

الْأَرْبَعِينَ النَّوَوِيَّةُ

فِي الْأَحَادِيثِ الصَّحِيحَةِ النَّبَوِيَّةِ

تأليف

امام يحيى بن شرف الدين النووي رَحِمَهُ اللهُ

تخريج و تعليق

محمد قاسم أدينوى

پښتو ترجمه

مولانا امان الله خان
(غفر له المنان) - جليو - صوابو

النّاشر: دارالعلوم تعليم القرآن

جليو (صوابو)

0313-9934782

عظیم الشان خوشخبری

★ اب مکتبہ اشاعت آپ کے جیب میں ★

دنیا میں کسی بھی جگہ علماء جماعت اشاعت التوحید والسنتہ کے تمام تصانیف
Play Store اور Website سے بالکل فری انسٹال / ڈاؤن لوڈ کریں۔

انسٹال / ڈاؤن لوڈ کرنے کا طریقہ

Play Store سے " مکتبۃ الاشاعت " انسٹال کرنے کے بعد ایپ میں مطلوبہ کتاب ڈاؤن لوڈ کریں
نیز اپنی کتاب کو Play Store / Website پر مفت شائع کرنے کے لیے بھی رابطہ کریں۔

نوٹ

ویب سائٹ پر جماعت اشاعت التوحید والسنتہ کے تمام تصانیف مثلاً تفاسیر، فتاویٰ جات، شروح، سوانح حیات،
نوٹس، درس نظامی کے کتب وغیرہ دستیاب ہیں آپ وقتاً بوقتاً Play Store اور website پر چیک کیا کریں مزید
معلومات کے لیے دیے گئے واٹس ایپ نمبر پر رابطہ کریں۔ وہاں آپ کو آسانی کے لئے مطلوبہ کتاب کا link دیا
جائے گا اور آپ کو بہترین رہنمائی دی جائے گی جس سے آپ کو مطلوبہ کتاب آسانی سے ملے گا۔ پلے سٹور پر ترجمہ
و تفسیر یا سورتوں کے نوعیت والے تصانیف دستیاب ہوں ہیں کیونکہ ایک PDF میں اس کا مطالعہ مشکل ہوتا ہے
تو ہم نے آسانی کے لیے ہر ایک پارے کے لیے الگ الگ بٹن بنایا ہے تاکہ قارئین کے لیے پڑھنے میں آسانی
ہو باقی تمام نوعیت کے تصانیف مندرجہ ذیل ویب سائٹ پر دستیاب ہوں گے۔ جو Goggle پر مزکورہ ویب
سائٹ میں سرچ کرنے سے یا ہمارے مندرجہ بالا app " مکتبۃ الاشاعت " کو پلے سٹور سے انسٹال کرنے کے بعد
ایپ میں سرچ کرنے سے ملیں گے۔ آسانی کے لیے ویب سائٹ پر links ملاحظہ کیجئے۔ جزاکم اللہ

WhatsApp:0320-1914145

ویب سائٹ maktabatulishaat.com (مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تول حقوق دَ متر جم په حق کښ محفوظ دی۔

د کتاب نوم: الاربعين النووية في الاحاديث النبوية

مؤلف: امام يحيى بن شرف الدين النووي رَحْمَةُ اللَّهِ

مترجم: مولانا امان الله خان ساکن جلبئی (صوابی)

تخریج او تعلیق: محمد قاسم بن مولانا محمد أمين صالح آدینه (صوابی)

کمپوزنگ او ڈیزائننگ: محمد قاسم آدینوی

د چھاپ کال: اول خُل، شوال ۱۴۳۹ھ = جولائی ۲۰۱۸ء

تعداد: ۱۰۰۰ قیمت: ۵۰ روپی

د ملاویدو پتہ

دارالعلوم تعلیم القرآن، محلہ: سیدان، جلبئی (صوابی)

0313-9934782

رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمائيلى دى :
 «نَصَرَ اللهُ امْرَأً سَمِعَ مِنَّا حَدِيثًا فَبَلَّغَهُ،
 فَرُبَّ مُبَلِّغٍ أَوْحَفُ مِنْ سَامِعٍ»

الله تعالى دِهغه كس خوشحاله ساتى چاچي زمونڊ.
 يو حديث واوريدو او بيا ئے بل ته اور سؤلو - ڊير حلي
 داسي هم كيد مے شي چاته چي حديث رسؤلې شوې وي
 هغه د حديث اوريدونكي نه زيات يادونكي وي -

[سنن ابن ماجه، كتاب افتتاح الكتاب في الإيمان و
 فضائل الصحابة والعلم، باب: من بلغ علماً (۱۸) حديث: ۲۳۲]

فہرس

صفحہ	عنوان	صفحہ	عنوان
۳۶	حیاء دایمان نخبنہ دہ	۴	فہرس
۳۷	پہ ایمان باندی استقامت	۵	تقریظ مولانا ڈاکٹر سراج الاسلام حنیف صاحب مدظلہ العالی
۳۷	صرف پہ فرائضو باندی عمل	۷	تقریظ مولانا سید عبدالقدوس باچا صاحب جلبوی مدظلہ العالی
۳۹	بعضی ضروری دنیکی کارونہ	۹	سرریزہ د مترجم
۴۰	حرمیت ظلم و حقیقت توحید	۱۱	دامام نووی <small>رحمۃ اللہ علیہ</small> لندہ پیٹرنڈ گلو
۴۲	د صدق حقیقی مطلب	۱۳	مقدمۃ المؤلف
۴۴	ہرہ نیکی صدقہ دہ	۱۶	دامام نووی <small>رحمۃ اللہ علیہ</small> مقدمہ
۴۴	د نیکی او د گناہ پیٹرنڈ گلو	۱۹	د تیت اصلاح
۴۶	د نبی <small>صلی اللہ علیہ وسلم</small> او د خلفاء راشدینو پہ سنتو عمل	۲۰	د اسلام، ایمان او د احسان بیان
۴۷	د خیر دروازی	۲۲	د اسلام ارکان
۵۰	د شرعی حکمونو قسونہ	۲۳	د انسان آخرہ خاتہ
۵۱	د دنیا نہ بے رغبتی	۲۴	د بدعاتو بدی (ناکارواپی)
۵۲	نقصان او چتول او ورکول	۲۵	حلال او حرام او د زورہ اصلاح
۵۲	دلیل پہ مدعی قسم پہ منکر	۲۷	دین د خیر خواہی نوم دے
۵۳	د گناہ نہ منع کیدل	۲۷	د مسلمان عزت او احترام
۵۴	اسلامی ورور ولی	۲۸	پہ شرعی احکامو باندی عمل کول
۵۵	فضیلت قرآن و مجالس درس	۲۹	د حلالو اہمیت او د حرامو بدی
۵۶	د اللہ تعالیٰ مہربانی پہ بندگانو	۳۰	د شبہاتو نہ خان بیچ کول
۵۸	عبادت الہی سبب قرب الہی	۳۱	مسلمان بے فائدی کارونہ نہ کوی
۵۹	د خطا، ہیری او د چبر معافی	۳۱	اسلامی ورور ولی د ایمان پورہ والی
۵۹	دنیاد آخرت د تیارئی ذریعہ دہ	۳۲	د مسلمان قتل
۶۰	اطاعت نبی دایمان نخبنہ دہ	۳۲	د اسلامی معاشری آداب
۶۱	فضیلت توبہ او مغفرت الہی	۳۳	د غصی کولو نہ منع
۶۱	فصل: حفظ احادیث الاربعین	۳۳	ہر چا سرہ بنائستہ سلوک کول
۶۲	فہرس اعلام	۳۴	د بنائستہ اخلاقو ترغیب
۶۳	فہرس مراجع و مصادر	۳۵	د اللہ تعالیٰ د دین حفاظت

تقريظ

محقق العصر شيخ القرآن والحديث ابو سلمان مولانا

ڊاڪٽر سراج الاسلام حنيف صاحب مد ظله العالی

أحمد لله وحده والصلاة والسلام على من لا نبي بعده ، و على آله وأصحابه
الذين أوفوا عهده -

امام نووي چه کوم کتاب کين د رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خلويڻت احاديث
جمع کړي دي د هغې په ساده او روانه پښتو کين ترجمه او تخريج ډير ضروري
وو۔ الحمد لله چه مولانا امان الله صيب دا ترجمه او کړه او مولانا محمد
قاسم صيب ادينوي د هغې تخريج او کړو۔ الله تعالى د دوي د نيک عمل قبول
کړي او دوي له د د نورو داسې کارونو توفيق ورکړي چه هغې سره د رسول الله
صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ د احاديثو مبارکو خدمت اوشي۔ ما د رساله پوره او کتله۔ ماشاء
الله ډيره بهتره ده او د طالب علمانو د پاره خصوصاً ډيره مفيده ده۔ الله تعالى
نه سوال کوم چه دواړو اهل علمو لره په دنيا او آخرت کين د دے اجر
ورکړي۔

د يو دوو خبرو نشاندهی ضروري ده:

اوله دا چه د اعمالو د فضائلو په سلسله کين وئيلے شی چه ضعيف حديث هم
کار کوي۔ شايد چه دا خبره دا سے نه وي بلکه حقيقت شه بل شان دے لکه
چه حافظ ابن حجر عسقلاني ، حافظ سخاوي ، حافظ جلال الدين سيوطي ،
علامه حصکفي حنفي او علامه ابن عابدين شامي حنفي ليکلي دي چه :

”ان شرائط العمل بالضعيف ثلاثة. الاول: متفق عليه، و هو أن يكون
الضعيف غير شديد، فيخرج من انفراد من الكذابين والمتحمين بالكذب و
من فحش غلظه، الثاني: أن يكون مندرجاً تحت أصل عام فيخرج ما يُخْتَرَعُ

بیحیث لا یكون له أصلٌ أصلاً - الثالث: أن لا یعتقد عند العمل به ثبوته لئلا ینسب الی النبی صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا لَمْ یَقُلْهُ -“

[تتمین العجب: ۶-۷، القول البدیع: ۶۹۴ (واللفظہ) تدریب الراوی: ۵۰۳-۵۰۴، رد المحتار ۹۵: ۱]

دویمہ خبرہ دا چہ خلویبنتم حدیث ”لا یؤمن أحدکم حتی یكون هواه تبعاً لِمَا جئت به“ تہ صحیح یا حسن وئیل ڊیر زیات مشکل دی لکہ چہ حافظ ابن رجب لیکی دی حُک کہ چہ د دے حدیث یو راوی نُعیم بن حَما دے ، د بعضی علماء راء د دہ پہ بارہ کنبن خہ دہ خو ڊیر عالمان دا حُم وائی چہ دہ بہ احادیث وضع کول - د دے پہ سند کنبن ثقفی راوی دے چہ هغه مجهول دے او د دے یو بل راوی عقبہ بن اوس سدوسی هم مجهول دے۔

[جامع العلوم والحکم، حافظ ابن رجب ۳۹۴: ۲]

هذا ما عندي والله أعلم

سراج الاسلام حنیف

۲۴- محرم ۱۴۴۰ھ = ۴- اکتوبر ۲۰۱۸ء

تقریظ

محقق العصر شیخ القرآن ابو مقداد مولانا سید

عبدالمقدس باچا صاحب مدظلہ العالی

نحمدہ و نصلی علی رسولہ الکریم اما بعد فاعوذ با من الشیطان الرجیم بسم
 اللہ الرحمن الرحیم - " وِیَزِیْدُ اللّٰهَ الَّذِیْنَ اِهْتَدَوْا هُدًی وَّالْبَاقِیَاتِ الصَّالِحَاتِ
 خَیْرٌ عِنْدَ رَبِّكَ ثَوَابًا وَخَیْرٌ مَّرَدًّا^(۱)"

و قال النبی صلی اللہ علیہ وسلم: اِنَّ الرَّجُلَ لَیَتَكَلَّمُ بِالْكَلِمَةِ مِنْ رِضْوَانِ اللّٰهِ. مَا كَانَ
 یُظُنُّ اَنْ تَبْلُغَ مَا بَلَغَتْ. یَكْتُبُ اللّٰهُ لَهُ بِهَا رِضْوَانَهُ اِلَى یَوْمِ یَلْقَاهُ^(۲)
 و قال النبی صلی اللہ علیہ وسلم: اِنَّ اللّٰهَ عَزَّ وَجَلَّ یُدْخِلُ بِالسَّهْمِ الْوَاحِدِ ثَلَاثَةَ نَفَرٍ
 الْجَنَّةَ، صَانِعَهُ یُحْتَسِبُ فِي صَنْعَتِهِ الْخَیْرَ، وَالرَّاحِیَّ بِهٖ، وَمُنْبِلَهُ^(۳) -"

سرے دے اللہ تعالیٰ درضا معمولی خبرہ او کبری، ددہ پہ کسان کبں ہم نہ راچی چہ
 دا خبرہ بہ دومرہ لو مے مقام تہ رسی او اللہ تعالیٰ بہ دہ تہ پہ دے خبرہ تر
 قیامتہ پورے خپلہ رضا اولیکی، ترقیامتہ پورے بہ ترینہ اللہ تعالیٰ رضا وی۔

او اللہ تعالیٰ پہ یو غشی درپی کسان جنت تہ بیائی (داخلہ وی) یو جوړونکے د
 غشی چہ پہ جوړولو کبں ئے ثواب کنری، دویم ویشتونکے د غشی، دریم
 ورکونکے د غشی ویشتونکی تہ - یو غشے دے او درپی کسان پری جنت تہ
 لارل - دغه شان امام نووی رَحْمَةُ اللّٰهِ (المتوفی ۷۶۷ھ) پہ حدیث د "من حفظ علی
 أمتی أربعین حدیثاً من أمر دینہا بعثہ اللہ تعالیٰ فی زمرة الفقہاء والعلماء"

(۱) سورة مريم: ۱۹: ۷۶

(۲) موطا الامام مالک ۵۹۷، بخاری ۲: ۹۵۹، الترمذی ۲: ۵۸، ابن ماجہ ۲۸۵، مسند احمد ۲: ۳۳۲، ۳: ۳۶۹،

السنن الکبریٰ للبیہقی ۸: ۲۸۵، المستدرک علی الصحیحین ۱: ۱۰۶، ۱۰۷، ۱۰۸، ۱۰۹، ۱۱۰، ۱۱۱، ۱۱۲، ۱۱۳، ۱۱۴، ۱۱۵، ۱۱۶، ۱۱۷، ۱۱۸، ۱۱۹، ۱۲۰، ۱۲۱، ۱۲۲، ۱۲۳، ۱۲۴، ۱۲۵، ۱۲۶، ۱۲۷، ۱۲۸، ۱۲۹، ۱۳۰، ۱۳۱، ۱۳۲، ۱۳۳، ۱۳۴، ۱۳۵، ۱۳۶، ۱۳۷، ۱۳۸، ۱۳۹، ۱۴۰، ۱۴۱، ۱۴۲، ۱۴۳، ۱۴۴، ۱۴۵، ۱۴۶، ۱۴۷، ۱۴۸، ۱۴۹، ۱۵۰، ۱۵۱، ۱۵۲، ۱۵۳، ۱۵۴، ۱۵۵، ۱۵۶، ۱۵۷، ۱۵۸، ۱۵۹، ۱۶۰، ۱۶۱، ۱۶۲، ۱۶۳، ۱۶۴، ۱۶۵، ۱۶۶، ۱۶۷، ۱۶۸، ۱۶۹، ۱۷۰، ۱۷۱، ۱۷۲، ۱۷۳، ۱۷۴، ۱۷۵، ۱۷۶، ۱۷۷، ۱۷۸، ۱۷۹، ۱۸۰، ۱۸۱، ۱۸۲، ۱۸۳، ۱۸۴، ۱۸۵، ۱۸۶، ۱۸۷، ۱۸۸، ۱۸۹، ۱۹۰، ۱۹۱، ۱۹۲، ۱۹۳، ۱۹۴، ۱۹۵، ۱۹۶، ۱۹۷، ۱۹۸، ۱۹۹، ۲۰۰، ۲۰۱، ۲۰۲، ۲۰۳، ۲۰۴، ۲۰۵، ۲۰۶، ۲۰۷، ۲۰۸، ۲۰۹، ۲۱۰، ۲۱۱، ۲۱۲، ۲۱۳، ۲۱۴، ۲۱۵، ۲۱۶، ۲۱۷، ۲۱۸، ۲۱۹، ۲۲۰، ۲۲۱، ۲۲۲، ۲۲۳، ۲۲۴، ۲۲۵، ۲۲۶، ۲۲۷، ۲۲۸، ۲۲۹، ۲۳۰، ۲۳۱، ۲۳۲، ۲۳۳، ۲۳۴، ۲۳۵، ۲۳۶، ۲۳۷، ۲۳۸، ۲۳۹، ۲۴۰، ۲۴۱، ۲۴۲، ۲۴۳، ۲۴۴، ۲۴۵، ۲۴۶، ۲۴۷، ۲۴۸، ۲۴۹، ۲۵۰، ۲۵۱، ۲۵۲، ۲۵۳، ۲۵۴، ۲۵۵، ۲۵۶، ۲۵۷، ۲۵۸، ۲۵۹، ۲۶۰، ۲۶۱، ۲۶۲، ۲۶۳، ۲۶۴، ۲۶۵، ۲۶۶، ۲۶۷، ۲۶۸، ۲۶۹، ۲۷۰، ۲۷۱، ۲۷۲، ۲۷۳، ۲۷۴، ۲۷۵، ۲۷۶، ۲۷۷، ۲۷۸، ۲۷۹، ۲۸۰، ۲۸۱، ۲۸۲، ۲۸۳، ۲۸۴، ۲۸۵، ۲۸۶، ۲۸۷، ۲۸۸، ۲۸۹، ۲۹۰، ۲۹۱، ۲۹۲، ۲۹۳، ۲۹۴، ۲۹۵، ۲۹۶، ۲۹۷، ۲۹۸، ۲۹۹، ۳۰۰، ۳۰۱، ۳۰۲، ۳۰۳، ۳۰۴، ۳۰۵، ۳۰۶، ۳۰۷، ۳۰۸، ۳۰۹، ۳۱۰، ۳۱۱، ۳۱۲، ۳۱۳، ۳۱۴، ۳۱۵، ۳۱۶، ۳۱۷، ۳۱۸، ۳۱۹، ۳۲۰، ۳۲۱، ۳۲۲، ۳۲۳، ۳۲۴، ۳۲۵، ۳۲۶، ۳۲۷، ۳۲۸، ۳۲۹، ۳۳۰، ۳۳۱، ۳۳۲، ۳۳۳، ۳۳۴، ۳۳۵، ۳۳۶، ۳۳۷، ۳۳۸، ۳۳۹، ۳۴۰، ۳۴۱، ۳۴۲، ۳۴۳، ۳۴۴، ۳۴۵، ۳۴۶، ۳۴۷، ۳۴۸، ۳۴۹، ۳۵۰، ۳۵۱، ۳۵۲، ۳۵۳، ۳۵۴، ۳۵۵، ۳۵۶، ۳۵۷، ۳۵۸، ۳۵۹، ۳۶۰، ۳۶۱، ۳۶۲، ۳۶۳، ۳۶۴، ۳۶۵، ۳۶۶، ۳۶۷، ۳۶۸، ۳۶۹، ۳۷۰، ۳۷۱، ۳۷۲، ۳۷۳، ۳۷۴، ۳۷۵، ۳۷۶، ۳۷۷، ۳۷۸، ۳۷۹، ۳۸۰، ۳۸۱، ۳۸۲، ۳۸۳، ۳۸۴، ۳۸۵، ۳۸۶، ۳۸۷، ۳۸۸، ۳۸۹، ۳۹۰، ۳۹۱، ۳۹۲، ۳۹۳، ۳۹۴، ۳۹۵، ۳۹۶، ۳۹۷، ۳۹۸، ۳۹۹، ۴۰۰، ۴۰۱، ۴۰۲، ۴۰۳، ۴۰۴، ۴۰۵، ۴۰۶، ۴۰۷، ۴۰۸، ۴۰۹، ۴۱۰، ۴۱۱، ۴۱۲، ۴۱۳، ۴۱۴، ۴۱۵، ۴۱۶، ۴۱۷، ۴۱۸، ۴۱۹، ۴۲۰، ۴۲۱، ۴۲۲، ۴۲۳، ۴۲۴، ۴۲۵، ۴۲۶، ۴۲۷، ۴۲۸، ۴۲۹، ۴۳۰، ۴۳۱، ۴۳۲، ۴۳۳، ۴۳۴، ۴۳۵، ۴۳۶، ۴۳۷، ۴۳۸، ۴۳۹، ۴۴۰، ۴۴۱، ۴۴۲، ۴۴۳، ۴۴۴، ۴۴۵، ۴۴۶، ۴۴۷، ۴۴۸، ۴۴۹، ۴۵۰، ۴۵۱، ۴۵۲، ۴۵۳، ۴۵۴، ۴۵۵، ۴۵۶، ۴۵۷، ۴۵۸، ۴۵۹، ۴۶۰، ۴۶۱، ۴۶۲، ۴۶۳، ۴۶۴، ۴۶۵، ۴۶۶، ۴۶۷، ۴۶۸، ۴۶۹، ۴۷۰، ۴۷۱، ۴۷۲، ۴۷۳، ۴۷۴، ۴۷۵، ۴۷۶، ۴۷۷، ۴۷۸، ۴۷۹، ۴۸۰، ۴۸۱، ۴۸۲، ۴۸۳، ۴۸۴، ۴۸۵، ۴۸۶، ۴۸۷، ۴۸۸، ۴۸۹، ۴۹۰، ۴۹۱، ۴۹۲، ۴۹۳، ۴۹۴، ۴۹۵، ۴۹۶، ۴۹۷، ۴۹۸، ۴۹۹، ۵۰۰، ۵۰۱، ۵۰۲، ۵۰۳، ۵۰۴، ۵۰۵، ۵۰۶، ۵۰۷، ۵۰۸، ۵۰۹، ۵۱۰، ۵۱۱، ۵۱۲، ۵۱۳، ۵۱۴، ۵۱۵، ۵۱۶، ۵۱۷، ۵۱۸، ۵۱۹، ۵۲۰، ۵۲۱، ۵۲۲، ۵۲۳، ۵۲۴، ۵۲۵، ۵۲۶، ۵۲۷، ۵۲۸، ۵۲۹، ۵۳۰، ۵۳۱، ۵۳۲، ۵۳۳، ۵۳۴، ۵۳۵، ۵۳۶، ۵۳۷، ۵۳۸، ۵۳۹، ۵۴۰، ۵۴۱، ۵۴۲، ۵۴۳، ۵۴۴، ۵۴۵، ۵۴۶، ۵۴۷، ۵۴۸، ۵۴۹، ۵۵۰، ۵۵۱، ۵۵۲، ۵۵۳، ۵۵۴، ۵۵۵، ۵۵۶، ۵۵۷، ۵۵۸، ۵۵۹، ۵۶۰، ۵۶۱، ۵۶۲، ۵۶۳، ۵۶۴، ۵۶۵، ۵۶۶، ۵۶۷، ۵۶۸، ۵۶۹، ۵۷۰، ۵۷۱، ۵۷۲، ۵۷۳، ۵۷۴، ۵۷۵، ۵۷۶، ۵۷۷، ۵۷۸، ۵۷۹، ۵۸۰، ۵۸۱، ۵۸۲، ۵۸۳، ۵۸۴، ۵۸۵، ۵۸۶، ۵۸۷، ۵۸۸، ۵۸۹، ۵۹۰، ۵۹۱، ۵۹۲، ۵۹۳، ۵۹۴، ۵۹۵، ۵۹۶، ۵۹۷، ۵۹۸، ۵۹۹، ۶۰۰، ۶۰۱، ۶۰۲، ۶۰۳، ۶۰۴، ۶۰۵، ۶۰۶، ۶۰۷، ۶۰۸، ۶۰۹، ۶۱۰، ۶۱۱، ۶۱۲، ۶۱۳، ۶۱۴، ۶۱۵، ۶۱۶، ۶۱۷، ۶۱۸، ۶۱۹، ۶۲۰، ۶۲۱، ۶۲۲، ۶۲۳، ۶۲۴، ۶۲۵، ۶۲۶، ۶۲۷، ۶۲۸، ۶۲۹، ۶۳۰، ۶۳۱، ۶۳۲، ۶۳۳، ۶۳۴، ۶۳۵، ۶۳۶، ۶۳۷، ۶۳۸، ۶۳۹، ۶۴۰، ۶۴۱، ۶۴۲، ۶۴۳، ۶۴۴، ۶۴۵، ۶۴۶، ۶۴۷، ۶۴۸، ۶۴۹، ۶۵۰، ۶۵۱، ۶۵۲، ۶۵۳، ۶۵۴، ۶۵۵، ۶۵۶، ۶۵۷، ۶۵۸، ۶۵۹، ۶۶۰، ۶۶۱، ۶۶۲، ۶۶۳، ۶۶۴، ۶۶۵، ۶۶۶، ۶۶۷، ۶۶۸، ۶۶۹، ۶۷۰، ۶۷۱، ۶۷۲، ۶۷۳، ۶۷۴، ۶۷۵، ۶۷۶، ۶۷۷، ۶۷۸، ۶۷۹، ۶۸۰، ۶۸۱، ۶۸۲، ۶۸۳، ۶۸۴، ۶۸۵، ۶۸۶، ۶۸۷، ۶۸۸، ۶۸۹، ۶۹۰، ۶۹۱، ۶۹۲، ۶۹۳، ۶۹۴، ۶۹۵، ۶۹۶، ۶۹۷، ۶۹۸، ۶۹۹، ۷۰۰، ۷۰۱، ۷۰۲، ۷۰۳، ۷۰۴، ۷۰۵، ۷۰۶، ۷۰۷، ۷۰۸، ۷۰۹، ۷۱۰، ۷۱۱، ۷۱۲، ۷۱۳، ۷۱۴، ۷۱۵، ۷۱۶، ۷۱۷، ۷۱۸، ۷۱۹، ۷۲۰، ۷۲۱، ۷۲۲، ۷۲۳، ۷۲۴، ۷۲۵، ۷۲۶، ۷۲۷، ۷۲۸، ۷۲۹، ۷۳۰، ۷۳۱، ۷۳۲، ۷۳۳، ۷۳۴، ۷۳۵، ۷۳۶، ۷۳۷، ۷۳۸، ۷۳۹، ۷۴۰، ۷۴۱، ۷۴۲، ۷۴۳، ۷۴۴، ۷۴۵، ۷۴۶، ۷۴۷، ۷۴۸، ۷۴۹، ۷۵۰، ۷۵۱، ۷۵۲، ۷۵۳، ۷۵۴، ۷۵۵، ۷۵۶، ۷۵۷، ۷۵۸، ۷۵۹، ۷۶۰، ۷۶۱، ۷۶۲، ۷۶۳، ۷۶۴، ۷۶۵، ۷۶۶، ۷۶۷، ۷۶۸، ۷۶۹، ۷۷۰، ۷۷۱، ۷۷۲، ۷۷۳، ۷۷۴، ۷۷۵، ۷۷۶، ۷۷۷، ۷۷۸، ۷۷۹، ۷۸۰، ۷۸۱، ۷۸۲، ۷۸۳، ۷۸۴، ۷۸۵، ۷۸۶، ۷۸۷، ۷۸۸، ۷۸۹، ۷۹۰، ۷۹۱، ۷۹۲، ۷۹۳، ۷۹۴، ۷۹۵، ۷۹۶، ۷۹۷، ۷۹۸، ۷۹۹، ۸۰۰، ۸۰۱، ۸۰۲، ۸۰۳، ۸۰۴، ۸۰۵، ۸۰۶، ۸۰۷، ۸۰۸، ۸۰۹، ۸۱۰، ۸۱۱، ۸۱۲، ۸۱۳، ۸۱۴، ۸۱۵، ۸۱۶، ۸۱۷، ۸۱۸، ۸۱۹، ۸۲۰، ۸۲۱، ۸۲۲، ۸۲۳، ۸۲۴، ۸۲۵، ۸۲۶، ۸۲۷، ۸۲۸، ۸۲۹، ۸۳۰، ۸۳۱، ۸۳۲، ۸۳۳، ۸۳۴، ۸۳۵، ۸۳۶، ۸۳۷، ۸۳۸، ۸۳۹، ۸۴۰، ۸۴۱، ۸۴۲، ۸۴۳، ۸۴۴، ۸۴۵، ۸۴۶، ۸۴۷، ۸۴۸، ۸۴۹، ۸۵۰، ۸۵۱، ۸۵۲، ۸۵۳، ۸۵۴، ۸۵۵، ۸۵۶، ۸۵۷، ۸۵۸، ۸۵۹، ۸۶۰، ۸۶۱، ۸۶۲، ۸۶۳، ۸۶۴، ۸۶۵، ۸۶۶، ۸۶۷، ۸۶۸، ۸۶۹، ۸۷۰، ۸۷۱، ۸۷۲، ۸۷۳، ۸۷۴، ۸۷۵، ۸۷۶، ۸۷۷، ۸۷۸، ۸۷۹، ۸۸۰، ۸۸۱، ۸۸۲، ۸۸۳، ۸۸۴، ۸۸۵، ۸۸۶، ۸۸۷، ۸۸۸، ۸۸۹، ۸۹۰، ۸۹۱، ۸۹۲، ۸۹۳، ۸۹۴، ۸۹۵، ۸۹۶، ۸۹۷، ۸۹۸، ۸۹۹، ۹۰۰، ۹۰۱، ۹۰۲، ۹۰۳، ۹۰۴، ۹۰۵، ۹۰۶، ۹۰۷، ۹۰۸، ۹۰۹، ۹۱۰، ۹۱۱، ۹۱۲، ۹۱۳، ۹۱۴، ۹۱۵، ۹۱۶، ۹۱۷، ۹۱۸، ۹۱۹، ۹۲۰، ۹۲۱، ۹۲۲، ۹۲۳، ۹۲۴، ۹۲۵، ۹۲۶، ۹۲۷، ۹۲۸، ۹۲۹، ۹۳۰، ۹۳۱، ۹۳۲، ۹۳۳، ۹۳۴، ۹۳۵، ۹۳۶، ۹۳۷، ۹۳۸، ۹۳۹، ۹۴۰، ۹۴۱، ۹۴۲، ۹۴۳، ۹۴۴، ۹۴۵، ۹۴۶، ۹۴۷، ۹۴۸، ۹۴۹، ۹۵۰، ۹۵۱، ۹۵۲، ۹۵۳، ۹۵۴، ۹۵۵، ۹۵۶، ۹۵۷، ۹۵۸، ۹۵۹، ۹۶۰، ۹۶۱، ۹۶۲، ۹۶۳، ۹۶۴، ۹۶۵، ۹۶۶، ۹۶۷، ۹۶۸، ۹۶۹، ۹۷۰، ۹۷۱، ۹۷۲، ۹۷۳، ۹۷۴، ۹۷۵، ۹۷۶، ۹۷۷، ۹۷۸، ۹۷۹، ۹۸۰، ۹۸۱، ۹۸۲، ۹۸۳، ۹۸۴، ۹۸۵، ۹۸۶، ۹۸۷، ۹۸۸، ۹۸۹، ۹۹۰، ۹۹۱، ۹۹۲، ۹۹۳، ۹۹۴، ۹۹۵، ۹۹۶، ۹۹۷، ۹۹۸، ۹۹۹، ۱۰۰۰، ۱۰۰۱، ۱۰۰۲، ۱۰۰۳، ۱۰۰۴، ۱۰۰۵، ۱۰۰۶، ۱۰۰۷، ۱۰۰۸، ۱۰۰۹، ۱۰۱۰، ۱۰۱۱، ۱۰۱۲، ۱۰۱۳، ۱۰۱۴، ۱۰۱۵، ۱۰۱۶، ۱۰۱۷، ۱۰۱۸، ۱۰۱۹، ۱۰۲۰، ۱۰۲۱، ۱۰۲۲، ۱۰۲۳، ۱۰۲۴، ۱۰۲۵، ۱۰۲۶، ۱۰۲۷، ۱۰۲۸، ۱۰۲۹، ۱۰۳۰، ۱۰۳۱، ۱۰۳۲، ۱۰۳۳، ۱۰۳۴، ۱۰۳۵، ۱۰۳۶، ۱۰۳۷، ۱۰۳۸، ۱۰۳۹، ۱۰۴۰، ۱۰۴۱، ۱۰۴۲، ۱۰۴۳، ۱۰۴۴، ۱۰۴۵، ۱۰۴۶، ۱۰۴۷، ۱۰۴۸، ۱۰۴۹، ۱۰۵۰، ۱۰۵۱، ۱۰۵۲، ۱۰۵۳، ۱۰۵۴، ۱۰۵۵، ۱۰۵۶، ۱۰۵۷، ۱۰۵۸، ۱۰۵۹، ۱۰۶۰، ۱۰۶۱، ۱۰۶۲، ۱۰۶۳، ۱۰۶۴، ۱۰۶۵، ۱۰۶۶، ۱۰۶۷، ۱۰۶۸، ۱۰۶۹، ۱۰۷۰، ۱۰۷۱، ۱۰۷۲، ۱۰۷۳، ۱۰۷۴، ۱۰۷۵، ۱۰۷۶، ۱۰۷۷، ۱۰۷۸، ۱۰۷۹، ۱۰۸۰، ۱۰۸۱، ۱۰۸۲، ۱۰۸۳، ۱۰۸۴، ۱۰۸۵، ۱۰۸۶، ۱۰۸۷، ۱۰۸۸، ۱۰۸۹، ۱۰۹۰، ۱۰۹۱، ۱۰۹۲، ۱۰۹۳، ۱۰۹۴، ۱۰۹۵، ۱۰۹۶، ۱۰۹۷، ۱۰۹۸، ۱۰۹۹، ۱۱۰۰، ۱۱۰۱، ۱۱۰۲، ۱۱۰۳، ۱۱۰۴، ۱۱۰۵، ۱۱۰۶، ۱۱۰۷، ۱۱۰۸، ۱۱۰۹، ۱۱۱۰، ۱۱۱۱، ۱۱۱۲، ۱۱۱۳، ۱۱۱۴، ۱۱۱۵، ۱۱۱۶، ۱۱۱۷، ۱۱۱۸، ۱۱۱۹، ۱۱۲۰، ۱۱۲۱، ۱۱۲۲، ۱۱۲۳، ۱۱۲۴، ۱۱۲۵، ۱۱۲۶، ۱۱۲۷، ۱۱۲۸، ۱۱۲۹، ۱۱۳۰، ۱۱۳۱، ۱۱۳۲، ۱۱۳۳، ۱۱۳۴، ۱۱۳۵، ۱۱۳۶، ۱۱۳۷، ۱۱۳۸، ۱۱۳۹، ۱۱۴۰، ۱۱۴۱، ۱۱۴۲، ۱۱۴۳، ۱۱۴۴، ۱۱۴۵، ۱۱۴۶، ۱۱۴۷، ۱۱۴۸، ۱۱۴۹، ۱۱۵۰، ۱۱۵۱، ۱۱۵۲، ۱۱۵۳، ۱۱۵۴، ۱۱۵۵، ۱۱۵۶، ۱۱۵۷، ۱۱۵۸، ۱۱۵۹، ۱۱۶۰، ۱۱۶۱، ۱۱۶۲، ۱۱۶۳، ۱۱۶۴، ۱۱۶۵، ۱۱۶۶، ۱۱۶۷، ۱۱۶۸، ۱۱۶۹، ۱۱۷۰، ۱۱۷۱، ۱۱۷۲، ۱۱۷۳، ۱۱۷۴، ۱۱۷۵، ۱۱۷۶، ۱۱۷۷، ۱۱۷۸، ۱۱۷۹، ۱۱۸۰، ۱۱۸۱، ۱۱۸۲، ۱۱۸۳، ۱۱۸۴، ۱۱۸۵، ۱۱۸۶، ۱۱۸۷، ۱۱۸۸، ۱۱۸۹، ۱۱۹۰، ۱۱۹۱، ۱۱۹۲، ۱۱۹۳، ۱۱۹۴، ۱۱۹۵، ۱۱۹۶، ۱۱۹۷، ۱۱۹۸، ۱۱۹۹، ۱۲۰۰، ۱۲۰۱، ۱۲۰۲، ۱۲۰۳، ۱۲۰۴، ۱۲۰۵، ۱۲۰۶، ۱۲۰۷، ۱۲۰۸، ۱۲۰۹، ۱۲۱۰، ۱۲۱۱، ۱۲۱۲، ۱۲۱۳، ۱۲۱۴، ۱۲۱۵، ۱۲۱۶، ۱۲۱۷، ۱۲۱۸، ۱۲۱۹، ۱۲۲۰، ۱۲۲۱، ۱۲۲۲، ۱۲۲۳، ۱۲۲۴، ۱۲۲۵، ۱۲۲۶، ۱۲۲۷، ۱۲۲۸، ۱۲۲۹، ۱۲۳۰، ۱۲۳۱، ۱۲۳۲، ۱۲۳۳، ۱۲۳۴، ۱۲۳۵، ۱۲۳۶، ۱۲۳۷، ۱۲۳۸، ۱۲۳۹، ۱۲۴۰، ۱۲۴۱، ۱۲۴۲، ۱۲۴۳، ۱۲۴۴، ۱۲۴۵، ۱۲۴۶، ۱۲۴۷، ۱۲۴۸، ۱۲۴۹، ۱۲۵۰، ۱۲۵۱، ۱۲۵۲، ۱۲۵۳، ۱۲۵۴، ۱۲۵۵، ۱۲۵۶، ۱۲۵۷، ۱۲۵۸، ۱۲۵۹، ۱۲۶۰، ۱۲۶۱، ۱۲۶۲، ۱۲۶۳، ۱۲۶۴، ۱۲۶۵، ۱۲۶۶، ۱۲۶۷، ۱۲۶۸، ۱۲۶۹، ۱۲۷۰، ۱۲۷۱، ۱۲۷۲، ۱۲۷۳، ۱۲۷۴، ۱۲۷۵، ۱۲۷۶، ۱۲۷۷، ۱۲۷۸، ۱۲۷۹، ۱۲۸۰، ۱۲۸۱، ۱۲۸۲، ۱۲۸۳، ۱۲۸۴، ۱۲۸۵، ۱۲۸۶، ۱۲۸۷، ۱۲۸۸، ۱۲۸۹، ۱۲۹۰، ۱۲۹۱، ۱۲۹۲، ۱۲۹۳، ۱۲۹۴، ۱۲۹۵، ۱۲۹۶، ۱۲۹۷، ۱۲۹۸، ۱۲۹۹، ۱۳۰۰، ۱۳۰۱، ۱۳۰۲، ۱۳۰۳، ۱۳۰۴، ۱۳۰۵، ۱۳۰۶، ۱۳۰۷، ۱۳۰۸، ۱۳۰۹، ۱۳۱۰، ۱۳۱۱، ۱۳۱۲، ۱۳۱۳، ۱۳۱۴، ۱۳۱۵، ۱۳۱۶، ۱۳۱۷، ۱۳۱۸، ۱۳۱۹، ۱۳۲۰، ۱۳۲۱، ۱۳۲۲، ۱۳۲۳، ۱۳۲۴، ۱۳۲۵، ۱۳۲۶، ۱۳۲۷، ۱۳۲۸، ۱۳۲۹، ۱۳۳۰، ۱۳۳۱، ۱۳۳۲، ۱۳۳۳، ۱۳۳۴، ۱۳۳۵، ۱۳۳۶، ۱۳۳۷، ۱۳۳۸، ۱۳۳۹، ۱۳۴۰، ۱۳۴۱، ۱۳۴۲، ۱۳۴۳، ۱۳۴۴، ۱۳۴۵، ۱۳۴۶، ۱۳۴۷، ۱۳۴۸، ۱۳۴۹، ۱۳۵۰، ۱۳۵۱، ۱۳۵۲، ۱۳۵۳، ۱۳۵۴، ۱۳۵۵، ۱۳۵۶، ۱۳۵۷، ۱۳۵۸، ۱۳۵۹، ۱۳۶۰، ۱۳۶۱، ۱۳۶۲، ۱۳۶۳، ۱۳۶۴، ۱۳۶۵، ۱۳۶۶، ۱۳۶۷، ۱۳۶۸، ۱۳۶۹، ۱۳۷۰، ۱۳۷۱، ۱۳۷۲، ۱۳۷۳، ۱۳۷۴، ۱۳۷۵، ۱۳۷۶، ۱۳۷۷، ۱۳۷۸، ۱۳۷۹، ۱۳۸۰، ۱۳۸۱، ۱۳۸۲، ۱۳۸۳، ۱۳۸۴، ۱۳۸۵، ۱۳۸۶، ۱۳۸۷، ۱۳۸۸، ۱۳۸۹، ۱۳۹۰، ۱۳۹۱، ۱۳۹۲، ۱۳۹۳، ۱۳۹۴، ۱۳۹۵، ۱۳۹۶، ۱۳۹۷، ۱۳۹۸

باندے عمل اوکرو او الاربعین ؓ اولیکلو۔ او دغه شان اویاؤ (۷۰) علماء کرامو اربعینات لیکلی دی اگر چه د دے حدیث پہ ضعف باندی ٲول علماء کرام متفق دی چه دا حدیث ضعیف دے علامہ مصطفیٰ بن عبداللہ چلبی رَحْمَةُ اللهِ (المتوفی ۵۱۰۶ھ) لیکلی: واتفقوا علی انه حدیث ضعیف وان کثرت طرقة^(۱)“

مولانا امان اللہ صاحب مدرس دارالعلوم تعلیم القرآن چلبی (صوابی) د دغه الاربعین د احادیثو لفظی ترجمہ پہ پښتو ژبه کښ او لیکله او مولانا محمد قاسم صاحب ادینوی د دغه احادیثو تخریج او کرو فبارک اللہ تعالیٰ فی عملہما هذا و جزاہما اللہ جزائی جزیلا ۔ خہ رنگی چه اللہ تعالیٰ پہ یو غشی درپی کسان جنت ته بیائی نو دلته ہم حسن اتفاق دے چه امام نووی رَحْمَةُ اللهِ یحییٰ بن شرف الدمشقی ” الاربعین “ اولیکلو ، مولانا امان اللہ صاحب چلبوی ؓ لفظی ترجمہ او لیکله او مولانا محمد قاسم صاحب ادینوی ؓ تخریج او کرو۔ دا ” الْبَاقِيَاتُ الصَّالِحَاتُ “ دی ، او ” خَيْرٌ عِنْدَ رَبِّكَ ثَوَابًا وَخَيْرٌ مَرَدًا “ دی۔ وَ ذَلِكْ ظَنَّنَا عَلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ -

يقول الله تعالى ” اَنَا عِنْدَ ظَنِّ عَبْدِي بِي “^(۲)“ او کما قال النبي صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، رَبَّنَا تقبل مِنَّا انك انت السميع العليم و تب علينا انك انت التواب الرحيم۔

(مولانا) ابو مقداد سيد عبد المقدس

(باچا صاحب چلبی۔ صوابی)

۱۲۳۹-۱۲-۳۰

(۱) كشف الظنون عن اسمی الكتب والفتون: ۵۲

(۲) بخاری ۲: ۱۱۰، مسلم ۳: ۳۳۱، ۳۳۳، ۳۵۳، الترمذی ۲: ۲۰۰، ابن ماجه: ۲۷۱، مسند احمد ۲: ۲۵۱، ۳۱۵، ۳۹۱، ۴۱۳، ۴۳۵، ۴۸۲، ۵۱۶، ۵۲۳، ۵۳۳، ۳: ۲۱۵، ۲۷۷، ۴۹۱، ۴: ۱۰۶، مسند ابی یعلیٰ ۳: ۱۵۷، المستدرک علی الصحیحین ۳: ۲۶۸، المعجم الکبیر للطبرانی ۱۸: ۳۵۳۹، ۱۳: ۵۰۲۷، ۵۰۲۸، ۵۰۲۹، المعجم الاوسط: ۱: ۲۶، ۶: ۳۸، سنن الدراری: ۸۹۷، شرح السنه: ۲۵، شعب الایمان: ۱: ۳۳۹، ۲: ۳۵۰، ۴: ۲۹، ۴۸۰، ۴۸۱، ۴۸۲

سریزہ د مترجم

الحمد لله وكفى والصلوة والسلام على سيد الرسل وخاتم الانبياء وعلى آله واصحابه الاتقياء، اما بعد!

د رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ د مباركو ارشاداتو او فرامينو خدمت يو مبارك خدمت دے۔ د احاديثو خدمت د صحابه كرامو رَضِيَ اللهُ عَنْهُمْ د زمانې راسې شروع دے۔ هر چا د خپل وس مناسب په خپله زمانه كېن د احاديثو مباركو خدمت كړې دے۔ بعضې محدثينو د صحابه كرامو رَضِيَ اللهُ عَنْهُمْ د نومونو په اعتبار سره احاديث جمع كړې دي۔ بعضو محدثينو د سابقين في الاسلام په اعتبار او بعضو محدثينو د قبائلو او بلدانو په اعتبار احاديث جمع كړې دي لكه مسند احمد، مسند ابى بكر حبيدى او مسند ابى داؤد طياليسى وغيره۔ چا د حروف تهجې په اعتبار سره احاديث جمع كړې دي لكه المعجم الصغير او المعجم الكبير وغيره۔ بهر حال بعضو محدثينو په احاديثو كېن اربعين (خلويښت حديثونه) جمع كړې دي۔ چونكه د خلويښتو حديثونو يادول، جمع كول او ليكل ډير لوږي اجر لري۔ ډيرو متقدمينو او متاخرينو علماؤ په دې باندي ليكل كړې دي۔ د ډير وخت نه زما په زړه كېن دا خبره راتله چې زه هم په دې ميدان كېن څه خدمت او كړم چې د رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ د مباركو او نوراني دُعَاكَانو ”نَصَرَ اللهُ امْرَأً“ او ”اللهم ارحم خلفائى“ لاندي راشم۔

زما محترم ورور جناب مولانا محمد قاسم ادينوى (سَلَّمَ اللهُ) ماته د امام نووى رَحْمَةُ اللهِ د كِتَاب ”متن الاربعين“ په خپله مورنۍ ژبه پښتو كېن د

ترجيہی کولو رائے را کپہ۔ دہی خبری زما ارادہی تہ نورہ ہم تیزی ور کپہ او ما سیدستی پہ دہی مبارک کار باندہی بسم اللہ او کپہ۔

دٔولو علماء کرامو پہ خدمت کنبن دا درخواست دے پچی پہ جُمأنو، مدرسو او سکولونو کنبن دا خلویبنت احادیث خپلو خپلو طالب علمانو باندہی یاد کپری او سبقاً د ورته دا کتاب او بنائی او خپل خان دِ رسول اللہ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ پہ مبارک دُعائو کنبن شامل کپری۔ اللہ تعالیٰ دِ دا کوشش پہ خپل دربار کنبن قبول او منظور کپری۔ (آمین)

مولانا محمد قاسم ادینوی صاحب (سلمہ اللہ) دِ دہی کتاب دِ کمپوز کولو وغیرہ ذمہ واری پہ خپل سر واغستہ، دغہ شان دوی دِ دہی نور ہم ڍیر خدمت او کپرو، دِ ترجیہی تصحیح ئے او کپہ، دِ احادیثو تخریج ئے او کپرو، دِ کومو صحابہ کرامو نہ پچی حدیث نقل شوہی وی دِ هغوی دِ ژوند مختصر او مستند حالات ئے اولیکل، دِ امام نووی رَحْمَةُ اللهِ دِ ژوند مختصر حالات ئے اولیکل۔ اللہ تعالیٰ دِ دا خدمت زما او دِ مولانا محمد قاسم ادینوی صاحب (سلمہ اللہ) دِ پارہ او زمونہ دِ مور او پلار، استاذانو، دوستانو او اهل و عیال دِ پارہ ذریعہ دِ نجات او دِ رسول اللہ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دِ شفاعت ذریعہ او گر حوی۔ (آمین)

ابو محمد، امان اللہ خان، غفر له المنان

خادم الطلبة بدارالعلوم تعليم القرآن، جلبی (صوابی)

شعبان ۱۴۳۹ھ = مئی ۲۰۱۸ء

د امام نووی رَحْمَةُ اللهِ لِنْدِه پیتڑندگلو

امام نووی رَحْمَةُ اللهِ د ”الامام“ ”الحافظ“ ”شیخ الاسلام“ او د محیی الدین په نومونو باندې مشهور وؤ۔ د امام نووی رَحْمَةُ اللهِ د ژوند حالات په مختصر و تیکو کبښ لاندې لیکلی شوی دی۔

نوم: نسب او کنیت: د امام نووی رَحْمَةُ اللهِ کنیت ابو زکریا وؤ۔ پوره نوم ئے یحییٰ بن شرف بن مری بن حسن بن حسین بن محمد بن جمعه بن حزام وؤ۔
پیدائش: امام نووی رَحْمَةُ اللهِ په محرم ۶۳۱ هـ = ۱۲۳۳ء کبښ د دمشق د علاقې د حوران په ”نوی“ نومی کلی کبښ پیدا شوې وؤ۔
د نووی د نسبت وجه: د ”نوی“ کلی د نسبت د وجې نه دوی په نووی یا نوای سره شهرت موندلې دے۔

ماشوموالی او د علم حاصلول: د امام نووی رَحْمَةُ اللهِ استاذ شیخ یاسین بن یوسف الزرکشی فرمائیل پې: ”ما په نوی کبښ امام نووی اولیدو پې دغه وخت د هغه عمر لس کاله وؤ۔ ماشومانو به د هغه سره د لوبو کولو نه ډډه کوله (یعنی د هغه سره به ئے لوبې کول نه غوښتل)۔ او ده به د هغوی په بدکنولو ژړل او منډې ئے وهلې او په دے حال کبښ به ئے هم قرآن مجید لوستلو۔ نوزما په زړه کبښ د ده مینه پریوته۔ د ده پلار دې په دکاندارئ باندې مقرر کړې وؤ خو اغستلو او خرڅولو دې د قرآن مجید د تلاوت نه نه وؤ مشغوله کړې، یعنی د دکاندارئ په حالت کبښ به ئے هم قرآن مجید لوستو۔“

امام نووی رَحْمَةُ اللهِ اکثر سبقونه په دمشق کبښ وئیلی وؤ او ډیره موده ئے دلته استوگنه کړې وؤ۔ په ۶۴۹ هـ کبښ کله پې د ده عمر نولس کاله وؤ د ده پلار دې دمشق ښار ته راوستو او په مدرسه الرواحیه کبښ ئے داخل کړو۔

محنت او مشقت: امام نووی رَحْمَةُ اللهِ په خپله فرمائی پې ما تر دوؤ میاشتو پورې په زمکه ملا نه وه لگولې۔ یعنی په مطالعه او حصول علم کبښ دومره

مشغول و وچه د ملاستي موقع ورته نه ملاويده - په ناسته ناسته او ديوال ته په تكيه به ئ خپل خوب برابرولو -

د امام نَوَوِي رَحْمَةُ اللهِ تَقْوِي او استغنا: د امام نَوَوِي رَحْمَةُ اللهِ والد محترم فرمائيل پې: ”امام نَوَوِي رَحْمَةُ اللهِ د وؤ (۷) كالو وؤ پې زما په خوا كښ ملاست وؤ او دا د رمضان او ويستمه شپه وه نو امام نَوَوِي رَحْمَةُ اللهِ د نبي شپې په وخت كښ د خوب نه را بيدار شو نو وې وئيل پې اے ابا جان! دا نور (رڼا) د څه ده پې زموږ كور ئ روښانه كړې دے؟ موږ ټول كور والا راپاسيدو خو موږ ټول په هيڅ پوهه نه شو، د امام نَوَوِي رَحْمَةُ اللهِ والد محترم او فرمائيل پې دا ليلة القدر وه خو موږ پري نه وؤ پوهه او دې پري الله تعالى خبر كړو -“

امام نَوَوِي رَحْمَةُ اللهِ به د هيچا نه هيڅ قسه تحفه يا ډالې وغيره نه قبلوله تر څو پې به ورته د تحفه وركونكي دينداري او تقوي معلومه شوې نه وه -

مسلك: امام نَوَوِي رَحْمَةُ اللهِ شافعي المسلك وؤ -

وفات: امام نَوَوِي رَحْمَةُ اللهِ د رجب په مياشت كښ د شورو په ورځ په كال ۶۷۶ هـ = ۱۲۷۷ء كښ په خپل كلي ”نوي“ كښ وفات شو -

تاليفات: امام نَوَوِي رَحْمَةُ اللهِ ډير كتابونه ليكلي وؤ پې په هغې كښ واړه او لوي هر قسه كتابونه شامل دي - د امام نَوَوِي رَحْمَةُ اللهِ بعضې كتابونو نومونه دا دي: تهذيب الأسماء واللغات، منهاج الطالبين، الدقائق، تصحيح التنبيه، التنبيه على ما في التنبيه، المنهاج في شرح صحيح مسلم، التقريب والتيسير في مصطلح الحديث، حلية الأبرار يعرف بالأذكار النووية، خلاصة الأحكام من مهمات السنن وقواعد الإسلام، رياض الصالحين من كلام سيد المرسلين، بستان العارفين، الإيضاح في المناسك، شرح المهذب للشيرازي، روضة الطالبين، التبيان في آداب حملة القرآن، المقاصد، رسالة في التوحيد، مختصر طبقات الشافعية لابن الصلاح، مناقب الشافعي، المنثورات،

مختصر التبيين ، مواعظ ، منار الهدى في الوقف والابتداء ، الإشارات إلى بيان أسماء المبهمات ، الأربعون حديثاً النووية -

دامام نَوَوِي رَحْمَةُ اللَّهِ دَرُونْد تفصیلی حالات پہ دیرو کتابونو کتب لیکی شوی دی خو مونرد د یو شو کتابونو پہ حوالو باندی اکتفاء کوؤ۔

(۱) تحفة الطالبین فی ترجمة الإمام النووي، علی بن إبراهیم بن داود بن سلیمان بن سلیمان، أبو الحسن، علاء الدین ابن العطار (دا پوره کتاب دامام نَوَوِي رَحْمَةُ اللَّهِ دَرُونْد پہ حالاتو باندی د هغوی شاگرد علی بن إبراهیم لیکی دے۔)

(۲) طبقات الشافعية الكبرى، لتاج الدين عبد الوهاب بن تقي الدين السبكي ۸: ۳۹۵، الطبقة السادسة، ت: ۱۴۸۸

(۳) طبقات الشافعية، أبو بكر بن أحمد، تقي الدين ابن قاضي شهبة ۲: ۱۵۳، الطَّبَقَةُ الْحَادِيَّةُ وَالْعَشْرُونَ، وَهُمْ الَّذِينَ كَانُوا فِي الْعَشْرِينَ الرَّابِعَةَ مِنَ الْمِائَةِ السَّابِعَةَ: ۳۵۴.

(۴) تاريخ الإسلام وَوَفِيَاتِ الْمَشَاهِيرِ وَالْأَعْلَامِ، أبو عبد الله محمد بن أحمد بن عثمان بن قايماز الذهبي ۱۵: ۳۲۴، الطبقة الثامنة والستون، ت: ۳۴۰

(۵) تذكرة الحفاظ، لحافظ الذهبي ۳: ۱۷۴، الطبقة العشرون، ت: ۱۱۶۲-۲/۲۰

(۶) العبر في خبر من غير، لحافظ الذهبي ۳: ۳۳۴، سنة سبع وسبعين وست مائة

(۷) فوات الوفيات، لمحمد بن شاكر الملقب بصلاح الدين ۴: ۲۶۲، حرف الياء، ت: ۵۶۸

(۸) مرآة الجنان وعبرة اليقظان في معرفة ما يعتبر من حوادث الزمان، لأبي محمد عفيف الدين عبد الله بن أسعد بن علي بن سليمان اليافعي ۴: ۱۳۸

(۹) البداية والنهاية، لأبي الفداء إسماعيل بن عمر بن كثير القرشي البصري ۱۳: ۳۲۶

(۱۰) طبقات الشافعيين، حافظ ابن كثير، الطبقة العاشرة من أصحاب الشافعي ۱: ۹۰۹

(۱۱) الاعلام لخير الدين الزركي ۸: ۱۴۹

مقدمة المؤلف:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ (سورة الحشر ٥٩: ٤)

أَحْمَدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ قِيَوْمَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِينَ. مُدَبِّرِ الْخَلَائِقِ أَجْمَعِينَ. بأعت الرسل صلواته وسلامه عليهم إلى المكلفين لهدايتهم وبيان شرائع الدين بالدلائل القطعية، وواضحات البراهين. أحمده على جميع نعمه. وأسأله المزيد من فضله وكرمه. وأشهد أن لا إله إلا الله الواحد القهار. الكريم الغفار. وأشهد أن سيدنا محمداً عبده ورسوله وحبيبه وخليله أفضل المخلوقين، المكرم بالقرآن العزيز المعجزة المستمرة على تعاقب السنين، وباللسن المستنيرة للمسترشدين بخصوص بجوامع الكلم وسباحة الدين صلوات الله وسلامه عليه وعلى سائر النبيين والمرسلين وآل كل وسائر الصالحين.

أما بعد: فقد روينا عن علي بن أبي طالب، وعبد الله بن مسعود، ومعاذ بن جبل، وأبي الدرداء، وابن عمر، وابن عباس، وأنس بن مالك، وأبي هريرة، وأبي سعيد الخدري رضي الله تعالى عنهم من طرق كثيرة بروايات متنوعة: أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: "من حفظ على أمتي أربعين حديثاً من أمر دينها بعثه الله يوم القيامة في زمرة الفقهاء والعلماء" وفي رواية: "بعثه الله فقيهاً عالماً".

وفي رواية أبي الدرداء: "وكننت له يوم القيامة شافعاً وشهيداً". وفي رواية ابن مسعود: قيل له: "ادخل من أي أبواب الجنة شئت"، وفي رواية ابن عمر "كُتِبَ فِي زَمْرَةِ الْعُلَمَاءِ وَحَشْرَ فِي زَمْرَةِ الشَّهَدَاءِ". واتفق الحفاظ على أنه حديث ضعيف وإن كثرت طرقه.

وقد صنّف العلماء رضي الله تعالى عنهم في هذا الباب ما لا يُحصى من المصنّفات. فأول من علمته صنّف فيه: عبد الله بن المبارك، ثم محمد بن أسلم الطوسي العالم الرباني، ثم الحسن بن سفيان النسائي، وأبو بكر الآجري، وأبو بكر

بن إبراهيم الأصفهاني، والدارقطني، والحاكم، وأبو نعيم، وأبو عبد الرحمن السلمي، وأبو سعيد الماليني، وأبو عثمان الصابوني، وعبد الله بن محمد الأنصاري. وأبو بكر البيهقي، وخلائق لا يحصون من المتقدمين والمتأخرين، وقد استخرت الله تعالى في جمع أربعين حديثاً اقتداء بهؤلاء الأئمة الأعلام وحفاظ الإسلام. وقد اتفق العلماء على جواز العمل بالحديث الضعيف في فضائل الأعمال. ومع هذا فليس اعتماداً على هذا الحديث، بل على قوله صلى الله عليه وسلم في الأحاديث الصحيحة: "ليبلغ الشاهد منكم الغائب" وقوله صلى الله عليه وسلم: "نظر الله امرأً سمع مقالتي فوعاها فأذاها كما سمعها".

ثم من العلماء من جمع الأربعين في أصول الدين، وبعضهم في الفروع، وبعضهم في الجهاد، وبعضهم في الزهد، وبعضهم في الآداب، وبعضهم في الخطب، وكلها مقاصد صالحة رضي الله تعالى عن قاصديها.

قد رأيت جمع أربعين أهم من هذا كله، وهي أربعون حديثاً مشتملة على جميع ذلك، وكل حديث منها قاعدة عظيمة من قواعد الدين قد وصفه العلماء بأن مدار الإسلام عليه، أو هو نصف الإسلام أو ثلثه أو نحو ذلك. ثم ألتزم في هذه الأربعين أن تكون صحيحة، ومعظمها في صحيح البخاري ومسلم، وأذكرها محذوفة الأسانيد، ليسهل حفظها، ويعم الانتفاع بها إن شاء الله تعالى، ثم أتبعها بباب في ضبط خفي ألفاظها، وينبغي لكل راغب في الآخرة أن يعرف هذه الأحاديث، لما اشتملت عليه من البهائم، واحتوت عليه من التنبيه على جميع الطاعات وذلك ظاهر لمن تدبره، وعلى الله اعتماداً، وإليه تفويض واستنادي وله الحمد والنعمة، وبه التوفيق والعصمة.

د امام نووی رحمۃ اللہ علیہ مقدمہ

خاص پہ امداد د نوم د اللہ تعالیٰ پچھی عام مہربانو والا او خاص مہربانو والا دے شروع کومر۔

او ہغہ خہ پچھی تاسولہ لے رَسُوْل در کوی ہغہ قبلوی (عمل پری کوئی) او د خہ نہ مو پچھی منع کوی د ہغھی نہ منع شی۔

د دے نہ پس! صفتونہ د کمال اللہ تعالیٰ لہ دی پچھی د تُولو مخلوقاتو پالونکھی دے۔ د آسمانونو او د زمکو سنہالونکھی دے۔ د تُول مخلوق تدبیر کونکھی دے۔ د مکلفینو د ہدایت د پارہ د دین د شرائعو بیان سرہ او پہ دلائلو قطعیہ باندھی او پہ واضحہ براہینو باندھی انبیاء کرام رالیبری دی (پہ ہغوی تُولو باندھی دی د اللہ تعالیٰ رحمتونہ او سلامونہ وی)۔ زہ پہ تُولو نعمتونو باندھی د ہغہ تعریف کومر۔ او زہ د ہغہ نہ د ہغہ د فضل او کرم نور سوالونہ کومر۔

او زہ گواھی کومر پچھی د اللہ تعالیٰ نہ علاوہ بل ہی شوک د عبادت لائق نشتہ۔ یک یو دے۔ ہغہ سرہ شوک شریک نشتہ۔ بالکل یو دے او غالب (زور آور) دے۔ کرم کونکھی او دیر بخینونکھی ذات دے۔ او زہ گواھی کومر پچھی زمونبو سردار محمد صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ د ہغہ بندہ او رسول دے۔ د ہغہ محبوب او دوست دے۔ پہ تُول مخلوق کبش غورہ دے۔ پہ قرآن عزیز سرہ عزت مند دے۔ (ہغہ قرآن) چہ پہ یو بل پس د دیر و کلونو د تیریدو باوجود ہمیشہ مُعْجَز دے او د ہدایت طلب کونکو د پارہ پہ رنر اکونکو سنتو سرہ عزت مند دے۔ پچھی خاص کر پچھی شوپ دے پہ جامع کلماتو باندھی او د دین پہ سخاوت سرہ۔ پہ ہغوی او پہ تُولو انبیاء او رسولانو او د ہغوی تُولو پہ اولاد او تُولو نیکانو باندھی دی د اللہ تعالیٰ رحمتونہ او سلامونہ وی۔

د دے نہ پس! یقیناً مونبو دا حدیث د سیدنا علی بن ابی طالب، سیدنا عبد اللہ بن مسعود، سیدنا معاذ بن جبل، سیدنا ابو الدرداء، سیدنا عبد اللہ بن عمر، سیدنا عبد اللہ بن عباس، سیدنا انس بن مالک، سیدنا ابو ہریرہ او د سیدنا ابو سعید الخدری رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمْ نہ پہ دیر و طریقو او پہ مختلفو روایتونو سرہ نقل کر پچھی دے۔ پچھی رسول اللہ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمائیلی دی: “چا

ہی زما د اُمت نہ پہ دینی معاملہ کبں خلوینبت احادیث یاد کرل نو اللہ تعالیٰ بہ دی د قیامت پہ ورخ د فقہاؤ او د عالمانو پہ دلہ کبں راپورته کری۔
 او د سیدنا ابو الدرداء رَضِيَ اللهُ عَنْهُ پہ روایت کبں داسی دی ہی: ”زه به د قیامت پہ ورخ د هغه د پاره شفاعت کونکی او گواہ یم۔“
 او د سیدنا عبد اللہ بن مسعود رَضِيَ اللهُ عَنْهُ پہ روایت کبں داسی دی ہی: ”ده ته به (د قیامت پہ ورخ) او وئیپی شی ہی“ د جنت پہ دروازو ورنه شه پہ کومه دروازه ہی دی خونہ وی۔“

د سیدنا عبد اللہ بن عمر رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا پہ روایت کبں داسی دی ہی: ”د عالمانو پہ دلہ کبں به اولیکپی شی او د شهیدانو پہ دلہ کبں به پورته کری شی۔“
 د حفاظ حدیث (د حدیث د ماہرانو) پہ دی اتفاق دے ہی د کثرت طُرُق (د سندونو د کنروالی) باوجود دا حدیث ضعیف دے۔

یقیناً پہ دی باب کبں علماء کرامو ہشیمیرہ تصنیفات لیکلی دی۔ زما د علم مطابق پہ دہکبں اولپی کتاب عبد اللہ بن مبارک رَضِيَ اللهُ عَنْهُ لیکلی دے۔ بیبا عالم ربانی ابن اسلم الطوسی، حسن بن سفیان النسائی، ابو بکر الاجری، ابو بکر محمد ابراہیم اصفہانی، الدارقطنی، حاکم، ابو نعیم، ابو عبد الرحمن السلی، ابو سعید المالینی، ابو عثمان الصابونی، عبد اللہ بن محمد الانصاری، ابو بکر البیہقی او پہ متقدمینو او متأخرینو کبں نورو ډیرو خلقو ہی د شہیر نہ بہر دی۔

یقیناً ماہم پہ دی بزرگانو، اوچتو اما مانو او د اسلام پہ حفاظو پسے اقتدا او کرہ او د اللہ تعالیٰ د رضا د پاره د خلو یبنتو احادیثو پہ جمع کولو ہی استخارہ او کرہ۔
 یقیناً فضائل اعمال سرہ متعلق پہ ضعیف حدیث باند ہی د عمل کولو د جواز پہ بارہ کبں د علمائے کرامو اتفاق دے خو سرہ د دی ماصرف پہ دی ضعیف حدیث باند ہی اعتماد نہ دے کری ہی مگر د رسول اللہ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ پہ دی صحیح حدیث باند ہی ہی اعتماد کری دے ہی ”او د رسوئی (دا دین) پہ تاسو کبں حاضر غائب ته“ او پہ دی حدیث ہی اعتماد کری دے ہی ”اللہ تعالیٰ دی هغه کس تر و تازہ (خوشحاله) ساتی چاہی زما خبرہ (حدیث) واوریدہ او یادہ لے کرہ او بل ته لے داسی اورسوله لکه څنگه لے ہی اوریدلې وه۔“

بعضی علماء کرامو دَ دین دَ اصولو پہ بارہ کتب خلوینبت حدیثونہ جمع کړی دی او بعضی دَ فروعاتو پہ بارہ کتب - دغه شان بعضی علماء دَ جهاد په بارہ کتب او بعضی دَ زُهد په بارہ کتب ، بعضی دَ آدابو په بارہ کتب او بعضو دَ خطبو په بارہ کتب خلوینبت حدیثونہ جمع کړی دی - دا ټول بڼه او نیک مقصدونه دی - الله تعالی دې د دې ټولو د جمع کونکو نه راضی شی -

او ما د دې ټولو عنواناتو نه جدا او اهم خلوینبت احادیث⁽¹⁾ راجمع کړل چې په دے ټولو مسئلو باندې مشتمل دی - او د دې حدیثونو هر یو حدیث د دین په قواعدو کتب یو عظیمه قاعده ده - یقیناً علماء دَ هغې ستائنه کړې ده چې د ټول اسلام دار و مدار په دے (خلوینبتو حدیثونو) باندې دے ، (دارائے دے هم کړې ده چې) یا خو دا نیم اسلام دے او یا د اسلام دریمه حصه ده - او دغه شان نور اقوال هم دی -

بیا ما د دې خلوینبتو حدیثونو په جمع کولو کتب د دې حدیثونو د صحّت التزام هم کړی دے - په دې کتب اکثر د صحیح بخاری او د صحیح مسلم احادیث دی - ما د دې حدیثونو سندونه په دې وجه حذف کړی دی چې یادول د آسان شی او ان شاء الله ډیره زیاته فائده ترې واغستی شی - او بیا د احادیثو نه پس به په یو باب کتب د دې ذکرانو ټکو تلفظ هم ذکر کوم -

هر هغه کس چې د آخرت طرف ته میلان کوی (یعنی په آخرت کتب کامیابی حاصلول غواړی) هغه له پکار دی چې دا ټول احادیث زده کړی ځکه چې دا احادیث په داسې اهو دینی امورو باندې مشتمل دی چې د ټولو طاعاتو په تنبیه باندې دے احاطه کړې ده - او دا په هر هغه چا باندې ظاهره ده چه څوک په دې احادیثو کتب فکر او کړی -

او په الله تعالی باندې زما اعتماد دے - او ما خپل ټول معاملات (کارونه) هغه ته سپارلی او حواله کړی دی - (په هر حال کتب) ستائنه د هغه ده او د هغه د نعمتونو اقرار او اعتراف دے - د نیکي د کولو او د گناه نه د بچ کیدو توفیق د هغه د طرف نه دے -

⁽¹⁾ امام نووی په دے کتاب کتب دوه خلوینبت احادیث ذکر کړی دی - کوم حدیث چه د خلوینبتو احادیثو په باره کتب راغلې دے نو په هغې کتب تعداد بیانولو کتب کثرت ته اشاره ده خاص هم دغه تعداد ترې مراد نه دے - ځکه امام نووی په خلوینبتو پسې دوه احادیث زیاتی نقل کړل -

ذَنبِیتِ اصْلَاحِ

رومی حدیث: «عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ أَبِي حَفْصِ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ (1) قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَعَلَى آلِهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: إِنَّهَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ، وَإِنَّمَا لِكُلِّ امْرِئٍ مِمَّا نَوَى، فَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ فَهَجْرَتُهُ إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ، وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ لِدُنْيَا يُصِيبُهَا أَوْ امْرَأٍ يَنْكِحُهَا فَهَجْرَتُهُ إِلَى مَا هَجَرَ إِلَيْهِ» (2)

[رواه إماما المحدثين: أبو عبد الله محمد ابن إسماعيل بن إبراهيم بن المغيرة بن بردزبه البخاري، وأبو الحسين مسلم ابن الحجاج بن مسلم القشيري النيسابوري: في صحيحيهما اللذين هما أصح الكتب المصنفة]

ترجمہ: ذامیر المؤمنین ابو حفص سیدنا عمر بن الخطاب رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ نے روایت دے، ہغوی فرمائی ہے ما د رسول اللہ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نے اوریدلی دی، فرمائیل بہ ءے چہ: یقیناً د عملونو دارومدار پہ نیتونو باندی دے او یقیناً د ہر سہری د پارہ (نبہ او بد) ہغہ دی ہے خہ نیت ءے کرے وی۔ پس چاہے اللہ تعالیٰ او د ہغہ د رسول پہ طرف ہجرت او کرو، نو د دہ ہجرت د اللہ او د ہغہ د

(1) سیدنا عمر فاروق رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ بن خَطَّابِ بن نفيل بن عبد العزى 'قرشى' عدوى۔ د دوى كنىت ابو حفص او لقب فاروق وؤ۔ پہ مكه معظمه كبن پہ ۲۰ قبل هجرى = ۵۸۴ء كبن پيدا شوې وؤ۔ پہ خلفائے راشدین كبن پہ دویم نبر باندی وؤ۔ د ٲولو نه اول دوى ته امير المؤمنین وئیلی شوی وؤ۔ جلیل القدر صحابی وؤ۔ نہایت بہادر او زہرہ ور وؤ۔ د قریشو د خوانانو نه وؤ۔ پہ ۱۳ھ كبن خلیفہ منتخب کری شو۔ د ہغوی عدالت ضرب المثل وؤ۔ د ہغوی د خلافت پہ زمانہ كبن شام، عراق، بیت المقدس، مدائن، مصر او جزیرہ فتح شوی وؤ۔ دولس زہرہ جمائونہ ءے جوہ کری وؤ۔ د سن ہجرى ابتداء د ہغوی پہ دور كبن شوې وہ۔ د ہغوی نه ۵۳۷ حدیثونہ روایت کری شوی دی۔ پہ كال ۲۳ھ = ۶۴۴ء كبن وفات شو۔ د جنازې د مونخ امامت پرې سیدنا صہیب بن سنان رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ رومی کری وؤ۔

[أسد الغابہ ۱۳: ۴، ت: ۳۸۳۰، الاعلام ۴۵: ۵]

(2) صحیح بخاری، کتاب بدء الوالی (۱) حدیث: ۱، صحیح مسلم، کتاب الامارۃ (۳۳) باب قوله صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّةِ

-- (۲۵) حدیث: ۱۵۵ - (۱۹۰۷)

رسول د پاره دے۔ او چاچی د دُنیا د حاصلو لو یا یو بیٹی سرہ د نکاح کولو د پاره ہجرت او کرو، نو د دہی سہری ہجرت د ہغہ خیز د پاره دے چہ د خہ د پاره دے ہجرت کر پوی۔

[دا حدیث د محدثینو امامانو ابو عبد اللہ محمد بن اسماعیل بخاری او ابو الحسین مسلم بن حجاج قشیری پہ خپلو ہنی کتابونو کس نقل کر پ دے کوم چہ پہ ٲولو لیکلی شوی کتابونو کس د ٲولو نہ زیات صحیح دی۔]

د اسلام، ایمان او د احسان بیان

دویم حدیث: «عَنْ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَيْضًا قَالَ: بَيْنَمَا نَحْنُ جُلُوسٌ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَاتَ يَوْمٍ إِذْ طَلَعَ عَلَيْنَا رَجُلٌ شَدِيدُ بَيَاضِ الثِّيَابِ شَدِيدُ سَوَادِ الشَّعْرِ لَا يُرَى عَلَيْهِ أَثَرُ السَّفَرِ وَلَا يَعْرِفُهُ مِمَّا أَحَدٌ، حَتَّى جَلَسَ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ فَأَسْنَدَ رُكْبَتَيْهِ إِلَى رُكْبَتَيْهِ وَوَضَعَ كَفَيْهِ عَلَى فَخْذَيْهِ وَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ أَخْبِرْنِي عَنِ الْإِسْلَامِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ: الْإِسْلَامُ أَنْ تَشْهَدَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، وَتُقِيمَ الصَّلَاةَ، وَتُؤْتِيَ الزَّكَاةَ، وَتَصُومَ رَمَضَانَ، وَتُحُجَّ الْبَيْتَ إِنْ اسْتَطَعْتَ إِلَيْهِ سَبِيلًا قَالَ: صَدَقْتَ، فَعَجَبْنَا لَهُ يَسْأَلُهُ وَيُصَدِّقُهُ. قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنِ الْإِيمَانِ، قَالَ أَنْ تُؤْمِنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ، وَتُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ، قَالَ: صَدَقْتَ، قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنِ الْإِحْسَانِ، قَالَ أَنْ تَعْبُدَ اللَّهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ، فَإِنْ لَمْ تَكُنْ تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ، قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنِ السَّاعَةِ، قَالَ مَا الْمَسْئُولُ عَنْهَا بِأَعْلَمَ مِنَ السَّائِلِ، قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنْ أَمَارَاتِهَا، قَالَ: أَنْ تَلِدَ الْأُمَةُ رِبَّتَهَا، وَأَنْ تَرَى الْخَفَاةَ الْعُرَاةَ الْعَالَةَ رِعَاءَ الشَّاءِ يَتَطَاوَلُونَ فِي الْبُنْيَانِ ثُمَّ انْطَلَقَ فَكَبِثَتْ مَلِيًّا ثُمَّ قَالَ يَا عُمَرُ! أَتَدْرِي مِنَ السَّائِلِ؟ قُلْتُ: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ، قَالَ فَإِنَّهُ جَبْرِيْلُ

أَتَاكُمْ يُعَلِّمُكُمْ دِينَكُمْ»⁽¹⁾ [رواه مسلم.]

ترجمہ: دغہ شان دَسیدنا عمر بن الخطاب رَضِيَ اللهُ عَنْهُ نه بل روایت دے ، فرمائی ہے : مونبرِ یوہ ورخ دَ رسول اللہ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سره ناست وو ، پچی ناخاپه په مونبرِ باندې یو سرې راغلو پچی تکې سپینې جاہې ئے اچولې وې او دَ سر وینبته ئے تک تور وؤ ، په دے سرې باندې دَ سفر اثر نه بنکاریدو۔ او ز مونبر نه یو کس هم داسرې نه پیژندو۔ تر دې پچی دا کس نبی عَلَيْهِ السَّلَام ته مخامخ کیناستو۔ او خپلې ډوډې ئے دَ رسول اللہ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ډوډو ته بالکل مخامخ کړې۔ او خپل لاسونه ئے په خپلو زنگونو باندې کیخودل۔ او وې فرمائیل: اے محمده! (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ما ته دَ اسلام په باره کښ خبر را کړه (پچی اسلام څه ته وائی؟) نو رسول اللہ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ او فرمائیل: پچی اسلام دې ته وائی پچی ته د دې خبرې گواهی ور کړې پچی دَ الله تعالی نه سیوا بل هیڅ څوک د بندگي لائق نشته او محمد صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَ الله تعالی رسول دے۔ او مونخ قائم کړې ، زکوٰة ور کړې او د رمضان د میاشتې روژې اونیسې او د بیت الله حج او کړې که چرې ته دې ته دَ رسیدو دَ پارہ دَ لارې وِس لړې۔ دې سرې اوئیل پچی تا رښتیا او وئیل ، نو مونبر تعجب او کړو۔ پچی سوال هم کوي او تصدیق هم کوی۔ بیا دے سرې او وئیل پچی ما ته دَ ایمان په باره کښ خبر را کړه۔ (یعنی ایمان څه ته وائی؟) رسول اللہ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ورته او فرمائیل پچی ته ایمان را وړې په الله تعالی ، د هغه په فرشتو ، د هغه په کتابونو ، د هغه په رسولانو ، د آخرت په ورخ او دا پچی ته په تقدیر ایمان را وړې (یعنی خیر او شر دَ الله تعالی دَ طرف نه اومنې)۔ دې سرې اوئیل پچی تا رښتیا او وئیل۔ بیا دے سرې او وئیل پچی ما ته دَ احسان په باره کښ خبر را کړه۔ (یعنی پچی احسان څه ته وائی؟) رسول اللہ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ورته او فرمائیل پچی ته دَ الله تعالی عبادت داسې او کړې گویا که ته هغه وینې ، او که

(1) صحیح مسلم کتاب الایمان (1) باب معرفۃ الایمان والاسلام والقدر۔۔۔۔ (1) حدیث: 1- (8)

ترجمہ: دَ ابُو عبد الرحمن سیدنا عبد اللہ بن عمر بن خطاب رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا نہ روایت دے، ہغوی فرمائی ہے ما دَ رسول اللہ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نہ آؤریدی دی ہے فرمائیل عے ہے: دَ اسلام بنیاد پہ پنحو شیزونو باندی دے۔ دَ دی خبرے گواہی ور کول ہے دَ یو اللہ تعالیٰ نہ علاوہ بل ہیخ شوک دَ عبادت لائق نشته او دا ہے محمد صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَ اللہ تعالیٰ رسول دے۔ او دَ مونخ پابندی کول، زکوٰۃ ور کول، دَ بیت اللہ حج کول او دَ رمضان روژہ نیول۔

[داروایت امام بخاری او امام مسلم دوارو نقل کرے دے]

دَ انسان آخرا خاتمه

خلورم حدیث: «عَنْ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ (1) قَالَ: حَدَّثَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَعَلَى آلِهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ الصَّادِقُ الْمَصْدُوقُ: إِنَّ أَحَدَكُمْ يُجْمَعُ خَلْقُهُ فِي بَطْنِ أُمِّهِ أَرْبَعِينَ يَوْمًا نَظْفَةً، ثُمَّ يَكُونُ عَلَقَةً مِثْلَ ذَلِكَ، ثُمَّ يَكُونُ مُضْغَةً مِثْلَ ذَلِكَ، ثُمَّ يُرْسَلُ إِلَيْهِ الْمَلَكُ فَيَنْفُخُ فِيهِ الرُّوحَ وَيُؤَمَّرُ بِأَرْبَعِ كَلِمَاتٍ: بِكُتْبِ رِزْقِهِ، وَأَجَلِهِ، وَعَمَلِهِ، وَشَقِيٍّ أَوْ سَعِيدٍ، فَوَاللَّهِ الَّذِي لَا إِلَهَ غَيْرُهُ إِنَّ أَحَدَكُمْ لَيَعْمَلُ بِعَمَلِ أَهْلِ الْجَنَّةِ حَتَّىٰ مَا يَكُونُ بَيْنَهُ وَبَيْنَهَا إِلَّا ذِرَاعٌ فَيَسْبِقُ عَلَيْهِ الْكِتَابُ فَيَعْمَلُ بِعَمَلِ أَهْلِ النَّارِ حَتَّىٰ مَا يَكُونُ بَيْنَهُ وَبَيْنَهَا إِلَّا ذِرَاعٌ فَيَسْبِقُ عَلَيْهِ الْكِتَابُ فَيَعْمَلُ بِعَمَلِ أَهْلِ الْجَنَّةِ فَيَدْخُلُهَا» (2) [رواه البخاری و مسلم]

(1) سیدنا عبد اللہ بن مسعود بن غافل بن حبيب، ہڈی ابو عبد الرحمن رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، دَ جلیل القدر او مشرانو صحابو نہ وؤ۔ پیر عالم او فاضل شخصیت وؤ۔ دَ رسول اللہ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خادم خاص او پیر نزدیکی ملگری وؤ۔ پہ سابقون اولون کبن وؤ۔ پہ مکہ مکرمہ کبن ہغوی پہ اوچت آواز باندی قرآن مجید لوستی۔ مدینہ منورہ تہ عے ہجرت کرپی وؤ او ہلتہ پہ ۵۴۲ = ۶۵۳ء کبن وفات شو۔ [اسد الغابۃ ۳: ۳۸۱، ۳: ۳۸۲، الاعلام زر کلی ۱۳: ۱۳۷]

(2) صحیح بخاری کتاب بدء الخلق (۵۹) باب ذکر الملاء کتہ (۶) حدیث: ۳۲۰۸، صحیح مسلم کتاب القدر (۴۶) باب کیفیہ خلق الادمی فی بطن اُمہ و کتابہ رزقہ و اجلہ و عملہ و شقاوتہ و سعادتہ (۱) حدیث: ۱ - (۲۶۳۳)

ترجمہ: ذابو عبدالرحمن سیدنا عبداللہ بن مسعود رَضِيَ اللهُ عَنْهُ نہ روایت دے ،
 هغوی فرمائی ہئی مونہ تہ رسول اللہ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حدیث بیان کپرو ہئی هغه د
 ٲولو ریشٹینو نہ زیات ریشٹینہی دے ۔ یقیناً پہ تاسو کبن د ہر یو کس
 جو رنبت داسی وی ہئی هغه د خپلی مور پہ گیدہا کبن تر ٲلو یبنتو ورٲو د نُظفی
 پہ شکل کبن وی ، بیآ پہ دُومرہ ورٲو کبن (یعنی پہ ٲلو یبنتو ورٲو کبن) جم
 شوہی وینہ شی ، بیآ پہ دُومرہ مودہ کبن د دہی نہ د غونہی ٲوتہی جو ر شی۔ بیآ د
 غونہی دہی ٲوتہی تہ یو فرشتہ راؤ لیگہی شی نو هغه پہ دے کبن رُوح ٲوک وہی
 او دہی فرشتہی تہ د ٲلورو خبرو د لیگہو حکم او کپہی شی۔ ددہ د رزق د لیگہو ،
 ددہ د نیتہی (یعنی د مرگ) ، ددہ د عمل او ددہ د بد بختی او د نیک بختی۔ زما د
 پہ هغه ذات قسم وی ہئی د هغه نہ سیوا بل ٲوک د عبادت لائق نشتہ ہئی
 یقیناً پہ تاسو کبن یو کس د جنّت والاؤ عمل کوی تر دہی ہئی ددہ او د جنّت پہ
 مینخ کبن یو لیشٹ (فاصلہ) ٲآتی شی نو پہ دہ باندہی لیک (د تقدیر) راو ر اندہی
 شی نو دہی د جہنّم والاؤ عمل او کپہی نو جہنّم تہ داخل شی ۔ او یقیناً یو تن
 پہ تاسو کبن د جہنّم والاؤ عمل کوی تر دہی ہئی ددہ او د جہنّم پہ مینخ کبن
 یو لیشٹ (فاصلہ) ٲآتی شی نو پہ دہ باندہی لیک (د تقدیر) راو ر اندہی شی نو دہی د
 جنّت والاؤ عمل او کپہی نو جنّت تہ داخل شی ۔

[داروایت امام بخاری او امام مسلم دوارو نقل کپہی دے]

د بدعاتو بدی (ناکاروالی)

پینخم حدیث: «عَنْ أَمْرِ الْمُؤْمِنِينَ أَمْرُ عَبْدِ اللَّهِ عَائِشَةَ ۖ قَالَ: قَالَ: قَالَ:»

(1) سیدہ عائشہ ؓ: بنت سیدنا ابوبکر صدیق رَضِيَ اللهُ عَنْهُ ، أَمْرُ الْمُؤْمِنِينَ ، پہ ۹ قبل ھ = ۶۱۳ء کبن پہ
 مکہ معظمہ کبن پیدا شوہ۔ عالمہ اور فاضلہ وہ۔ علم و ادب او دینی علومو کبن د ددی مثال نہ و۔ د
 ہجرت پہ دویم کال نے د رسول اللہ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سرہ وادہ اوشو۔ مشرانو صحابو بہ د میراث
 مسائل د هغی نہ معلومول۔ ۵۵۸ھ = ۶۷۸ء کبن پہ مدینہ منورہ کبن وفات شوہ۔ د هغی نہ
 [اسد الغابہ ۱: ۱۸۶، ۷: ۱، ۷: ۹۳، ۷: ۱۰۳، ۷: ۲۳۰، ۳: ۲۳۰]

رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَعَلَى آلِهِ وَسَلَّمَ: مَنْ أَحَدَثَ فِي أَمْرِنَا هَذَا مَا لَيْسَ مِنْهُ فَهُوَ رَدٌّ» (1)

[رواه البخاری ومسلم]

وَفِي رِوَايَةٍ لِمُسْلِمٍ «مَنْ عَمِلَ عَمَلًا لَيْسَ عَلَيْهِ أَمْرُنَا فَهُوَ رَدٌّ» (2)

ترجمہ: دَ اَمْرِ الْمُؤْمِنِينَ اَمْرَ عَبْدِ اللَّهِ سَيِّدَةِ عَالَمِينَ ﷺ نه روایت دے ، هغه فرمائی چي رسول الله صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمائیلي دی : چا چي زمونږ په دې دين کښن نوې کار جوړ کړو چي هغه په دې دين کښن نه وي نو هغه مردود دے۔
[داروایت امام بخاری او امام مسلم دواړو نقل کړے دے]

او د صحيح مسلم په روايت کښن داسې دی : چا چي داسې يو عمل او کړو چي هغه زمونږ په دين کښن نه وو نو هغه رد دے۔

حلال او حرام او ذرپه اصلاح

شپږم حديث : «عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ النُّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا (3) قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَعَلَى آلِهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: إِنَّ الْحَلَالَ بَيْنَ وَإِنَّ الْحَرَامَ بَيْنَ، وَبَيْنَهُمَا أُمُورٌ مُشْتَبِهَاتٌ لَا يُعْلَمُهُنَّ كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ، فَمَنْ اتَّقَى الشُّبُهَاتِ فَقَدْ اسْتَبْرَأَ

(1) صحيح بخاری، کتاب الصلح (۵۳) باب اذا صلحوا على صلح جور فالصلح مردود (۵) حديث: ۲۶۹۷، صحيح مسلم، کتاب الاضحیة

(۳۰) باب نقض احکام الباطل ودر محدثات الامور (۸) حديث: ۱۷ - (۱۷۱۸)

(2) صحيح مسلم، کتاب الاضحیة (۳۰) باب نقض احکام الباطل ودر محدثات الامور (۸) حديث: ۱۸ - (۱۷۱۸)

(3) سيدنا نعمان بن بشير ﷺ بن ثعلبة ، خزرجي ، انصاري ، ابو عبد الله جليل القدر صاحبی وؤ۔ په ۲ = ۶۲۳ ۷ کښن پيدا شوي وؤ۔ مسلمانانو چي کله د مکې معظمې نه مدينې منورې ته هجرت او کړو نو د هجرت نه پس په انصارو کښن د ټولو نه اول د دوی پيدائش شوي وؤ۔ امير ، خطيب او شاعر وؤ۔ د دوی نه ۱۲۴ احاديث نقل کړي شوي دي۔ دوی په ۶۵ = ۶۸۳ ۷ کښن وفات شو۔ [اسد الغابہ ۵ : ۳۱۰ ، ت : ۵۲۳۷ ، الاعلام زبرکلی ۸ : ۳۶]

لِدِينِهِ وَعِرْضِهِ، وَمَنْ وَقَعَ فِي الشُّبُهَاتِ وَقَعَ فِي الْحَرَامِ كَالرَّاعِي يَزْعِي حَوْلَ الْحُلِيِّ يُوشِكُ أَنْ يَزْرَعَ فِيهِ، أَلَا وَإِنَّ لِكُلِّ مَلِكٍ حِمِّي، أَلَا وَإِنَّ حَيْثُ اللَّهُ مَحَارِمَهُ، أَلَا وَإِنَّ فِي الْجَسَدِ مُضْغَةً إِذَا صَلَحَتْ صَلَحَ الْجَسَدُ كُلُّهُ وَإِذَا فَسَدَتْ فَسَدَ الْجَسَدُ كُلُّهُ أَلَا وَهِيَ الْقَلْبُ»⁽¹⁾ [رواه البخارى ومسلم]

ترجمہ: د ابو عبدالله سيدنا نعبان بن بشير رَضِيَ اللهُ عَنْهُ نه روايت دے، هغوى فرمائى پي ما د رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نه آوريدلى دى، فرمائيل ئے پي يقيناً حلال واضحه دى، او يقيناً حرام (هُم) واضحه دى - او د دے دواړو (يعنى د حلالو او د حرامو) په مينځ كښ خه كارونه دى پي په شك كښ اچونكى دى - په هغې باندي اكثر خلق نه پو هيري - نو چا پي د هغې كارونو نه حان بچ كړو پي په شك كښ غورزو ل كوى نو يقيناً ده خپل دين او عزت محفوظ كړو - او هغه خوك پي په شكى كارونو كښ او غورزيديو نو دې به په حرامو كښ او غورزيكي - د هغه شپونكى په شان پي د ورشو (چراگاه) نه كير چا پيره كډي بيزې خړوى - نو نزدې ده پي په دې ورشو كښ به او خړوى (په كومه كښ پي خړول منع كړې شوى دى) - خبردار! د هر بادشاه د پاره يوه ورشو (يعنى چراگاه، خائ د حفاظت) وى - خبردار! يقيناً د الله تعالى ورشو (يعنى چراگاه) د هغه حرام كړى شوى خيزونه دى - خبردار! يقيناً په بدن كښ د غوښې يوه ټكړه ده كله پي هغه صحيح وى نو ټول بدن به صحيح وى، او كله پي دا (د غوښې ټكړه) خرابه شى نو ټول بدن به خراب شى - خبر شى پي دغه (د غوښې ټكړه) زړه دے - [داروايت امام بخارى او امام مسلم دواړو نقل كړے دے]

⁽¹⁾ صحیح بخاری کتاب الایمان (۲) باب: فضل من استبرأ ذینہ (۳۷) حدیث: ۵۲، صحیح مسلم کتاب المساقات (۲۲) باب اغذلال و ترک الشبهات (۲۰) حدیث: ۱۰۷ - (۱۵۹۹) [۱۵ الفاظ صحیح مسلم دی]

دین د خیر خواہی نوم دے

ووم حدیث: «عَنْ أَبِي رُقَيْبَةَ تَيْمِيمِ بْنِ أَوْسِ الدَّارِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ (1) أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَعَلَى آلِهِ وَسَلَّمَ قَالَ: الدِّينُ التَّصِيحَةُ. قُلْنَا: لِمَنْ؟ قَالَ لِلَّهِ، وَلِكِتَابِهِ، وَلِرَسُولِهِ، وَلَا كَيْفَةَ الْمُسْلِمِينَ وَعَامَّتِهِمْ» (2) [رواه مسلم]

ترجمہ: د ابو رقیہ تميم بن اوس داری رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ نه روایت دے، پچي يقيناً نبی عَلَيْهِ السَّلَام فرمائیلى دى پچي دین سراسر خیر خواہی ده۔ مونہ او وئیل: پچي د چا د پارہ؟ (نبی عَلَيْهِ السَّلَام) او فرمائیلى: د الله تعالى د پارہ، د هغه د کتاب د پارہ، د هغه د پیغمبر د پارہ، د مسلمانانو حاکمانو د پارہ او د دوی د عامو خلقو د پارہ۔ [داروایت امام مسلم نقل کرے دے]

د مسلمان عزت او احترام

أتم حدیث: «عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَعَلَى آلِهِ وَسَلَّمَ قَالَ: أَمْرٌ أَنْ أَقَاتِلَ النَّاسَ حَتَّى يَشْهَدُوا أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ، وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ، فَإِذَا فَعَلُوا ذَلِكَ عَصَمُوا مِنِّي دِمَاءَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ

(1) سیدنا تميم بن اوس بن خارجه الداری رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ۔ د پیدائش تاریخ عے معلوم نه دے۔ د دوی کنیت ابو رقیہ وؤ۔ د الدار بن هانئ د نسبت د وچي نه ورته الداری وائی۔ صحابئ رسول وؤ او په نهم هجرى کبن عے ایمان قبول کرې وؤ۔ دوی په مدینه منوره کبن اوسیدل۔ د سیدنا عثمان د شهادت نه پس شام ته لاړو او بیت المقدس کبن دیره شو۔ په مسجد نبوی کبن د ټولو نه اول ډیوه دوی بله کرې وه۔ ډیر زیات عبادت کونکې وؤ۔ په صحیحینو کبن نه ۱۸ حدیثونه نقل شوی دی۔ د دغې روایتونو په باره کبن مقریزی ”ضوء الساری فی معرفه خبر تميم الداری“ کتاب لیکې دے۔ د دوی وفات په ۴۰ هجرى =

۶۶۰ء کبن په فلسطین کبن شوي وؤ۔ [اسد الغابہ ۱: ۳۲۸؛ ت: ۵۱۵، الاعلام للزرکلی ۲: ۸۶]

(2) صحیح مسلم کتاب الایمان (۱) باب: بیان ان الدین النصیحه (۲۳) حدیث: ۹۵ - (۵۵)

إِلَّا بِحَقِّ الْإِسْلَامِ وَحِسَابُهُمْ عَلَى اللَّهِ تَعَالَى»^(۱) [رواه البخاری و مسلم]
 ترجمہ: د سیدنا عبداللہ بن عمر رضی اللہ عنہما نہ روایت دے ہی رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم فرمائی دی ہی ماتہ د دہی خبر ہی حکم کر ہی شو ہی دے ہی زہ بہ خلقو سرہ تر ہغہ وختہ پور ہی جنکیرم تر سو ہی ہغوی د دہی خبر ہی گواہی او نہ کر ہی ہی د اللہ تعالیٰ نہ علاوہ بل ہی شوک د عبادت لائق نشتہ او محمد صلی اللہ علیہ وسلم د اللہ تعالیٰ رسول دے ، او ہی دوی مونع قائم کر ہی ، زکوٰۃ ور کر ہی ، نوکلہ ہی دوی دا کار او کر ہی نو د دوی وینہ او مال زمانہ محفوظ شو مگر د اسلام پہ حق کبن او حساب د دوی پہ اللہ تعالیٰ بانڈی دے ۔
 [داروایت امام بخاری او امام مسلم دوارو نقل کرے دے]

پہ شرعی احکامو بانڈی د خپل وس مطابق عمل کول
 نہم حدیث: «عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ صَخْرٍ رضی اللہ عنہ قَالَ: سَبِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم وَعَلَى اللَّهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: مَا نَهَيْتُكُمْ عَنْهُ فَاجْتَنِبُوهُ، وَمَا أَمَرْتُكُمْ بِهِ فَأَتُوا مِنْهُ مَا اسْتَطَعْتُمْ، فَإِنَّمَا أَهْلَكَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ كَثْرَةُ مَسَائِلِهِمْ وَاخْتِلَافُهُمْ عَلَى أَنْبِيَائِهِمْ»^(۲) [رواه البخاری و مسلم]

(۱) صحیح بخاری کتاب الایمان (۲) باب: فان تابوا و اقاموا الصلوة و اتوا الزکوة فخلوا سبیلہم (سورۃ التوبہ: ۵) حدیث: ۵، صحیح مسلم کتاب الایمان (۱) باب: الامر بقتال الناس حتی یقولوا لا الہ الا اللہ محمد رسول اللہ (۸) حدیث: ۳۶ - (۲۲)
 (۲) سیدنا ابو ہریرہ رضی اللہ عنہ: پہ ۲۱ قبل ہجری = ۶۰۲ء کبن پیدا شو۔ د دوی د نومر پہ بارہ کبن د محدثینو پہ مینع کبن اختلاف دے د دہی پہ بارہ کبن ۱۸ اقوال دی۔ د دوی مشہور نومر عبدالرحمن بن صخر وؤ۔ قبیلہ دوس سرہ ءے تعلق وؤ۔ ہغوی د جاہلیت پہ دور کبن د یتیمی او د کمزوری پہ حالت کبن پرورش موندل وؤ۔ پہ ۷ کبن د غزوہ خیبر پہ موقع بانڈی ءے اسلام قبول کرو۔ د دوی د مرویاتو تعداد ۵۳۷۴ دے۔ تقریباً تر آتہ سوؤ پور ہی د دوی شاگردان وؤ۔ پہ ۵۵۹=۶۷۹ء کبن وفات شو۔

[أسد الغابہ: ۶: ۳۱۳، ت: ۶۳۲۶، الاعلام ۳: ۳۰۸]

(۳) صحیح بخاری کتاب الاعتصام بالکتاب و السنۃ (۹۶) باب: الاقتداء بسنن رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم (۲) حدیث: ۷۲۸۸، صحیح مسلم کتاب الفضائل (۲۳) باب: توفیرہ صلی اللہ علیہ وسلم وترک اکثر سؤالہ عمال ضرورۃ الیہ۔۔۔ (۳۷) حدیث: ۱۳۰ - (۱۳۳۷)

ترجمہ: دَ سیدنا ابو ہریرہ عبدالرحمن بن صخر رَضِيَ اللهُ عَنْهُ نہ روایت دے ، فرمائی بھی ما دَ رسول اللہ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نہ آؤریدی دی بھی فرمائیلے: دَ کوم کار نہ بھی زہ تاسو منع کرم نو دَ هغی نہ حَان بچ کړئ۔ او دَ کوم کار دَ کولو بھی زہ تاسو تہ حکم در کرم نو هغه کار دَ خپل وِس مطابق کوئ۔ یقیناً ستاسو نہ مخکنیں بھی کوم خلق تیر شوی دی هغوی دَ خپلو ډیرو سوالونو او دَ خپلو انبیاء و سرہ دَ اختلاف کولو پو وچه هلاک شوی وو۔

[داروایت امام بخاری او امام مسلم دواړو نقل کړے دے]

دَ حلال خورمئ اہمیت او دَ حرام خورمئ بدی (ناکاروالی)

لسم حدیث: «عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى طَيِّبٌ لَا يَقْبَلُ إِلَّا طَيِّبًا، وَإِنَّ اللَّهَ أَمَرَ الْمُؤْمِنِينَ بِمَا أَمَرَ بِهِ الْمُرْسَلِينَ، فَقَالَ تَعَالَى: "يَا أَيُّهَا الرُّسُلُ كُلُّوا مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَاعْمَلُوا صَالِحًا" وَقَالَ تَعَالَى: "يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ" ثُمَّ ذَكَرَ الرَّجُلُ يُطِيلُ السَّفَرَ أَشْعَثَ أَغْبَرَ يَبْدُو يَدِيهِ إِلَى السَّمَاءِ: يَا رَبِّ يَا رَبِّ، وَمَطْعَمُهُ حَرَامٌ وَمَلْبَسُهُ حَرَامٌ وَغَدِي بِالْحَرَامِ فَأَنَّى يُسْتَجَابَ لِذَلِكَ»⁽¹⁾ [رواه مسلم]

ترجمہ: دَ سیدنا ابو ہریرہ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ نہ روایت دے ، فرمائی بھی رسول اللہ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمائیلی دی: بے شکہہ اللہ تعالیٰ پاک دے ، نہ قبلوی مگر پاک (کارونہ ، خیزونہ) بے شکہہ اللہ تعالیٰ مؤمنانو تہ دَ هغه خبری حکم کوی دَ کومی خبری حکم ئے بھی پیغمبرانو تہ کړې وو، نو اللہ تعالیٰ فرمائیلی دی بھی:

(1) صحیح مسلم، کتاب الزکاة (۱۲) باب: قبول الصدقة من الکسب الطیب وتریبہا (۱۹) حدیث: ۶۵ - (۱۰۱۵)

”اے پیغمبرانو! پاک خیزونہ خورمئ او نیک عملونہ کومئ (سورۃ المؤمنون ۲۳: ۵۱)“
 او (دغہ شان) اللہ تعالیٰ (بل خائے مؤمنانوتہ) فرمائیل دی: ”اے ایمان والاؤ! د
 ہغہ پاکو خیزونو نہ خورمئ کومرچی مونر تاسو لہ در کپی دی (سورۃ البقرۃ ۲: ۱۷۲)“
 بیبا (نبی علیہ السلام د یو کس) تذکرہ او کرہ پچی او برد سفرے کپی وی، گدو وچو
 ویبنتو والا او د دُورو چک بہ وی، خپل لاسونہ بہئے آسمان طرف تہ اُوردہ
 کپی وی (وائی بہ) اے زما ربہ! اے مکر د دہ حال دا وی پچی د دہ
 خوراک، خبناک او لباس بہ د حرامو وی او د دہ د جسم تربیت بہ پہ حرامو
 شوپی وی نو د دہ دُعا بہ خنکہ قبولہ شی۔ [داروایت امام مسلم نقل کپی دے]

د شبہاتو نہ حان بچ کول

یوولسم حدیث: «عَنْ أَبِي مُحَمَّدٍ الْحَسَنِ ^(۱) بْنِ عَلِيٍّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ سَبَطِ رَسُولِ
 اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَعَلَى آلِهِ وَسَلَّمَ وَرَبِحَانَتِهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَ: حَفِظْتُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ
 صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَعَلَى آلِهِ وَسَلَّمَ: دَعَا مَا يَرِيْبُكَ إِلَى مَا لَا يَرِيْبُكَ» ^(۲)

(رواه الترمذی والنسائی، وقال الترمذی: حدیث حسن صحیح)

ترجمہ: د رسول اللہ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ د نوسپی او خوشبو سیدنا ابو محمد حسن بن
 علی بن ابی طالب رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا نہ روایت دے پچی ما د رسول اللہ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نہ دا

^(۱) سیدنا حسن بن علی رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا بن ابی طالب ہاشمی قرشی۔ د دوی کنیت ابو محمد وؤ۔
 پینخم خلیفہ راشد وؤ۔ پہ مدینہ منورہ کین پہ ۵۲ = ۶۲۴ کین پیدا شوپی وؤ۔ د رسول
 اللہ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نوسپی او د سیدہ فاطمہ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا مشر حوے وؤ۔ شل حجونہ ئے پیدل کپی
 وؤ۔ پہ ۵۰ = ۶۷۰ء کین وفات شو۔ د بعضی مؤرخینو مطابق دوی لہ زھر ور کپی شوی وؤ او
 د دپی وچ نہ دوی وفات شوی وؤ۔ [اسد الغابۃ ۲: ۱۳، سنن نسائی کتاب الاثریۃ (۵۱)،
^(۲) سنن ترمذی، ابواب صفۃ القیامۃ والرقائق والورع (۳۵) باب (الاثری) حدیث: ۲۵۱۸، سنن نسائی کتاب الاثریۃ (۵۱)،

باب: الحث علی ترک الشبہات، حدیث: ۵۷۱۱

(حدیث) یاد کرے دے چہ: ”کومہ خبرہ او کار بچی تا پہ شک کبش اچوی هغه پریردوہ او کوم کار او خبرہ بچی تا پہ شک کبش نہ اچوی هغه اختیار کرہ۔“
[داروایت امام ترمذی او امام نسائی دوارو نقل کرے دے، او امام ترمذی فرمائی بچی دا حدیث حسن صحیح دے]

مسلمان بے فائدی کارونہ نہ کوی

دو لسم حدیث: «عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَعَلَى آلِهِ وَسَلَّمَ مِنْ حُسْنِ إِسْلَامِ الْمَرْءِ تَرْكُهُ مَا لَا يَعْنِيهِ»⁽¹⁾ (حدیث حسن، رواه الترمذی وغیرہ، وهكذا)
ترجمہ: د سیدنا ابو ہریرہ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ نہ روایت دے، هغوی فرمائی بچی رسول اللہ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمائی دی: ”بچی د سہری بناؤستہ اسلام دا دے بچی هغه بے فائدی کارونہ پریردی۔“
(دا حدیث حسن صحیح دے، دا امام ترمذی او دغه شان نورو محدثینو هُم نقل کرے دے)

اسلامی ورور ولی دایمان پورہ والی دے

دیار لسم حدیث: «عَنْ أَبِي حَمْرَةَ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ خَادِمِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَعَلَى آلِهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّى يُحِبُّ لِأَخِيهِ مَا يُحِبُّ لِنَفْسِهِ»⁽³⁾ [رواه البخاری ومسلم]

(1) سنن ترمذی، ابواب الزهد (۳۴) باب (۱۱) حدیث: ۳۱۷۰

(2) سیدنا انس رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ بن مالک بن نضر، نجاری، خزرجی، انصاری، ابو ثمامہ یا ابو حمزہ۔ د اوچتی مرتبہ صحابی او د رسول اللہ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خادم خاص وؤ۔ د دی د مرویاتو تعداد ”۲۸۲“ دے۔ پہ مدینہ منورہ کبش ۱۰ اقبل هجری = ۶۱۲ء کبش پیدا شو۔ پہ ماشومالی کبش ۷ اسلام قبول کرو او د رسول اللہ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وفاتہ پوری ۷ د هغوی خدمت کولو۔ پہ دمشق او بصرہ کبش ۷ ہم رھائش اختیار کرے وؤ۔ پہ بصرہ کبش پہ ۵۹۳ = ۷۱۲ء کبش وفات شو۔ پہ بصرہ کبش وفات کیدو نکو صحابؤ کبش د ٲولو نہ آخری دوی وؤ۔ [اسد الغابہ ۲۹۳: ۱، ت: ۲۵۸، الاعلام ۲: ۲۳]
(3) صحیح بخاری، کتاب الایمان (۲) باب: من الایمان ان یحب لایخیرہ لیلح لنفسہ (۶) حدیث: ۱۳، صحیح مسلم، کتاب الایمان (1) باب: الدلیل علی أن من تحصّل الایمان أن یحب لایخیرہ المسلم لیلح لنفسہ من الخیر (۱۷) حدیث: ۷۱- (۴۵)

ترجمہ: دَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَ خَادِمِ أَبُو حَمِزَةَ سَيِّدِنَا اِنْسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ نَه رَوَايَتِ دَعَى ، هَغَه دَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَه رَوَايَتِ نَقْلِ كُوِي پَچِي نَبِي عَلَيْهِ السَّلَامُ فَرَمَائِيْلِي دِي : ” پَچِي پَه تَاسُو كَبْنِ يُو كَس تَر هَغَه وَخْتَه پُوْرِي (كَاْمَل) اِيْبَانِ وَالَا نَه شِي جُوْرِيْدِي تَر خُو پَچِي دِي دَ خِيْلِ وَرُوْرِ دِيْپَارَه هَغَه شَه خُوْبِنِ نَه كِرِي كُوْمِ پَچِي دَ خِيْلِ حَانَ دِيْپَارَه خُوْبِنُوِي - “

[داروایت امام بخاری او امام مسلم دواړو نقل کړې دے]

دَ مُسْلِمَانِ دَ قَتْلِ دَ جَائِزِ كِيدُو (بَعْضِي) صُوْرَتُوْنَه

خُوَارَلَسْمِ حَدِيْث: «عَنْ ابْنِ مَسْعُوْدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَعَلَى آلِهِ وَسَلَّمَ لَا يَجِلُّ دَمُ امْرِيٍّ مُسْلِمٍ إِلَّا بِأَخْدَى ثَلَاثٍ: الثَّيْبُ الزَّانِي، وَالنَّفْسُ بِالنَّفْسِ، وَالتَّارِكُ لِدِينِهِ الْمُفَارِقُ لِجَمَاعَةٍ» (1) [رواه البخاري ومسلم]

ترجمہ: دَ سَيِّدِنَا عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُوْدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ نَه رَوَايَتِ دَعَى پَچِي رَسُولِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَرَمَائِيْلِي دِي پَچِي: ” دَ دَرِيُو كَسَانُو نَه عِلَاوَه دَ هِيْخِ يُو مُسْلِمَانِ سِرِي وَيْنَه (تُوِيُوْل) ، يَعْنِي دَ هَغَه قَتْلُوْل (جَائِز) نَه دِي (1) وَادَه كِرِي زَنَا كَار (2) نَفْسِ پَه مُقَابِلَه دَ نَفْسِ (كَبْنِ وَوژلے شِي) (3) او پَرِيخُوْدُوْنِكِي دَ دِيْنِ خِيْلِ پَچِي جُدَا كِيدُوْنِكِي وَي دَ پَچِي دَ مَوْمَنَانُو نَه - “ [داروایت امام بخاری او مسلم نقل کړې دے]

دَ اِسْلَامِي مَعَاشِرِي اَدَابِ

پِيْنَحَلَسْمِ حَدِيْث: «عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَعَلَى آلِهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيَقُلْ خَيْرًا أَوْ لِيَصْمِتْ، وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُكْرِمْ جَارَهُ، وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُكْرِمْ ضَيْفَهُ» (2) [رواه البخاري ومسلم]

(1) صحیح بخاری ، کتاب الدیات (۸۷) باب: قول اللہ تعالیٰ: ان النفس بالنفس۔۔۔ [سورۃ المائدہ: ۵: ۴۵] (۶) حدیث: ۶۸۷۸ ، صحیح مسلم کتاب القسامۃ والحاربین والقصاص والدیات (۲۸) باب: ما یباح بہ دم المسلم (۶) حدیث: ۲۵- (۱۶۷۶)

(2) صحیح بخاری ، کتاب الادب (۷۸) باب: من کان یؤمن باللہ والیوم الآخر فلا یؤذ جاره حدیث: ۶۰۱۸ ، صحیح مسلم کتاب الایمان (۱) باب: الحث علی اکرام الجار والضیف ولزوم الصمت الا عن الخیر۔۔۔ (۱۹) حدیث: ۷۴- (۳۷)

ترجمہ: دَسیدنا ابو ہریرہ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ نہ روایت دے ہی رسول اللہ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمائیلی دی ہی: ”ہغہ شوک ہی پہ اللہ تعالیٰ او دَ آخرت پہ ورخ ایمان لری نو دَ خیر خبرہ دِ کوی او یا دِ غلی وی۔ او ہغہ شوک ہی پہ اللہ تعالیٰ او دَ آخرت پہ ورخ ایمان لری نو دَ خپل کاوندی عزت دِ کوی۔ او ہغہ شوک ہی پہ اللہ تعالیٰ او دَ آخرت پہ ورخ ایمان لری نو دَ خپل میلہ عزت دِ کوی۔
[داروایت امام بخاری او امام مسلم دواړو نقل کړې دے]

دَ غصی کولو نہ منع

شپاړسم حدیث: «عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَجُلًا قَالَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَوْصِنِي، قَالَ لَا تَغْضَبَ فَرَدَّدَ مَرَارًا، قَالَ لَا تَغْضَبَ»⁽¹⁾ رواه البخاری

ترجمہ: دَسیدنا ابو ہریرہ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ نہ روایت دے ہی یو سړی نبی عَلَيْهِ السَّلَام ته عرض اوکړو ہی ما ته څه وصیت اوکړه۔ نبی عَلَيْهِ السَّلَام ورته او فرمائیل ہی: ”غصہ مه کوه“ هغه بار بار داسوال اوکړو نو نبی عَلَيْهِ السَّلَام (بار بار) فرمائیل ہی ”غصہ مه کوه“ [داروایت امام بخاری نقل کړې دے]

هر چا سره دَ نبأستنه سلوک دَ کولو حکم

وَلَسَمَ حَدِيث: «عَنْ أَبِي يَعْلَى شَدَادِ بْنِ أَوْسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ⁽²⁾ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِنَّ اللَّهَ كَتَبَ الْإِحْسَانَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ، فَإِذَا قَاتَلْتُمْ فَأَحْسِنُوا الْقِتْلَةَ وَإِذَا ذَبَحْتُمْ فَأَحْسِنُوا الذَّبْحَةَ، وَلْيُجِدْ أَحَدُكُمْ شَفْرَتَهُ وَلْيُرِحْ ذَيْبِحَتَهُ»⁽³⁾ [رواه مسلم]

(1) صحیح بخاری، کتاب الادب (۷۸)، باب: الخذر من الغضب، حدیث: ۲۱۱۶

(2) سیدنا شداد بن اوس رَضِيَ اللهُ عَنْهُ بن ثابت بن المنذر خزرجی۔ انصاری صحابی وؤ۔ ابو یعلیٰ کنیت لے وؤ۔ دَسیدنا حسان بن ثابت رَضِيَ اللهُ عَنْهُ وراره یا دتره خوې وؤ۔ ددوی نه ۵۰ روايات منقول دی۔ سیدنا عمر رَضِيَ اللهُ عَنْهُ دوی د حصص گورنر مقرر کړې وؤ۔ خو دوی دا عهده د سیدنا عثمان رَضِيَ اللهُ عَنْهُ د شهادت نه پس پریخو ده او په عبادت کښ مشغول شو۔ فصیح، حلیم او دانا وؤ۔ سیدنا ابو الدرداء رَضِيَ اللهُ عَنْهُ دوی ته د فقیه امت لقب ورکړې وؤ۔ دوی په ۵۸ هـ = ۶۷۷ کښ ۷۵ کالو په عمر کښ په بیت المقدس کښ وفات شو۔ [الاصابة فی معرفه الصحابه: ۳، ۲۵۸؛ ت: ۳۸۶۲، الاعلام للزکری: ۳، ۱۵۸]

(3) صحیح مسلم، کتاب الصيد والذباح وما یوکل من الحيوان (۳۳) باب: الامر باحسان الذبح والقتل و تحمید الشفرة (۱۱) حدیث: ۵۷۷- (۱۹۵۵)

ترجمہ: د سیدنا ابو یعلیٰ شداد بن اوس رَضِيَ اللهُ عَنْهُ نہ روایت دے۔ ہغہ د رسول اللہ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نہ نقل کوی ہچی رسول اللہ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمائیلی دی: ”یقیناً اللہ تعالیٰ د ہر خیز سرہ د احسان کول حکم کړې دے۔ نو کله ہچی تاسو قتلول کوئی نو پہ بناؤستہ طریقہ سرہ قتلول کوئی۔ او کله ہچی تاسو ذبحہ کوئی نو پہ بناؤستہ طریقہ سرہ ذبحہ کوئی۔ تاسو لہ پکار دی ہچی خپلہ چارہ خہ تیرہ کړئی او خپلہ ذبیحہ تہ آرام اور سوئی“ [داروایت امام مسلم نقل کړې دے]

د بناؤستہ اخلاقو ترغیب و رکول

أَتَسَمَّ حَدِيثَ: «عَنْ أَبِي ذَرٍّ جُنْدَبِ بْنِ جَنَادَةَ⁽¹⁾، وَأَبِي عَمْرِو بْنِ مَعَاذِ بْنِ جَبَلٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا⁽²⁾ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: اِتَّقِ اللَّهَ حَيْثُمَا كُنْتَ، وَأَتَّبِعِ السَّبِيئَةَ الْحَسَنَةَ تَمَحُّهَا، وَخَالِقِ النَّاسَ بِخُلُقِ حَسَنٍ»⁽³⁾
(رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَقَالَ: حَدِيثٌ حَسَنٌ، وَفِي بَعْضِ النُّسخِ: حُسْنٌ صَحِيحٌ)

ترجمہ: د سیدنا ابو ذر جندب بن جنادة او د سیدنا عبدالرحمن معاذ بن جبل رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا نہ روایت دے، دوی د رسول اللہ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نہ روایت کوی چہ رسول اللہ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمائیلی دی ہچی: ”کہ تہ پہ ہر جگہ کبھی تہ نو د اللہ تعالیٰ نہ یریرہ، او پہ گناہ پسی (سیدستی) نیکی کوہ ہغہ نیکی بہ دغہ گناہ ختمہ کړی، او خلقو سرہ پہ بنو اخلاقو سرہ ملا ویرہ“
(داروایت امام ترمذی نقل کړے دے او فرمائیلی تہ دی ہچی دا حسن دے، او پہ بعضو نسخو کبھی دی ہچی دا حدیث حسن صحیح دے۔)

(1) سیدنا ابو ذر غفاری رَضِيَ اللهُ عَنْهُ جندب بن جنادة بن سفیان بن عبید - قبیلہ غفار سرہ تعلق وؤ خک ورتہ غفاری و نیلی شی۔ جلیل القدر صحابی وؤ۔ پہ سابقون اولون کبھی وؤ۔ مشهور زاہد اور انتہائی خوش آوازہ وؤ۔ د رسول اللہ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ د وفات نہ پس شام تہ لاړو۔ پہ ۵۳۲ھ = ۶۵۲ء کبھی وفات شو۔ [الاصابة فی تیز الصحابة: ۱۲: ۲۱۵، ت: ۴۹۹۰۳، الاعلام زبر کلی: ۱۳: ۲]

(2) سیدنا معاذ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ بن جبل بن عمرو بن اوس انصاری خزرجی، ابو عبدالرحمن - ۲۰ قبل ہجری = ۶۰۳ء کبھی پہ مدینہ منورہ کبھی پیدا شو۔ بیعت عقبہ کبھی شریک وؤ۔ بدری صحابی وؤ۔ پہ علم احکام القرآن کبھی تہ پیر مہارت لرلو۔ د غزوہ تبوک نہ پس رسول اللہ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ہغوی د معلم پہ حیثیت سرہ یس تہ لیرلی وؤ۔ دوی پہ شام کبھی پہ ۱۸ھ = ۶۷۹ء کبھی وفات شو۔ [أسد الغابہ: ۵: ۱۸۷، ت: ۳۹۶۰، الاعلام، زبر کلی: ۷: ۲۵۸]

(3) سنن ترمذی، ابواب البر والصلة (۲۵) باب ماجاء فی معاشرۃ الناس حدیث: ۱۹۸۷

دَ اللّٰهِ تَعَالٰی دَ دِیْنِ حِفَاطَتِ كُوهِ اللّٰهِ تَعَالٰی بِهِ سِتَا حِفَاطَتِ كُوِي
 نَوَلَّسَمَ حَدِيْثٌ: «عَنْ اَبِي الْعَبَّاسِ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا⁽¹⁾ قَالَ: كُنْتُ
 خَلْفَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمًا فَقَالَ يَا غُلَامُ! اِنِّيْ اَعْلَمُكَ كَلِمَاتٍ اِحْفَظِ اللّٰهَ
 يَحْفَظُكَ. اِحْفَظِ اللّٰهَ تَجِدْهُ تُجَاهَكَ. اِذَا سَأَلْتَ فَاسْأَلِ اللّٰهَ. وَاِذَا اسْتَعْنَتْ فَاسْتَعِنِ
 بِاللّٰهِ. وَاَعْلَمْ اَنَّ الْاُمَّةَ لَوْ اجْتَبَعَتْ عَلٰى اَنْ يَنْفَعُوْكَ بِشَيْءٍ لَّمْ يَنْفَعُوْكَ اِلَّا بِشَيْءٍ
 قَدْ كَتَبَهُ اللّٰهُ لَكَ. وَاِنْ اجْتَبَعُوْا عَلٰى اَنْ يَضُرُّوكَ بِشَيْءٍ لَّمْ يَضُرُّوكَ اِلَّا بِشَيْءٍ قَدْ
 كَتَبَهُ اللّٰهُ عَلَيْكَ. رُفِعَتِ الْاَقْلَامُ وَجَفَّتِ الصُّحُفُ»⁽²⁾

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَقَالَ حَدِيْثٌ حَسَنٌ صَحِيْحٌ. وَفِي رَوَايَةٍ غَيْرِ التِّرْمِذِيِّ «اِحْفَظِ اللّٰهَ تَجِدْهُ
 اَمَامَكَ. تَعَرَّفْ اِلَى اللّٰهِ فِي الرَّخَاءِ يَعْرِفْكَ فِي الشَّدَّةِ. وَاَعْلَمْ اَنَّ مَا اَخْطَاكَ لَمْ يَكُنْ لِيُصِيبَكَ. وَ
 مَا اَصَابَكَ لَمْ يَكُنْ لِيُخْطِئَكَ. وَاَعْلَمْ اَنَّ النَّصْرَ مَعَ الصَّبْرِ. وَاَنَّ الْفُرْجَ مَعَ الْكُرْبِ. وَاَنَّ مَعَ
 الْعُسْرِ يُسْرًا»⁽³⁾

ترجمہ: دَ سیدنا ابو العباس عبد اللہ بن عباس رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا نے روایت دے - دوی
 فرمائی چھی زہ یوہ ورخ دَ نبی عَلَيهِ السَّلَامُ نہ شاتہ (پہ سورلے ناست) وومر، نبی
 عَلَيهِ السَّلَامُ او فرمائیل: چھی اے ہلکہ! زہ تا تہ یو خو (فائدہ مند) کلمات (خبری)
 نبائم - دَ اللّٰهِ تَعَالٰی (دَ حکونو) حِفَاطَتِ كُوهِ اللّٰهِ تَعَالٰی بِهِ سِتَا حِفَاطَتِ كُوِي - دَ
 اللّٰهِ تَعَالٰی (دَ حکونو) حِفَاطَتِ كُوهِ تَهُ بِهِ هَغْه خِپْلِي مِخِي تَهُ اُو مومي (یعنی اللّٰہ تعالیٰ بہ
 ستا حاجتو نہ پورہ کوی) او کلہ چھی تہ سوال کوی نو صرف دَ اللّٰہ تعالیٰ نہ سوال
 کوه - او کلہ چھی تہ مدد غوارِی نو صرف دَ اللّٰہ تعالیٰ نہ مدد غوارِہ - پوہہ شہ کہ

(1) سیدنا عبد اللہ بن عباس رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا بن عبد المطلب قرشی ہاشمی ۳ قبل ہجری = ۶۱۹ء کبھی
 پیدا شو۔ دَ رسول اللّٰہ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَ ترہ عوی او جلیل القدر صحابی وو۔ دَ حبر الامۃ (دَ اُمت
 عالم) او دَ ترجمان القرآن القاب ورلہ ور کبری شوی وو، پہ طائف کبھی وُسیدو او ہم ہلتہ پہ
 ۵۶۸ = ۶۸۷ء کبھی وفات شو۔ [اسد الغابۃ ۳: ۲۹۱، ت: ۳۰۳، الاعلام زر کلی ۳: ۹۵]

(2) سنن ترمذی، ابواب صفۃ القیامۃ و الرقاق و الورع عن رسول اللّٰہ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (۳۵) باب (۱) حدیث: ۲۵۱۶

(3) داروایت حسن صحیح دے۔

تول خلق را جمع شی ہی تاته خه فائده در کړي نو تاته فائده نه شی در کولې سیوا د دې نه ہی الله تعالیٰ تاله خه فائده لیکلې وی۔ او که تول خلق را جمع شی ہی تاته خه نقصان در کړي نو تاته هیخ نقصان نه شی در کولې سیوا د دې نه ہی الله تعالیٰ تاله خه نقصان لیکلې وی۔ (د تقدیر) قلمونه پورته کړی شوی دی او صحیفې اوچی شوی دی۔

دا روایت امام ترمذی نقل کړی دے او فرمائیلى ټی دې دا حدیث حسن صحیح دے۔ د سنن ترمذی نه علاوه د نورو محدثینو په نقل کړی شوی روایت کښ داسې دی ہی: ”ته د الله تعالیٰ د احکاماتو حفاظت کوه، ته به هغه خپلې مخې ته اوموھی۔ ته په خوشحالیٰ کښ الله تعالیٰ وپیژنه (یعنی د هغه طرف ته توجه او کړه) هغه به د تکلیف په وخت کښ تا وپیژنی (یعنی ستا مدد به او کړی)۔ پوهه شه! کوم شه ہی تاته ملاؤ نه شو، نو هغه شه ستا په قسمت کښ نه وو۔ او کوم شه ہی تاته ملاؤ شو نو ته (په تقدیر کښ) د هغه نه محرومیدونکې نه وی۔ پوهه شه ہی یقیناً (د الله تعالیٰ) مدد د صبر سره (لکیدلې) دے۔ او یقیناً فراخی د مصیبت سره (لکیدلې) دے۔ او یقیناً د تنگسیا سره آسانتیا (لکیدلې) دے۔“

حیاء د ایمان نخبنه ده

شکلم حدیث: «عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ عُقْبَةَ بْنِ عَمْرِوِ الْأَنْصَارِيِّ الْبَدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ (1) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنْ مِمَّا أَدْرَكَ النَّاسُ مِنْ كَلَامِ النَّبِيِّ الْأُولَى: إِذَا لَمْ تَسْتَحْيِ فَاَصْنَعْ مَا شِئْتَ» (2) [رواه البخاری]

ترجمه: د سیدنا ابو مسعود عقبه بن عمرو الانصاری بدری رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ نه روایت دے ہی رسول الله صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمائیلى دی ہی: ”خلقو ہی د تیر شوی

(1) سیدنا عقبه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ بن عمرو بن ثعلبة انصاری بدری خزرجی، أبو مسعود کنیت ټی وو۔ جلیل القدر صحابی وو۔ په بیعت عقبه، غزوه أحد او په نورو ډیرو غزاکانو کښ شریک وو۔ په ۵۲۰ھ ۶۲۶ء کښ وفات شو۔ د دوی نه ۱۲۰ احادیث منقول دی۔ [اسد الغابہ ۶: ۲۸۰، ت: ۶۲۳۹، الاعلام ۴: ۲۳۰] [۲۳۰]

(2) صحیح بخاری، کتاب الادب (۷۸) باب: اذالم تستحی فاصنع ما شئت، حدیث: ۶۱۲۰

نَبُوتِ نَه كَوْمِي خَبِرِي مُونِدِي دِي پِه هِنِي كَنِس يُوِه دَا هَم دِه پِي كَلِه پِي تِه حِيَاءِ
پِرِي رِدِي نُو هَغِه شِه كُوِه شِه پِي دِ خُونِبِه وِي۔“ [داروايت امام بخاري نقل كِرِي دَمِ]

په ايمان باندي استقامت (مضبوطوالي)

يويشتم حديث: «عَنْ أَبِي عَمْرٍو وَ قَيْلِ أَبِي عَمْرَةَ سُفْيَانَ⁽¹⁾ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ
قَالَ: قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ قُلْ لِي فِي الْإِسْلَامِ قَوْلًا لَا أَسْأَلُ عَنْهُ أَحَدًا غَيْرَكَ، قَالَ:
قُلْ آمَنْتُ بِاللَّهِ ثُمَّ اسْتَقِمْتُ»⁽²⁾ [رواه مسلم]

ترجمہ: د سيدنا ابو عمرو (يا ابو عمره) سفیان بن عبد الله رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ نه روايت
دَمِ هُغُوِي وَاِي پِي مَا اوئِيل: اَمِ دَ اللّٰهُ رَسُوْلَه (صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ! مَا تَه دَ اِسْلَامِ
پِه بَارَه كَنِس دَا سِي يُوِه خَبِرَه او وَاِي (او بِنَايِي) پِي زَه سَتَا سُو نِه پَس دَ هَغِي پِه
بَارَه كَنِس دَ هِي چَا نِه تِپُوس او نِه كِرْم - نُو رَسُوْل اللّٰهُ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ او فَرَمَائِيل:
” وَاِيه پِي مَا پِه اللّٰهُ تَعَالَى بَانْدِي اِيْمَانِ رَاوِرِي دَمِ او بِيَا پِه دَمِ خَبِرَه كَلِك
شِه -“ [داروايت امام مسلم نقل كِرْمِ دَمِ]

صرف په فرائضو باندي عمل كوني هم جنتي دَمِ

دوہ ويشتم حديث: «عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْأَنْصَارِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا
أَنَّ رَجُلًا سَأَلَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَعَلَى آلِهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: أَرَأَيْتَ إِذَا صَلَّيْتُ الصَّلَاةَ

(1) سيدنا سفیان بن عبد الله بن ربيعہ بن الحارث (يا بن الحطيط) الثقفی - صحابئ
رسول وؤ - سيدنا عمر رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ په طائف كَنِس دَ سيدنا عثمان بن ابى العاص رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ دَ تَلُو نِه پَس
عَامِل مَقْرَر كِرِي وؤ - دَ صَحِيحِ مُسْلِمِ او دَ سَنَنِ ثَلَاثَه رَاوِي دَمِ - دَ دُوِي تَارِيخِ پِي دَانْشِ او وَفَاتِ
مَعْلُوم نِه شُول - [الاستيعاب ۲: ۶۳۰، ت: ۱۰۰۳، تهذيب الكمال ۱۱: ۱۶۹، ۲۴۰۸]

(2) صحيح مسلم، كتاب الايمان (1) باب: جامع اوصاف الاسلام (۱۳) حديث: ۶۲ - (۳۸)

الْمَكْتُوبَاتِ، وَصُنْتُ رَمَضَانَ، وَأَخْلَلْتُ الْحَلَالَ، وَحَرَّمْتُ الْحَرَامَ، وَلَمْ أَزِدْ عَلَى ذَلِكَ شَيْئًا، أَدْخُلُ الْجَنَّةَ؟ قَالَ: نَعَمْ» (1) [رواه مسلم].
وَمَعْنَى حَرَّمْتُ الْحَرَامَ: اجْتَنَبْتُهُ، وَمَعْنَى أَخْلَلْتُ الْحَلَالَ: فَعَلْتُهُ مُعْتَقِدًا حِلَّهُ.

ترجمہ: د سیدنا ابو عبد اللہ جابر بن عبد اللہ انصاری رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا (2) نے روایت دے ہے یو سپری د رسول اللہ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نے تپوس او کپوچی: ما پوہہ کپری کہ زہ صرف فرض مونخونہ کومر، او د رمضان روڑی نیسم، او حلال حلال کنپر او حرام حرام کنپر او پہ دے بانڈی شہ سیوائی (عمل) نہ کومر، نو آیا زہ بہ جنت تہ داخل شم؟ نو رسول اللہ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمائیل ہے: ”او“۔
[داروایت امام مسلم نقل کرے دے]

د ”حرمت الحرام“ معنی دادہ چہ زہ دہغی (حرام) نہ حان بچ کر م۔ د ”أخَلَّتِ الْحَلَالَ“ معنی دادہ چہ حہ دہغی (حلال خیز) د حلالوالی عقیدہ اوساتم۔

(1) صحیح مسلم، کتاب الایمان (1) باب: بیان ایمان الذی یدخل بہ الجنۃ۔۔۔ (3) حدیث: 18- (15)

د صحیح مسلم پہ روایت کنیں د دے حدیث ابتدائی الفاظ دا سے دی ”أرأيت إذا صليت الصلوات المكتوبات“ خو د امام نووی رحمہ اللہ پہ کتاب الاربعین کنیں ”إذا صليت المكتوبات“ لیکلے شوے دے اولفظ ”الصلوات“ پہ کنیں نہ دے لیکلے شوے۔

(2) سیدنا جابر بن عبد اللہ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا انصاری بن عمرو بن حرام انصاری، خزرجی، السلسی، مدنی۔ مجتہد صحابی وؤ ۱۶ قبل ہجری = ۶۰۷ء کنیں پیدا شو۔ پہ بیعت عقبہ ثانیہ کنیں د خپل والد سرہ یو خائے شریک شوپ وؤ۔ دغہ وخت د دوی عمر لہ وؤ۔ دوی د رسول اللہ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سرہ د غزوہ بدر نہ علاوہ پہ شہا پسو غزواتو کنیں حصہ اغستی وہ۔ پہ اہل بیعت رضوان کنیں شامل وؤ۔ د دوی والد سیدنا عبد اللہ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ پہ غزوہ احد کنیں شہید شوپ وؤ۔ کومر صحابہ چہ پہ بیعت عقبہ ثانیہ کنیں شامل وؤ پہ ہغوی کنیں د تپو لو نہ پہ آخر کنیں پہ ۶۷۸ھ = ۶۹۷ء دوی وفات شو۔ [اسد الغابۃ: 1: ۳۹۲، ت: ۶۳۷، سیر اعلام النبلاء: 3: ۱۸۹، ت: ۱۰۳۸، اعلام زکری: 2: ۱۰۳]

بعضی ضروری دَنیکِ کارونہ

درویشتم حدیث: «عَنْ أَبِي مَالِكٍ الْحَارِثِ بْنِ الْأَشْعَرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ (1) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الطُّهُورُ شَطْرُ الْإِيمَانِ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ تَمْلَأُ الْمِيزَانَ، وَسُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ تَمْلَأَانِ أَوْ تَمْلَأُ مَا بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ، وَالصَّلَاةُ نُورٌ، وَالصَّدَقَةُ بُرْهَانٌ، وَالصَّبْرُ ضِيَاءٌ، وَالْقُرْآنُ حُجَّةٌ لَكَ أَوْ عَلَيْكَ، كُلُّ النَّاسِ يَغْدُوا، فَبَايَعْ نَفْسَهُ فَمُعْتَقَهَا أَوْ مَوْبِقَهَا» (2) [رواه مسلم]

ترجمہ: دَسیدنا ابو مالک حارث بن حارث اشعری رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ نہ روایت دے، هغوی فرمائی ہی رسول اللہ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمائی دی ہی: ”صفائی دَ ایمان حصہ ده، او ”الْحَمْدُ لِلَّهِ“ تله دَ کوی (یعنی دَنیکِ چا پری بہ وزنی کری) او ”سبحان الله والحمد لله“ دوارہ حایونہ دَ کوی - یا دَ زمکی او آسمان تر میندخه خلا دَ کوی - او مونغ نور دے - او صدقه دلیل دے - او صبر رنپا ده - او قرآن ستا دپاره یا ستا خلاف دلیل دے - تول خلق روزانه خپله سودا کوی نو یا خو خپل حان (دَ جهنم نہ) آزاد کری او یا خپل حان هلاک کری - “ [داروایت امام مسلم نقل کرے دے]

(1) سیدنا الحارث رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ بن الحارث الاشعری شامی - صحابی وؤ - دَ دوی نہ صرف یو راوی ابو السلام الاسود روایت نقل کوی - حافظ مزی فرمائی ہی دَ دوی نہ صرف یو روایت ”إن الله أمر يحيى بن زكريا بخمس.....“ منقول دے - خو دَ دوی دا قول محل نظر دے حكه هي دَ صحيح مسلم دا روایت هم دَ دوی نہ منقول دے کوم ہی ابو السلام دَ دوی نہ نقل کری دے - دوی تاریخ پیدائش او وفات او نور حالات معلوم نہ شول - [تهذيب الكمال في أسماء الرجال 5: 212، ت: 1012]

(2) صحیح مسلم، کتاب الطہارۃ (۲) باب: فضل الوضوء (۱) حدیث: ۱ - (۲۳۳)

دَظَلَم حَرَامِوَالِي اُو دَتُو حِيد حَقِيْقَت

خُلُو رُو يَشْتَم حَدِيْث: «عَنْ أَبِي ذَرٍّ الْغِفَارِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَعَلَى آلِهِ وَسَلَّمَ فِيمَا يَرُوْهُ عَنْ رَبِّهِ عَزَّ وَجَلَّ اَنَّهُ قَالَ يَا عِبَادِي، اِنِّي حَرَمْتُ الظُّلْمَ عَلٰى نَفْسِيْ وَجَعَلْتُهُ بَيْنَكُمْ مُحَرَّمًا فَلَا تَظَالَمُوْا، يَا عِبَادِي، كُلُّكُمْ ضَالٌّ اِلَّا مَنْ هَدَيْتُهُ فَاَسْتَهْدُوْنِيْ اَهْدِيْكُمْ، يَا عِبَادِي، كُلُّكُمْ جَائِعٌ اِلَّا مَنْ اَطْعَمْتُهُ فَاَسْتَطْعَمُوْنِيْ اُطْعِمُوْكُمْ، يَا عِبَادِي، كُلُّكُمْ عَارٍ اِلَّا مَنْ كَسُوْتُهُ فَاَسْتَكْسُوْنِيْ اَكْسُوْكُمْ، يَا عِبَادِي، اِنُّكُمْ تَخْطِئُوْنَ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَاَنَا اَغْفِرُ الذُّنُوْبَ جَمِيْعًا فَاَسْتَغْفِرُوْنِيْ اَغْفِرْ لَكُمْ، يَا عِبَادِي، اِنُّكُمْ لَنْ تَبْلُغُوْا صِرِّيْ فَتَضْرُوْنِيْ وَلَنْ تَبْلُغُوْا نَفْعِيْ فَتَنْفَعُوْنِيْ، يَا عِبَادِي، لَوْ اَنَّ اَوَّلَكُمْ وَاٰخِرَكُمْ وَاَنْسَكُمْ وَجِنَّتُمْ كَانُوْا عَلٰى اَتَقِيْ قَلْبِ رَجُلٍ وَّاحِدٍ مِّنْكُمْ مَا زَادَ ذٰلِكَ فِيْ مُلْكِيْ شَيْئًا، يَا عِبَادِي، لَوْ اَنَّ اَوَّلَكُمْ وَاٰخِرَكُمْ وَاَنْسَكُمْ وَجِنَّتُمْ كَانُوْا عَلٰى اَفْجَرِ قَلْبِ رَجُلٍ وَّاحِدٍ مِّنْكُمْ مَا نَقَصَ ذٰلِكَ مِنْ مُلْكِيْ شَيْئًا: يَا عِبَادِي، لَوْ اَنَّ اَوَّلَكُمْ وَاٰخِرَكُمْ وَاَنْسَكُمْ وَجِنَّتُمْ قَامُوْا فِيْ صَعِيْدٍ وَّاحِدٍ فَسَالُوْنِيْ فَاَعْطَيْتُ كُلَّ وَّاحِدٍ مَسْأَلَتَهُ مَا نَقَصَ ذٰلِكَ مِمَّا عِنْدِيْ اِلَّا كَمَا يَنْقُصُ الْمَخِيْطُ اِذَا اُدْخِلَ الْبَحْرَ، يَا عِبَادِي، اِنَّمَا هِيَ اَعْمَالُكُمْ اُحْصِيْهَا لَكُمْ ثُمَّ اَوْفِيْكُمْ اِيَّاهَا فَمَنْ وَّجَدَ حَيْرًا فَلْيَحْمِدِ اللّٰهَ وَمَنْ وَّجَدَ غَيْرَ ذٰلِكَ فَلَا يَلُوْ مَنْ اِلَّا نَفْسَهُ» (1) [رواه مسلم]

(1) صحيح مسلم، كتاب البر والصلة (٣٥) باب: تحريم الظلم (١٥) حديث: ٥٥ - (٢٥٤٤)

تاسو کبڻ ڏٺو لو نه ڏزیا ت گنه گار کس ڏزڙه په شان (گنه گار) شی نو په دې سره زما په بادشاهي کبڻ هيڅ نقصان نه رازی۔ اے زما بندگانو! که چرې ستاسو پو مڻي ، روستني ، انسانان او پيريان ٽول په يو ميدان کبڻ او دريږي او زما نه (خپل ضرورتونه) او غواړي ، او زه هر يو کس ته ډهغه غوښتلي شوې (خيز) ورکړم نو ډا به زما په بادشاهي کبڻ دومره کي هم او نه کړي څومره کي چي يوه ستن په درياب کبڻ چوبه کړي شي او هغه ډ درياب اوبه کي کړي۔ اے زما بندگانو! ښه شکه دا ستاسو اعمال دي چي ما ستاسو ډ پاره محفوظ کړي دي۔ بيا به زه تاسو له ډ ډي پوره پوره بدله درکړم ، نو څوک چي ښاښته بدله اومومي نو ډ الله تعالیٰ حمد ډ بيان کړي او څوک چي ناکاره بدله اومومي نو دې ډ خپل حان ملامته کړي۔ (بل څوک ډ نه ملامته کوي)“

[داروايت امام مسلم نقل کړے دے]

ډ صدقي (خيرات) حقيقي مطلب

پينځه وېشتم حديث: «عَنْ أَبِي ذَرٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَيضًا أَنَّ نَاسًا مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالُوا لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، ذَهَبَ أَهْلُ الدُّثُورِ بِالْأَجُورِ: يُصَلُّونَ كَمَا نُصَلِّيُ وَيُصُومُونَ كَمَا نَصُومُ، وَيَتَصَدَّقُونَ بِفُضُولِ أَمْوَالِهِمْ. قَالَ: أَوْلَيْسَ قَدْ جَعَلَ اللَّهُ لَكُمْ مَا تَصَدَّقُونَ بِهِ، إِنَّ بِكُلِّ تَسْبِيحَةٍ صَدَقَةٌ، وَكُلِّ تَكْبِيرَةٍ صَدَقَةٌ، وَكُلِّ تَحْمِيدَةٍ صَدَقَةٌ، وَكُلِّ تَهْلِيلَةٍ صَدَقَةٌ، وَ أَمْرٍ بِالْمَعْرُوفِ صَدَقَةٌ، وَنَهْيٍ عَنِ الْمُنْكَرِ صَدَقَةٌ، وَفِي بَضْعِ أَحَدِكُمْ صَدَقَةٌ، قَالُوا: يَا رَسُولَ

اللَّهِ. أَيَاتِي أَحَدُنَا شَهْوَتَهُ وَيَكُونُ لَهُ فِيهَا أَجْرٌ؟ قَالَ أَرَأَيْتُمْ لَوْ وَضَعَهَا فِي حَرَامٍ
 أَكَانَ عَلَيْهِ وَزْرٌ؟ فَكَذَلِكَ إِذَا وَضَعَهَا فِي الْحَلَالِ كَانَ لَهُ أَجْرٌ»⁽¹⁾ رواه مسلم

ترجمہ: دغہ شان د سیدنا ابو ذر رَضِيَ اللهُ عَنْهُ نہ روایت دے چہ یقیناً پہ صحابہ
رَضِيَ اللهُ عَنْهُمْ کبیں بعضی کسانو نبی صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تہ او وئیل چہی اے د الله رسوله
صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مالدار خلق پہ ثوابونو (آجرونو) کبیں (زمونہ نہ) مخکبیں لاپل ،
 خنکہ چہی مونہ مونہ کوه دغہ شان هغوی هم مونہونہ کوی ، هغوی هم
 روژي نیسی لکه خنکہ چہی مونہ روژي نیسو ، او هغوی پہ خپلو زیاتی مالونو
 خیراتونہ کوی (او مونہ سرہ مال نیشته چہی خیراتونہ اوکرو) ، نو رسول
 الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ او فرمائیل : آیا الله تعالیٰ ستاسو د پارہ هغه خیز نہ دے
 مقرر کرې چہی تاسو د هغی (پہ کولو) سرہ صدقہ و کړی (د صدقے ثواب به اوموئی) -
 یقیناً هرہ تسبیح (سبحان الله وئیل) صدقہ ده . هر تکبیر (الله اکبر وئیل) صدقہ
 ده ، هر تحمید (الحمد لله وئیل) صدقہ ده ، هر تهلیل (لا اله الا الله وئیل) صدقہ
 ده ، او د نیکی حکم کول صدقہ ده او د بدی نہ منع کول صدقہ ده ، او (د خیلے بی
 بی سرہ) کور والی کول صدقہ ده ، هغوی (صحابہ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمْ) او وئیل چہی : اے د الله
 رسوله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ آیا یو کس به خپل شهوت پوره کوی او په هغی کبیں به
 (هم) اجر وی ؟ نو رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ او فرمائیل : ستاسو هه خیال دے
 که چرې هغه دا (خپل شهوت) په حرام حائے کبیں استعمال کرې نو آیا په ده
 باندې به د دې (عمل د وچې) هه گناه نہ وی؟ نو دغہ شان د دې (خپل شهوت) په
 حلال حائے کبیں په استعمال باندې به ثواب (هم) ملا ویرې -

(1) صحیح مسلم، کتاب الزکاة (۱۲) باب: بیان آن اسم الصدقة یقع علی کل نوع من المعروف (۱۶) حدیث: ۵۳ - (۱۰۰۶)

هره نيكي صدقه ده

شېرويشتم حديث: «عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كُلُّ سُلَامَى مِنَ النَّاسِ عَلَيْهِ صَدَقَةٌ. كُلُّ يَوْمٍ تَطْلُعُ فِيهِ الشَّمْسُ، قَالَ: تَعْدِلُ بَيْنَ الْإِثْنَيْنِ صَدَقَةٌ، وَتُعِينُ الرَّجُلَ فِي دَابَّتِهِ فَتَحْمِلُهُ عَلَيْهَا أَوْ تَرْفَعُ لَهُ عَلَيْهَا مَتَاعَهُ صَدَقَةٌ، وَالْكَلِمَةُ الطَّيِّبَةُ صَدَقَةٌ، وَبِكُلِّ خُطْوَةٍ تَمْشِيهَا إِلَى الصَّلَاةِ صَدَقَةٌ، وَتُبَيِّطُ الْأَذَى عَنِ الطَّرِيقِ صَدَقَةٌ.» (1) [رواه البخاري ومسلم]

ترجمه: د سيدنا ابو هريره رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ نه روايت دے هغوى فرمائى پي رسول الله صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمائىلى دى پي: په انسان باندي روزانه پي نمر راخيږي، د هر جوړ (بند) له طرفه صدقه كول لازمي دى - د دوو كسانو په مينځ كبن انصاف كول صدقه ده، د يو سړي سره په خپله سورلي كبن امداد كول پي خان سره ئي په سورلي سور كړي او يا د هغه سامان په هغې (سورلي) باندي پورته كړي، صدقه ده، بنااسته خبره كول صدقه ده، هغه قدم پي ته دے د مانځه د پاره پورته كوي صدقه ده، او د لاري نه ضررناك خيږ لري كول صدقه ده -

د نيكي او د گناه پيژندگلو

وو ويشتم حديث: «عَنِ النَّوَّاسِ بْنِ سَمْعَانَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ (2) عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَعَلَى آلِهِ وَسَلَّمَ قَالَ: أَلْبُرُّ حُسْنُ الْخُلُقِ، وَالْإِثْمُ مَا حَاكَ فِي نَفْسِكَ وَكَرِهْتَ أَنْ يَظْلِعَ عَلَيْهِ النَّاسُ» (1) [رواه مسلم]

(1) صحیح بخاری، کتاب الجهاد والسیر (۵۶) باب: من اغذی الرکاب، حدیث: ۲۹۸۹، مسلم، کتاب الزکاة (۱۲) باب: بیان ان

اسم الصدقة، یقع علی کل نوع من المعروف (۱۶) حدیث: ۵۶ - (۱۰۰۹)

(2) سيدنا نواس بن سمعان رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ بن خالد بن عمرو بن قرط بن عبد الله بن أبي بكر بن كلاب العامري الكلابي - دوى او د دوى والد صاحب دواړه صحابه وؤ - د سيب صحابه په نوم پي كوم كتابونه دى په هغې كبن د دوى د ژوند تفصيلات نشته - صرف دومره ذكر دى پي دوى په يو وفد كبن د رسول الله صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ په خدمت كبن حاضر شوى وؤ او اسلام دے قبول كړي وؤ -

[تهذيب الكمال: ۳۰: ۳۷: ت: ۶۳۸۶، الاصابه: ۶: ۳۷۷: ت: ۸۸۳۵، اسد الغابيه: ۵: ۳۳۵: ت: ۵۳۱۴]

وَعَنْ وَابِصَةَ بِنِ مَعْبُدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ (2) قَالَ: «أَتَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: جِئْتُ تَسْأَلُ عَنِ الْبِرِّ؟ قُلْتُ: نَعَمْ. وَقَالَ: اسْتَفْتِ قَلْبَكَ، أَلْبِرُّ مَا أَظْمَأَتْ إِلَيْهِ النَّفْسُ وَأَظْمَأَنَّ إِلَيْهِ الْقَلْبُ، وَالْإِثْمُ مَا حَاكَ فِي النَّفْسِ وَتَرَدَّدَ فِي الصَّدْرِ وَإِنْ أَفْتَاكَ النَّاسُ وَأَفْتَوْكَ» (3)

حدیثِ حَسَنِ. رَوَيْنَاهُ فِي مُسْنَدِي الْإِمَامَيْنِ أَحْمَدَ بْنَ حَنْبَلٍ وَالِدَارِمِي يَأْتِنَا حَسَنٍ

ترجمہ: د سیدنا نواس بن سہعان رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ نے روایت دے ہغوی فرمائی ہے

رسول اللہ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمائی ہے: اصل نیکی نبہ اخلاق دی، او گناہ دا

دہ ہے (یو عمل) ستا پہ سینہ کبں شک پیدا کرے او تہ بد گنہ پر ہے خلق پہ

ہغی (عمل) باندے خبر شی۔

او د سیدنا وابصہ بن معبد رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ نے روایت دے ہغوی فرمائی ہے زہ د

رسول اللہ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ پہ خدمت کبں حاضر شوم نور رسول اللہ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

او فرمائی ہے: آیا تہ دے د پارہ راغلی ہے د نیکی پہ بارہ کبں (زمانہ) تپوس

او کرے؟ نو ما ورتہ او فرمائی ہے او، نو نبی عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ او فرمائی: ”د

خپل زہ نہ تپوس کوہ، نیکی ہاغہ دہ ہے د ہغی پہ کو لو نفس او زہ مطمئن

شی، او د ہغی پہ کو لو زہ اطمینان حاصل کرے۔ او گناہ ہاغہ دہ ہے پہ نفس

کبں شک پیدا کرے او ستا پہ سینہ (زہ) کبں تر د پیدا شی۔ اگر ہے خلق تا

تہ (د ہغے کار د جواز فتوی) در کرے۔“

دا حدیث د حسن در ہے دے او دا حدیث مونہ دوہ امامانو امام احمد بن حنبل او امام

دارمی د مسند نہ د حسن در ہے پہ سند سرہ نقل کرے دے۔

(1) صحیح مسلم کتاب الزکاة (۱۲) باب: بیان ان اسم الصدقة تقع علی کل نوع من المعروف (۱۶) حدیث: ۵۲ - (۱۰۰۹)

(2) سیدنا وابصہ بن معبد رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ بن مالک بن عبید الاسدی۔ د رسول اللہ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صحابی وؤ۔ د قبیلہ اسد بن خزیمہ سرہ عے تعلق وؤ۔ بعضو مؤرخینو د دوی سلسلہ نسب بل شان بیان کرے دہ۔ د دوی کنیت ابو سالم وؤ۔ پہ کوفہ کبں وسیدو او بیا الرقة (شام) تہ منتقل شو تردے ہے ہلتہ وفات شو۔ د دوی تاریخ پیدائش او وفات معلوم نہ شول۔

[اسد الغابہ فی معرفۃ الصحابہ: ۵: ۳۹۸ ت: ۵۳۲۸]

(3) مسند احمد، مسند الشامیین، حدیث والصدیقہ بن معبد الاسدی نزل الرقة حدیث: ۱۷۹۹۹، سنن الدارمی، ومن کتاب البیوع

(۱۸) باب: دغ ما یریک الی ما یریک حدیث: ۲۵۷۵

دَنبِي عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ اَوْ دَخَلْفَاءِ رَاشِدِيْنُو پِه سُنْتُو بَانْدِي

عمل کول لازم دی

آته ویشتم حدیث: «عَنْ أَبِي نَجِيحٍ الْعُرْبَاضِ بْنِ سَارِيَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ (1) قَالَ: وَعَظَنَا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَوْعِظَةً وَجَلَّتْ مِنْهَا الْقُلُوبُ وَدُرِفَتْ مِنْهَا الْعُيُونُ، فَقُلْنَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ كَانَهَا مَوْعِظَةٌ مُوَدِّعٌ فَأَوْصِنَا، قَالَ أَوْصِيكُمْ بِتَقْوَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَالسَّمْعِ وَالطَّاعَةِ وَإِنْ تَأَمَّرَ عَلَيْكُمْ عَبْدٌ حَبَشِيٌّ، فَإِنَّهُ مَنْ يَعْشَى مِنْكُمْ فَسَيَرَى اخْتِلَافًا كَثِيرًا، فَعَلَيْكُمْ بِسُنَّتِي وَسُنَّةِ الْخُلَفَاءِ الرَّاشِدِينَ الْمَهْدِيِّينَ تَسَكُّوا بِهَا، وَعَضُّوا عَلَيْهَا بِالنَّوَاجِدِ، وَإِيَّاكُمْ وَمُحَدَّثَاتِ الْأُمُورِ فَإِنَّ كُلَّ مُحَدَّثَةٍ بِدْعَةٌ وَكُلُّ بِدْعَةٍ ضَلَالَةٌ» (2)

رواه أبو داود والترمذي وقال: حديث حسن صحيح

ترجمہ: دَ سیدنا ابو نجیح عرباض بن ساریہ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ نہ روایت دے هغوی فرمائی پھی رسول اللہ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ یوہ ورع مونہ تہ یو داسی وعظ (نصیحت) او کړو پھی د هغی د وچی نہ زرونہ په رپیدو شو او د سترگو نہ او بنکې روانی شوې، نو مونہ او وئیل: اَمے د اللہ رسوله (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ستاسو وعظ خو د یو رخصتیدونکی د نصیحت په شان معلومیږی، نو مونہ تہ (نور) وصیت او کړی۔

(1) سیدنا العرباض بن ساریة رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - صحابی وو۔ ابو نجیح السلسی نے کثیت وو۔ په اصحاب صفه کتب شامل وو۔ محمد بن عوف الحصی فرمائی پھی: سیدنا عرباض بن ساریہ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ او سیدنا عمرو بن عبسہ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ [دواړو به] دعوی کوله پھی دوی په څلورم نېږ باندې ایمان راوړونکی دی۔ دوی په ۷۵ ه کتب وفات شو۔ [تهذیب الاسماء واللغات: ۱: ۳۳۰-۳۳۱: ۱-۲: ۱۹: ۱۹: ۳۶۰-۳۶۱]

(2) سنن ابی داؤد، کتاب السنه (۳۹) باب فی لزوم السنه حدیث: ۴۶۰۷، سنن ترمذی، ابواب العلم (۳۹) باب: ماجا فی الاخذ بالسنه واجتناب البدع حدیث: ۲۶۷۶

نو رسول اللہ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اوفرمائیل پچی : زہ تأسو ته دَ اللهُ تعالیٰ نه دَ یریدو وصیّت کؤم ، او (زہ تأسو ته) (دَ امیر) دَ حکم منلو او دَ تابعداری کولو (وصیّت ہم کؤم) اگر کہ پہ تأسو باندی یو غلام امیر مقرر کرې شی - پہ تأسو کنبں پچی شوک زمانہ پس ژوندی پاتی شی نو هغه به ډیر اختلافات اُوینی - (نو پہ دغه وخت کنبں) پہ تأسو باندی زما او زما دَ هدایت یافته خلفاء راشدینو پہ سنتو باندی عمل کؤل لازم دی - تأسو (زما او زما دَ صحابؤ) دغه سنت دَ جاهی پہ غابنوو باندی کلک اُونیسو - او (په دین کنبں) دَ نوی نوی کارونو نه حآن بچ کرئی - بی شکہ (په دین کنبں) هر نوی کار بدعت دے - او هر یو بدعت گمراهی ده او هر ه گمراهی به په اور کنبں وی -

دا حدیث امام ابو داؤد او امام ترمذی نقل کرې دے او وثیلی ئی دی پچی دا حدیث حسن صحیح دے -

دَ خیر دروازی

نهه ویشتم حدیث: «عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَخْبِرْنِي بِعَمَلٍ يُدْخِلُنِي الْجَنَّةَ وَيُبَاعِدُنِي عَنِ النَّارِ، قَالَ: لَقَدْ سَأَلْتَ عَنْ عَظِيمٍ وَإِنَّهُ لَيْسَ بِشَيْءٍ عَلَى مَنْ يَسْرَهُ اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ: تَعْبُدُ اللَّهَ لَا تُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا، وَتُقِيمُ الصَّلَاةَ، وَتُؤْتِي الزَّكَاةَ، وَتَصُومُ رَمَضَانَ، وَتَحُجُّ الْبَيْتَ ثُمَّ قَالَ: إِلَّا أَدُلُّكَ عَلَىٰ أَبْوَابِ الْخَيْرِ؟ الصَّوْمُ جُنَّةٌ، وَالصَّدَقَةُ تُطْفِئُ الْخَطِيئَةَ كَمَا يُطْفِئُ الْمَاءُ النَّارَ، وَصَلَاةُ الرَّجُلِ فِي جَوْفِ اللَّيْلِ ثُمَّ تَلَا: {تَتَجَافَى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ} حَتَّىٰ إِذَا

بَلَّغَ {يَعْمَلُونَ} (1) ثُمَّ قَالَ آلا أُخْبِرُكَ بِرَأْسِ الْأَمْرِ وَعَمُودِهِ وَذُرْوَةِ سَنَامِهِ؟ قُلْتُ: بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ. قَالَ رَأْسُ الْأَمْرِ الْإِسْلَامُ، وَعَمُودُهُ الصَّلَاةُ، وَذُرْوَةُ سَنَامِهِ الْجِهَادُ، ثُمَّ قَالَ: آلا أُخْبِرُكَ بِمَلَكَ ذَلِكَ كُلِّهِ؟ قُلْتُ: بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ، فَأَخَذَ بِلِسَانِهِ وَقَالَ كُفَّ عَلَيْكَ هَذَا. قُلْتُ: يَا نَبِيَّ اللَّهِ، وَإِنَّا لَمُوْأخِدُونَ بِمَا نَتَكَلَّمُ بِهِ؟ فَقَالَ تَكَلَّمْتُكَ أُمِّكَ يَا مُعَاذُ!، وَهَلْ يَكُفُّ النَّاسَ فِي النَّارِ عَلَى وُجُوهِهِمْ أَوْ قَالَ عَلَى مَنَآخِرِهِمْ إِلَّا حَصَائِدُ أَلْسِنَتِهِمْ؟» (2) رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَقَالَ: حَدِيثٌ حَسَنٌ صَحِيحٌ

ترجمہ: د سيدنا معاذ بن جبل رَضِيَ اللهُ عَنْهُ نه روايت دے هغوى فرمائى چي ما (نبي عَلَيْهِ السَّلَامُ ته) او وئيل چي: ”آمے د الله رسوله (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ما په داسي يو عمل باندې خبر کره چي ما جنت ته داخل کړي او د جهنم نه مې لرې کړي۔“ نو رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ او فرمائيل چي: ”يقيناً تا د يو لوى څيز په باره کښ تپوس او کړو او پې شکه دا (لوې څيز) خامخا په هغه چا باندې آسان دے چاته ئې چي الله تعالى آسان کړي۔ (يو اې) د الله تعالى عبادت کوه او هغه سره هيڅوک (يا هيڅ څيز) شريک مه جوړوه۔ او مونخ قائم کړه، او زکوة ورکوه، او د رمضان روژې نيسه، او د بيت الله حج کوه۔“

بيا رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ او فرمائيل چي: ”آيا زه تا ته د خير دروازي او نه ښائم، روژه ډال دے، او صدقه (خيرات) گنا هونه داسي ختموي لکه څنگه چي اوبه اور مړ کوي، او په نيمه شپه کښ د سړي مونخ ادا کول“ بيا نبي عَلَيْهِ السَّلَامُ

(1) سورة السجدة ٢٣: ١٤

(2) سنن ترمذی، ابواب الايمان (٣٨) باب ماجاء في حرمة الصلوة (٨) حديث: ٢٦١٦

دا آیت کریمہ ولستو: ”تتجافی جنوبهم عن المضاجع“ (یعنی ددوی اڀرخونه د خپلو بسترو نه لرې کیدی) تردې چې تر ”يعملون“ پورې ورسیدو۔

بیارسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ او فرمائیل چې: ” آیا زه تا د دین په اصل (بنیاد) د هغې په ستن او د هغې په قُوب (کوہان، یعنی اُچت خائے او بہترین عمل) خبر نه کړم؟ ما اوئیل چې: وُلې نه، اَمے د الله رسوله (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)۔ نو رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ او فرمائیل چې: د دین اصل (بنیاد) اسلام دے، د دین ستن مونخ دے، او د دین قُوب (افضل عمل) جہاد دے۔“

بیارسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ او فرمائیل چې: آیا زه تا د دې ټولو په سرمایہ باندې خبر نه کړم؟ (یعنی تاسو ته داسې څیز او نه بنائتم چې دا ټول کارونه په خپل قابو کښ راوړی؟ کوم چې د دې ټولو عملونو بنیاد او اصل دے؟) نو ما اوئیل چې: وُلې نه، اَمے د الله رسوله (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) نو رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خپله ژبه اونیوله او وې فرمائیل چې: ”دا په قابو کښ وساته“ نو ما اوئیل چې: ”اَمے د الله نبی (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)! آیا مونږ چې په دې (ژبه) باندې څه وایو نو په هغې به زمونږ مؤاخذه کیدې شی؟ (یعنی آیا مونږ به د خپلې ژبې د خبرو په وجه نیولی کیږو؟) نو رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ او فرمائیل چې: ”ستا مور د په تا باندې بُوره شی، خلق به په اور کښ پرمخې یا په پوزه باندې نه غورزوی مگر د دوی د ژبو لؤ کړې شوې (خبرې) (یعنی د خپلو ژبو د خبرو په وجه به خلق په اور کښ پرمخې غورزولې شی)“

دا حدیث امام ترمذی نقل کړې دے او وئیلې دے دی چې دا حدیث حسن صحیح دے۔

د شرعی حکمونو قسمونہ

دیرشم حدیث: «عَنْ أَبِي ثَعْلَبَةَ الْخُسَيْبِيِّ جُرْثُومِ بْنِ نَاشِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ⁽¹⁾ عَنِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى فَرَضَ فَرَائِضَ فَلَا تُضَيَعُوهَا، وَحَدَّ حُدُودًا فَلَا تَعْتَدُوهَا، وَحَرَّمَ أَشْيَاءَ فَلَا تَنْتَهَكُوهَا، وَسَكَتَ عَنْ أَشْيَاءَ رَحِمَةً لَكُمْ غَيْرَ نِسْيَانٍ فَلَا تَبْحَثُوا عَنْهَا»⁽²⁾ حَدِيثٌ حَسَنٌ رَوَاهُ الدَّارِقُطْنِيُّ وَغَيْرُهُ

ترجمہ: سیدنا ابو ثعلبہ الخشنی جرثوم رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ د رسول اللہ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نہ روایت نقل کوی، فرمائی ہے: “بے شکہ اللہ تعالیٰ خہ فرائض مقرر کرپی دی پس تاسو دا فرائض مہ ضائع کوئی، او ہغہ بعضی حدونہ (پولے) مقرر کرپی دی نو د ہغی نہ تجازو (تیریدل یا آؤریدل) مہ کوئی، او ہغہ بعضی خیزونہ حرام کرپی دی نو تاسو (پہ حلال کنرلو سرہ) د ہغی احکاماتو بے حرمتی (بے عزتی) مہ کوئی، او د بعضی خیزونو پہ بارہ کنب اللہ تعالیٰ پہ ہیرہ سرہ نہ بلکہ پہ تاسو باندی د خپل رحمت د وچی نہ خاموشی اختیار کرپی دہ نو تاسو (ہم) پہ ہغی کنب بحث مہ کوئی۔” دا حدیث حسن دے او امام دارقطنی وغیرہ نقل کرے دے۔

(1) سیدنا ابو ثعلبہ الخشنی جرثوم بن ناشر رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - د دوی او د دوی د پلار پہ نوم کنب ڈیر اختلافات دی - بعضو مؤرخینو د دوی نوم جرہم، بعضو عمرو، بعضو لاشر، بعضو الاسود او بعضو جرثوم بنودل دے - دغہ شان بعضو مؤرخینو د دوی د پلار نوم ناشب، بعضو ناشم او بعضو ناشر بنودل دے - خو د دوی پہ صحابی کیدو یا د دوی د خُشبین د علاقے والا کیدو کنب چا اختلاف نہ دے کرپی - دوی پہ بیعت رضوان کنب شریک وؤ - دوی شام تہ تلے وؤ او د عبد الملک بن مروان پہ دور کنب ہلتہ پہ ۷۵ھ وفات شو - [اسد الغابۃ: ۶: ۲۳، ت: ۵۷۵۱]

(2) سنن دارقطنی، کتاب الرضاع (۲۵) حدیث: ۴۳۹۶

دُنیَا نہ بے رُغبتی

الحديث الحادى والثلاثون: «عَنْ أَبِي الْعَبَّاسِ سَهْلِ بْنِ سَعْدِ السَّاعِدِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ (1) قَالَ جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! دُلَّنِي عَلَى عَمَلٍ إِذَا عَمِلْتُهُ أَحَبَّنِي اللَّهُ وَأَحَبَّنِي النَّاسُ: فَقَالَ: أَزْهَدْ فِي الدُّنْيَا يُحِبُّكَ اللَّهُ. وَأَزْهَدْ فِيهَا عِنْدَ النَّاسِ يُحِبُّكَ النَّاسُ» (2)

حدیث حسن، رواہ ابن ماجہ وغیرہ بأسانید حسنة.

یو دیرشم حدیث: سیدنا ابو العباس سهل بن سعد الساعدی رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ نہ روایت دے، ہغوی فرمائی ہے یو سرے نبی صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ له راغے نو وې وئیل: ”آمے دَ اللہ رسولہ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ماتہ داسې یو عمل (کار) او بنایہ کلہ ہے څہ هغه کوم ہے اللہ تعالیٰ راسرہ هم مینہ او کړی او خلق هم راسرہ مینہ او کړی۔“ نو نبی (عَلَيْهِ السَّلَام) او فرمائیل: ”دُنیَا نہ بے پرواہ (بے رغبتہ) شه نو اللہ تعالیٰ به تا سرہ مینہ او کړی، او خلقو سرہ ہے څہ دی (یعنی مال او دولت) عُده او اختیار وغیرہ) د هغې نه ځان بے پرواہ (بے رغبتہ، مُستغنی) کړه خلق به تا سرہ مینہ او کړی۔“

دا حدیث حسن دے او امام ابن ماجہ وغیرہ په حسن سنْدُ و نو سرہ نقل کړې دے۔

(1) سیدنا سهل بن سعد رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ بِن مَالِكِ بْنِ خَالِدِ بْنِ ثَعْلَبَةَ خَزْرَجِي سَاعِدِي انصاري - د دوی نوم حزن وؤ نو رسول اللہ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ور له نوم بدل کړو او سهل نوم ټو ور له کیخودو۔ د رسول اللہ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ د وفات په وخت کښ د دوی عمر پنځلس کاله وؤ۔ د دوی اوږد ژوند وؤ تر دې ہے حجاج بن یوسف ټو هم لیدلې وؤ۔ په ۹۱ھ = ۷۱۰ء کښ وفات شو۔ د دوی نه ۱۸۸ احادیث منقول دی

[اسد الغابہ ۲: ۵۷۵، ۲۲۹۳، الاعلام زیر کلی ۳: ۱۲۳]

(2) سنن ابن ماجه، کتاب الزهد (۳۷) باب الزهد فی الدنيا (۱) حدیث: ۲۱۰۲

مه نقصان او چتوئی او مه نقصان ور کوئی

دوہ دیرشم حدیث: «عَنْ أَبِي سَعِيدٍ سَعْدِ بْنِ مَالِكِ بْنِ سِنَانِ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ (1) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَعَلَى آلِهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَا ضَرَرَ وَلَا ضِرَارَ» (2)

حدیث حسن، رواه ابن ماجه والدارقطني وغيرهما مسندا. ورواه مالك في الموطأ مرسلًا عن عمرو بن يحيى عن أبيه عن النبي صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَعَلَى آلِهِ وَسَلَّمَ، فانسقط أبا سعيد، وله طرق يقوي بعضها بعضًا.

ترجمہ: د سیدنا ابو سعید سعد بن مالک بن سنان الخدری رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ نہ روایت دے ہی رسول اللہ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمائی دی ہے: ”مه (پہ خپله) نقصان او چتوئی او مه بل چاتہ نقصان ور کوئی۔“

دا حدیث حسن دے۔ امام ابن ماجه او امام دارقطنی وغیرہ دا حدیث مسنداً نقل کرے دے۔ او امام مالک دا حدیث پہ ”الموطأ“ کتب د ”عمرو بن يحيى عن أبيه عن النبي صلى الله عليه وآله وسلم“ پہ سند سرہ مرسلًا نقل کرے دے او ابو سعید نے ساقط کرے دے (یعنی پہ سند کتب نے نہ دے بیان کرے)۔ خو دے حدیث نور طرق (سندونه) ہم شتہ دے ہی یو بل له مضبوطو الی ور کوئی۔

مدعی به دلیل پیش کوی او منکر به قسم کوی

دری دیرشم حدیث: «عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَعَلَى آلِهِ وَسَلَّمَ

(1) سیدنا سعد رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ بن مالک بن شیبان بن عبید بن ثعلبه، ابو سعید، خدری، خزجی، انصاری، جلیل القدر صحابی وؤ۔ پہ خپل کنیت ابو سعید خدری سرہ مشهور وؤ۔ ۱۰ قبل ہجری = ۶۱۳ء کتب پیدا شو۔ اکثر به د رسول اللہ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ پہ مجالسو کتب حاضر وؤ۔ پہ ۱۲ غزواتو کتب نے حصہ اغستے ۵۰-۵۱ء پہ ۷۴ = ۶۹۳ء کتب پہ مدینہ منورہ کتب وفات شو۔

[اسد الغابہ ۲: ۳۵۱، ت: ۲۰۳۶، الاعلام زر کلی ۳: ۸۷]

(2) سنن ابن ماجه، کتاب الاحکام (۱۳)، باب: من بنی فی حقہ ما یضر بجارہ (۱۷) حدیث: ۲۳۴۱

قَالَ: لَوْ يُعْطَى النَّاسُ بِدَعْوَاهُمْ لَادَّخَى رِجَالٌ أَمْوَالَ قَوْمٍ وَدِمَاءَهُمْ، لَكِنَّ الْبَيْئَةَ عَلَى الْمُدَّعِي وَالْيَمِينُ عَلَى مَنْ أَنْكَرَ»⁽¹⁾
 حَدِيثٌ حَسَنٌ، رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ وَغَيْرُهُ هَكَذَا، وَبَعْضُهُ فِي الصَّحِيحَيْنِ.

ترجمہ: دَ سیدنا عبد اللہ بن عباس رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا نہ روایت دے پھی رسول اللہ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمائیلی دی: ”کہ چرپی خلقو له (بغیر د تحقیق کولو) د هغوی د دعویٰ مطابق ور کړه شروع کړی شی نو خلق به (په ناجائزې طریقې سره) د نورو خلقو په مالونو او وینو باندې دعویٰ کول شروع کړی۔ خو (عدل او اصول) دا دی پھی مدّعی (دعویٰ کونکې) به ثبوت (دلیل) پیش کوی او شوک پھی (د مدّعی د دعویٰ نه) انکار کوی هغه به قسم کوی۔“
 دا حدیث حسن دے۔ دا حدیث امام بیہقی وغیرہ (هم) دغه شان نقل کړی دے۔ او د دې حدیث بعضې الفاظ د صحیحینو دی۔

د گناه نه منع کیدل د ایمان علامت دے

خلور دیرشم حدیث: «عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: سَبِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: مَنْ رَأَى مِنْكُمْ مُنْكَرًا فَلْيَغْيِرْهُ بِيَدِهِ، فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِلِسَانِهِ، فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِقَلْبِهِ، وَذَلِكَ أَوْعَفُ الْإِيمَانِ»⁽²⁾ (رواه مسلم

ترجمہ: دَ سیدنا ابو سعید خدری رَضِيَ اللهُ عَنْهُ نہ روایت دے، هغوی وائی پھی ماد رسول اللہ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نہ آوری دی پھی فرمائیل به ئے: ”چا پھی په تاسو کنب څه ناروا (غلط) کار (په کیدلو) ولیدو نو په لاس د بدل کړی، او که چرپی طاقت ئے نه وؤ (په لاس باندې د بندولو) نو په ژبه باندې د بند کړی، او که چرپی طاقت ئے نه وؤ (په ژبه باندې د منع کولو) نو په خپل زړه کنب (دې بد

(1) سنن الکبریٰ للبیہقی، باب: السبیتہ علی المدعی والیمنین علی المدعی علیہ (1) حدیث: ۲۱۲۰۱

(2) صحیح مسلم، کتاب الایمان (1) باب: بیان کون النھی عن المنکر من الایمان، وَأَنَّ الْإِيمَانَ يَزِيدُ وَيَنْقُصُ، وَأَنَّ الْأَمْرَ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّهْيَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَاجِبَانِ (۲۰) حدیث: ۴۸ - (۳۹)

او کہنری) او دَا (پہ زرہ کہن بد کہنری) کمزوری ایمان دے۔
دا حدیث امام مسلم نقل کرے دے۔

اسلامی ورور ولی

پینحہ دیرشم حدیث: «عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تَحَاسَدُوا، وَلَا تَنَاجَشُوا وَلَا تَبَاغَضُوا، وَلَا تَدَابَرُوا، وَلَا يَبْعَ بَعْضُكُمْ عَلَى بَيْعِ بَعْضٍ، وَكُونُوا عِبَادَ اللَّهِ إِخْوَانًا، الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ لَا يَظْلِمُهُ وَلَا يَخْذُلُهُ وَلَا يَحْقِرُهُ، التَّقْوَى هُنَا - وَيُشِيرُ إِلَى صَدْرِهِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ «بِحَسْبِ أَمْرٍ مِنَ الشَّرِّ أَنْ يَحْقِرَ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ، كُلُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ حَرَامٌ، دَمُهُ، وَمَالُهُ، وَعِرْضُهُ» (1) [رواه مسلم]

ترجمہ: د سیدنا ابو ہریرہ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ نے روایت دے، ہغوی وائی ہجی رسول اللہ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمائیلی دی ہجی: ”یو بل سرہ حسد مه کوئی، د یو بل د پارہ سودا مه گرانوی (ہجی پہ بوی کہن حصہ آخلی او داغستو ارادہ مونہ وی)، او یو بل سرہ بغض (کینہ) مه کوئی، یو بل تہ مه شا کوئی (د یو بل نہ مخ مه آرئی، یو بل سرہ دشمنی او نفرت مه کوئی)، د چا پہ سودا باندی سودا مه کوئی (یعنی یو کس د یو خیز د اغستو خبرہ پخہ کپی وی او تہ د ہغہ سودا خرابہ کپی او پہ خپلہ ہغہ مال واخلی)، او آے د اللہ بندگانو پہ خپل مینخ کہن رونرہ رونرہ شیء۔ مسلمان د مسلمان ورور دے، دی بہ پہ دہ باندی نہ ظلم کوی او نہ بہ ئے رسوا کوی، او نہ بہ ورتہ د دروغو نسبت کوی، او نہ بہ ئے سپک کہنری، (بیبا) رسول اللہ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خپلی سینہی طرف تہ درہی حُلہ اشارہ او کپہ او وی فرمائیلی ہجی: تقوی (پرهیزکاری) دلته دہ، د یو سپی د ناکارہ والی د پارہ دا خبرہ کافی دہ ہجی

(1) صحیح مسلم، کتاب البرۃ الطیبۃ والآداب (۴۵) باب: تحريم ظلم المسلم، وغیره..... (۱۰) حدیث: ۳۲ - (۲۵۶۳)

ہغہ خپل مسلمان ورور د خپل خان نہ سپک اوکړی، په هر مسلمان باندې د بل مسلمان وینه، مال او عزت اغستل حرام دی“
دا حدیث امام مسلم نقل کړے دے۔

د قرآن مجید د تلاوت او د درس د مجلسونو فضیلت

شپږ دیرشم حدیث: «عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «مَنْ نَفَسَ عَنْ مُؤْمِنٍ كُرْبَةً مِنْ كُرْبِ الدُّنْيَا، نَفَسَ اللَّهُ عَنْهُ كُرْبَةً مِنْ كُرْبِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ، وَمَنْ يَسَّرَ عَلَى مُعْسِرٍ، يَسَّرَ اللَّهُ عَلَيْهِ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ، وَمَنْ سَتَرَ مُسْلِمًا، سَتَرَهُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ، وَاللَّهُ فِي عَوْنِ الْعَبْدِ مَا كَانَ الْعَبْدُ فِي عَوْنِ أَخِيهِ، وَمَنْ سَلَكَ طَرِيقًا يَلْتَمِسُ فِيهِ عِلْمًا، سَهَّلَ اللَّهُ لَهُ بِهِ طَرِيقًا إِلَى الْجَنَّةِ، وَمَا اجْتَمَعَ قَوْمٌ فِي بَيْتٍ مِنْ بُيُوتِ اللَّهِ، يَتْلُونَ كِتَابَ اللَّهِ، وَيَتَدَارَسُونَهُ بَيْنَهُمْ، إِلَّا نَزَلَتْ عَلَيْهِمُ السَّكِينَةُ، وَعَشِيَتْهُمْ الرَّحْمَةُ وَحَفَّتْهُمُ الْمَلَائِكَةُ، وَذَكَرَهُمُ اللَّهُ فِيمَنْ عِنْدَهُ، وَمَنْ بَطَأَ بِهِ عَمَلُهُ، لَمْ يُسَّغْ بِهِ نَسْبُهُ» (1)

(رواه مسلم بهذا اللفظ)

ترجمه: د سيدنا ابو هريره رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ نه روايت دے هغوی فرمائی چې رسول الله صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمائیلى دى چې: ”چا د يو مؤمن د دنيا د تکليفونو نه يو تکليف پورته (لرې) کړو نو الله تعالى به د ده نه د قيامت د تکليفونو نه يو تکليف پورته کړي۔ او چا چې په يو تنگدسته باندې آسانتيا راوسته نو الله تعالى به په ده باندې په دنيا او آخرت کسب آسانتيا راوړي۔ او هغه چا چې په يو مسلمان

(1) صحیح مسلم، کتاب الذکر والدعاء والتوبه والاستغفار (۴۸) باب: فضل الاجتماع على تلاوة القرآن وعلى الذکر (۱۱)

باندی پرده و اچولہ نو اللہ تعالیٰ بہ پہ دہ باندی پہ دنیا او آخرت کبھی پرده و اچوی۔ او اللہ تعالیٰ د (خپل) بندہ پہ مدد کبھی وی تر خوچی هغه (بندہ) د خپل ورور پہ مدد کبھی لکیا وی۔ خوکی بچی د علم لټولو (حاصلولو) د پاره په یوه لار روان شو نو اللہ تعالیٰ بہ د هغه د پاره د جنت لاره آسانه کړی، او هغه قوم بچی کله د اللہ تعالیٰ د کورونو نه په یو کور (مسجد او جمات) کبھی د قرآن مجید د تلاوت او د هغی په خپل مینخ کبھی د درس او تدریس د پاره جمع کیږی مگر په هغوی باندی سکینه (اطمینان) نازلیری، او د اللہ تعالیٰ رحمت دوی پتوی، او د دوی نه ملائک راچاپیره شی، او اللہ تعالیٰ د دوی تذکره د هغه چا سره کوی خوکی بچی د هغه په خوا کبھی دی (یعنی د ملائکو په مجلس کبھی) او خوکی چه د خپل عمل د وچی نه روستو شو نو د هغه نسب (خاندان او قام قبیلہ د اللہ په دربار کبھی) هغه نه شی مخکبھی کولی۔“ دا حدیث په دے الفاظو امام مسلم نقل کړی دے۔

د اللہ تعالیٰ په خپلو بندگانو مهر بانی

ووه دیرشم حدیث: « عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيمَا يَرْوِي عَنْ رَبِّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى، قَالَ: «إِنَّ اللَّهَ كَتَبَ الْحَسَنَاتِ وَالسَّيِّئَاتِ، ثُمَّ بَيَّنَ ذَلِكَ، فَمَنْ هَمَّ بِحَسَنَةٍ فَلَمْ يَعْمَلْهَا، كَتَبَهَا اللَّهُ عِنْدَهُ حَسَنَةً كَامِلَةً، وَإِنْ هَمَّ بِهَا فَعَمِلَهَا، كَتَبَهَا اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عِنْدَهُ عَشْرَ حَسَنَاتٍ إِلَى سَبْعِ مِائَةِ ضِعْفٍ إِلَى أَضْعَافٍ كَثِيرَةٍ، وَإِنْ هَمَّ بِسَيِّئَةٍ فَلَمْ يَعْمَلْهَا، كَتَبَهَا اللَّهُ عِنْدَهُ حَسَنَةً كَامِلَةً، وَإِنْ هَمَّ بِهَا فَعَمِلَهَا، كَتَبَهَا اللَّهُ سَيِّئَةً وَاحِدَةً» (1)

(1) صحیح بخاری، کتاب الرقاق (۸۱) باب: مَنْ هَمَّ بِحَسَنَةٍ أَوْ سَيِّئَةٍ حَدِيث: ۶۳۹۱، مسلم، کتاب الایمان (۱) باب: إِذَا هَمَّ الْعَبْدُ بِحَسَنَةٍ كُتِبَتْ، وَإِذَا هَمَّ بِسَيِّئَةٍ لَمْ تُكْتَبْ (۵۹) حدیث: ۲۰۷ - (۱۳۱)

رواہ البخاریّ و مسلم فی صحیحہیہما بہذہ الحروف ، فانظر یا اخی وفقنا اللہ وایاک إلی عظیم لطف اللہ تعالیٰ ، و تأمل ہذہ الألفاظ ، و قوله: عندہ إشارة إلی الإعتناء بہا ، و قوله: کاملۃ للتأکید و شدۃ الإعتناء بہا ، و قال فی السیئة التي ہم بہا ثم ترکها کتبہا اللہ عنہ حسنة کاملۃ فأکدہا ب (کاملۃ) وإن عملہا کتبہا سیئة واحدة ، فأکد تقلیلہا ب (واحدة) و لم یؤکدہا ب (کاملۃ) فللہ الحمد والمنة ، سبحانہ لا نحصي ثناء علیہ ، و باللہ التوفیق .

ترجمہ: د سیدنا عبد اللہ بن عباس رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا نے روایت دے ہغوی د رسول اللہ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نے نقل کوی اور رسول اللہ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ د اللہ (پہی برکتونو والا او پت دے) نہ نقل کوی ، اللہ تعالیٰ فرمائی: ”یقیناً اللہ تعالیٰ نیکی او گناہونہ لیکی دی ، بیائے د دہی وضاحت داسی کر پی دے پی: شوک پی د نیکی ارادہ او کر پی او لا پہ ہغی دے عمل نہ وی کر پی نو اللہ تعالیٰ بہ دہ لہ د خپل حآن سرہ کاملہ (پورہ) نیکی اولیکی۔ او شوک پی د نیکی ارادہ او کر پی او پہ ہغی عمل ہم او کر پی نو اللہ تعالیٰ بہ دہ لہ د (د نیکی بدلہ) د کس چندہ نہ واخلہ تر و و سو و پور پی بلکہ د دہی نہ بہ ہم زیاتہ اضافہ و لیکی۔ او کہ چر پی دہی د بدی ارادہ او کر پی او پہ ہغی (بدی) باند پی عمل او نہ کر پی نو اللہ تعالیٰ بہ دہ لہ د خپل حآن سرہ یوہ کاملہ نیکی و لیکی۔ او کہ چر پی دہی د بدی ارادہ او کر پی او پہ ہغی (بدی) عمل ہم او کر پی نو اللہ تعالیٰ بہ دہ لہ یوہ گناہ و لیکی۔“

فائدہ: دا حدیث امام بخاری او امام مسلم پہ خپلو صحیحینو کین پہ دہی الفاظ نقل کر پی دے۔ اللہ تعالیٰ د مونہ لہ او تاسو لہ د نیکی د کولو توفیق را کر پی (آمین) ، د اللہ تعالیٰ دہی عظیمی مہربانی تہ او گورئ او پہ دہی الفاظو کین غور (سوچ او فکر) او کر پی۔

عندہ: [د خپل حآن سرہ] پہ دہی لفظ کین د انسانی اعمالو اہمیت طرف تہ اشارہ دہ۔ کاملۃ: [پورہ] دا لفظ د تاکید او د اہمیت د سختی د پارہ دے۔ کلہ پی انسان د گناہ ارادہ او کر پی او گناہ او نہ کر پی نو اللہ تعالیٰ ہغہ لہ ہم یوہ پورہ نیکی لیکی۔ دلته د ”کاملۃ“ لفظ د تاکید او د سختی د پارہ راغ پی دے۔ او کہ چر پی انسان یو گناہ او کر پی نو اللہ تعالیٰ ہغہ

له صرف يوگناہ ليکي - د دي د قِلت (کي) ٻنکاره کولو د پارہ دلتہ ديتہ صرف يوگناہ او وٽيٺي شوہ، دي سرہ ٿي هغه تا کيدى لفظ ”کاملہ“ او نہ ليکو - حمد او احسان صرف د الله تعالى حق دے، هغه پاک دے مونڙ د هغه کما حقہ ستائنه نہ شو کولي۔

د الله تعالى عبادت د هغه د نزديکت ذريعه ده

اته ديرشم حديث: «عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: " إِنَّ اللَّهَ قَالَ: مَنْ عَادَى لِي وَلِيًّا فَقَدْ آذَنْتُهُ بِالْحَرْبِ، وَمَا تَقَرَّبَ إِلَيَّ عَبْدِي بِشَيْءٍ أَحَبَّ إِلَيَّ مِمَّا افْتَرَضْتُ عَلَيْهِ، وَمَا يَزَالُ عَبْدِي يَتَقَرَّبُ إِلَيَّ بِالنَّوَافِلِ حَتَّىٰ أَحِبَّهُ، فَإِذَا أَحْبَبْتُهُ: كُنْتُ سَمْعَهُ الَّذِي يَسْمَعُ بِهِ، وَبَصَرَهُ الَّذِي يُبْصِرُ بِهِ، وَيَدَهُ الَّتِي يَبْطِشُ بِهَا، وَرِجْلَهُ الَّتِي يَمْشِي بِهَا، وَإِنْ سَأَلَنِي لِأَعْطَيْتُهُ، وَلَكِنْ اسْتَعَاذَنِي لِأَعِذَنَّهُ، وَمَا تَرَدَّدْتُ عَنْ شَيْءٍ أَنَا فَاعِلُهُ تَرَدَّدِي عَنْ نَفْسِ الْمُؤْمِنِ. يَكْرَهُ الْمَوْتَ وَأَنَا أَكْرَهُ مَسَاءَتَهُ » (1) [رواه البخارى]

ترجمہ: د سيدنا ابو هريره رَضِيَ اللهُ عَنْهُ نه روايت دے، هغوى فرمائي ٻي رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمائيلى دي ٻي الله تعالى فرمائي: ”چا ٻي زما د يو دوست سره دشمني او کره نو يقيناً هغه ته زما د جنگ اعلان دے، زما بنده ماته په بل هيخ عمل باندي زيات نه شي نيزدي کيدې ٻي زما ډير خوبش وي سيوا د هغي عملونو نه کوم ٻي ماته ده باندي فرض کړې وي، او يو بنده هميشه ماته په نوافلو باندي حان نيزدي کوي تر دي ٻي زه (هم) ورسره مينه او کرم، نو کله چه زه د ده سره مينه او کرم نو زه د ده داسې غور جوړ شم ٻي دي په هغي اوريدل کوي، او د ده داسې سترگه (جوړه شم) ٻي دي په هغي ليدل کوي، او د ده داسې لاس (جوړه شم) ٻي دي په هغي نيول کوي، او د ده داسې پښه (جوړه شم) ٻي دي په هغي گرزيدل کوي - (دا اندامونه به زما په رضا کښ استعماليري) او که

(1) صحيح بخارى، کتاب الرقاق (81) باب: التواضع، حديث: 2504

دی زمانہ خہ غواپی نوزہ بہ دکہ تہ خامخا ورکوم۔ او کہ دی پہ ما پناہ نیسی نوزہ بہ دکہ تہ خامخا پناہ ورکوم۔“ دا حدیث امام بخاری نقل کرپ دے۔

دَ خَطَا ، هِيرِي او دَجْبِرِ مَعَانِي

نہ دیرشم حدیث: «عن ابن عباس رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِنَّ اللَّهَ قَدْ تَجَاوَزَ عَنْ أُمَّتِي الْخَطَا، وَالنِّسْيَانَ، وَمَا اسْتُكْرِهُوا عَلَيْهِ» (1)

حدیث حسن رواہ ابن ماجہ والبیہقی وغیرہما۔

ترجمہ: د سیدنا عبد اللہ بن عباس رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا نہ روایت دے پچھی رسول اللہ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمائیل دی پچھی: ”اللہ تعالیٰ زما د وچھی نہ زما اُمّت تہ خطا، ہیرہ او ہغہ کار پچھی پہ ہغھی باندھی انسان مجبور و پلشی معاف کرپی دی۔“

دا حدیث حسن دے۔ او دا حدیث امام ابن ماجہ او امام بیہقی وغیرہ نقل کرپ دے۔

دُنْيَا دَ اٰخِرَتِ دَتِيَارِي ذَرِيْعَه دَه

خلوینبتم حدیث: «عن ابن عمر رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: أَخَذَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِمَنْكِبِي، فَقَالَ: «كُنْ فِي الدُّنْيَا كَأَنَّكَ غَرِيبٌ أَوْ عَابِرُ سَبِيلٍ» وَكَانَ ابْنُ عُمَرَ، يَقُولُ: «إِذَا أُمْسَيْتَ فَلَا تَنْتَظِرِ الصَّبَاحَ، وَإِذَا أَصْبَحْتَ فَلَا تَنْتَظِرِ الْمَسَاءَ، وَخُذْ مِنْ صِحَّتِكَ لِمَرْضِكَ، وَمِنْ حَيَاتِكَ لِمَوْتِكَ.» (2)

[رواہ البخاری]

ترجمہ: د سیدنا عبد اللہ بن عمر رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا نہ روایت دے ، ہغوی وائی پچھی رسول اللہ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ زما دوارہ اوردی اونیوپی او وپی فرمائیل چہ: ”پہ دُنْیَا کنبن داسی اوسیرہ گویا کہ تہ مُسافر پی او یا پہ لارہ تیریدونکی پی۔“ او سیدنا

(1) سنن ابن ماجہ کتاب الطلاق (۱۰) باب: طلاق المکره والناسی حدیث: ۲۰۴۳، السنن الکبریٰ للبیہقی کتاب الخلع والطلاق (۴۲) جُمْلَةُ اَنْبَوَاءِ بَلَدِ الطَّلَاقِ مِنَ الطَّلَاقِ وَالْفَتْحِ اِلَا بَيْتُهُ بَاب: ماجہ فی طلاق المکره حدیث: ۱۵۰۹۴، کتاب الحدود (۵۵) باب من زنی بأمر آة مستکتره

نوٹ: پہ سنن ابن ماجہ کنبن د دی حدیث راوی سیدنا ابو ذر غفاری رَضِيَ اللهُ عَنْهُ او پہ سنن الکبریٰ بیہقی کنبن د دی حدیث راوی سیدنا ابن عباس رَضِيَ اللهُ عَنْهُ دے۔

(2) صحیح بخاری کتاب الرقاق (۸۱) باب: قَوْلِ عَلِيٍّ عَلَيْهِ السَّلَامُ: كُنْ فِي الدُّنْيَا كَأَنَّكَ غَرِيبٌ (1) حدیث: ۶۴۱۶

عبداللہ بن عمر رضی اللہ عنہما بہ فرمائیل چہ: ”بچی ماہنامہ کپی نو د سببا انتظار مہ کوہ او بچی سببا کپی نو د ماہنامہ انتظار مہ کوہ، او صحت د بیبارئ نہ مخکین او ژوند د مرگ نہ مخکین غنیمت او کزہ“ دا حدیث امام بخاری نقل کپی دے۔

د پیغبر تابعداری د ایمان نخبنہ دہ

یو خلویبنتم حدیث^(۱): «عن ابي محمد عبد الله بن عمرو بن العاص رضی اللہ عنہما

^(۲) قال: قال رسول الله صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم: لا يؤمن أحدكم حتى يكون هواه تبعا

لِمَا جُئْتُ بِهِ»^(۳) حدیث حسن صحیح، رویناہ فی کتاب الحجۃ یاسناد صحیح

ترجمہ: د سیدنا ابو محمد عبداللہ بن عمرو بن العاص رضی اللہ عنہما نہ روایت دے

، ہغوی فرمائی بچی رسول اللہ صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم فرمائیلی دی: ”پہ تاسو کین یو کس

تر ہغہ وختہ پورپی (کامل) مؤمن نہ شی کیدی تر خو بچی ہغہ خپل خواہشات د

ہنپی دین تابع نہ کپی کوم چہ ما را وړ پی دے۔“

(دا حدیث حسن صحیح دے او دامونہ د کتاب الحجۃ نہ پہ صحیح سند سرہ نقل کپی دے۔)

^(۱) د امام نووی پہ نزدیہ حدیث د ازربعین کین د خلویبنتو پہ تعداد بیانؤ لو کین کثرت تہ اشارہ دہ

خاص ہم دغہ تعداد ترپی مراد نہ دے۔ حکہ ہغوی پہ خلویبنتو پسپی دہ احادیث زیاتی نقل کرل

^(۲) سیدنا عبد اللہ بن عمرو بن العاص رضی اللہ عنہما قرشی۔ زاہد و عابد صحابی وؤ۔ ل ق ۵ = ۶۱۶ء کین

پیدا شو۔ پلار او خو پی دواہہ صحابہ وؤ۔ دوی د خپل پلار نہ مخکین اسلام قبول کپی وؤ۔ د مکہ

مکرمی و سیدونکپی وؤ۔ پہ دور جاہلیت کین ہم پہ لیک لوست پوہیدو۔ پہ ۶۵ھ = ۶۸۴ء کین وفات

شو۔ [تہذیب الاسماء واللغات، ۲۸۱: ات: ۳۲۳؛ الاعلام ۱۱: ۴]

^(۳) شرح السنۃ للبخاری ۱: ۲۱۳ کتاب الایمان (۱) باب: رد الہدع والاہواء، الحجۃ فی بیان المجدب وشرح عقیدۃ اہل السنۃ لاسامعیل

بن محمد بن الفضل بن علی القرشی الطلیجی التیمی الامصہانی، ۱: ۲۶۹، حدیث: ۱۰۳

دَتُو بِي فَضِيلَتِ اَوْ دَاللّٰهُ تَعَالٰى دَبَخْنَبِنِي فِرَاخِي

دوہ خلویںبنتم حدیث: «عن انس رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: يَا ابْنَ آدَمَ إِنَّكَ مَا دَعَوْتَنِي وَرَجَوْتَنِي غَفَرْتُ لَكَ عَلَى مَا كَانَ فِيكَ وَلَا أُبَالِي، يَا ابْنَ آدَمَ لَوْ بَلَغَتْ ذُنُوبُكَ عَنَانَ السَّمَاءِ ثُمَّ اسْتَعْفَرْتَنِي غَفَرْتُ لَكَ، وَلَا أُبَالِي، يَا ابْنَ آدَمَ إِنَّكَ لَوْ أَتَيْتَنِي بِقَرَابِ الْأَرْضِ خَطَايَا ثُمَّ لَقِيتَنِي لَا تَشْرِيكَ بِي شَيْئًا لَا تَكْفُرُ بِهَا مَغْفِرَةٌ.» (1)

رواہ الترمذی وقال: حدیث حسن صحیح.

ترجمہ: دَسیدنا انس رَضِيَ اللهُ عَنْهُ نہ روایت دے، ہغوی فرمائی ہے ما دَرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَوْ رِيْدِي دِي 'ہغوی فرمائی ہے اللہ تعالیٰ فرمائی: ہے "اے دَ آدم، حویہ! یقیناً تر خو ہےی تہ ما رابلی (ماتہ رامد شدہ وائی، او دُعاکانی رانہ غوارے) او زما نہ امید ساتی نو کہ ستا اعمال ہر خنگہ وی نو زہ بہ تا معاف کومہ او زما ہیخ پر واہ نیشتنہ - اے دَ آدم حویہ! کہ ستا گناہونہ دَ آسمان اُوچتوالی تہ اورسی او بیاتہ زما نہ بخبننہ او غوارے نو زہ بہ تا معاف کومہ - اے دَ آدم حویہ! کہ تہ ماتہ پہ داسی حال کنبں راشی چہ تولہ زمکہ ستا دَ گناہونو نہ دکہ وی نو زہ بہ تا تہ دغہ دکہ زمکہ گناہونہ تول معاف کرم پہ دے شرط ہےی ماسرہ دے ہیخ شوک (پہ ہیخ خیز کنبں) حصہ دار (شریک) نہ وی جو کرمے -

دَاحدیث امام ترمذی نقل کرمے دے او وئیبلے دے دی ہےی دَاحدیث حسن صحیح دے۔

فصل: (دَخلویںبنتو اَحادیثو دَیادولو فائدہ)

پوہہ شہ اول ہےی کومر حدیث ذکر شو "من حفظ علیٰ اُمّتی اربعین حدیثاً" (یعنی چاہے زما پہ اُمّت کنبں خلویںبنت اَحادیث یاد کرل) دلتہ دَ حفظ (یادولو) مطلب دا دے ہےی مسلمانانو تہ دے اورسوی اگر ہےی یاد دے نہ کرمی او نہ پہ معنی او مقصد پوہہ شی - دا دے صحیح مقصد دے او پہ دے مسلمانان فائدہ مومی - تش یادول ہےی مسلمانانو تہ رسؤل نہ وی (چیرہ) فائدہ نہ لری۔

(1) سنن ترمذی، ابواب الدعوات (۳۵) باب: فی فضل التوبہ والا ستغفار (۹۹) حدیث: ۳۵۴۰

فهرس اعلام

تراجم صحابه و صحابيات رَضِيَ اللهُ عَنْهُنَّ

- ٥٠ سيدنا) أبو ثعلبة الخشني جرثوم بن ناضر رَضِيَ اللهُ عَنْهُ
- ٣٢ سيدنا) ابو ذر غفاري رَضِيَ اللهُ عَنْهُ
- ٥٢ سيدنا) ابو سعيد الخدري رَضِيَ اللهُ عَنْهُ (سعد بن مالك بن سنان)
- ٢٨ سيدنا) ابو هريره رَضِيَ اللهُ عَنْهُ
- ٣١ سيدنا) أكس رَضِيَ اللهُ عَنْهُ بن مالك
- ٢٤ سيدنا) تميم الداري رَضِيَ اللهُ عَنْهُ
- ٣٨ سيدنا) جابر بن عبد الله رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَّا انصاري
- ٣٩ سيدنا) الحارث الاشعري رَضِيَ اللهُ عَنْهُ بن الحارث الاشعري
- ٣٠ سيدنا) حسن بن علي رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَّا بن ابي طالب
- ٥١ سيدنا) سهل بن سعد الساعدي رَضِيَ اللهُ عَنْهُ
- ٣٤ سيدنا) سفيان رَضِيَ اللهُ عَنْهُ بن عبد الله
- ٣٢ سيدنا) شداد بن اوس رَضِيَ اللهُ عَنْهُ
- ٢٣ سيدنا) عائشه رَضِيَ اللهُ عَنْهَا (أُمُّ الْمُؤْمِنِينَ أُمُّ عَبْدِ اللَّهِ)
- ٢٥ سيدنا) عبد الله بن عباس رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَّا
- ٢٢ سيدنا) عبد الله بن عمر رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَّا
- ٦٠ سيدنا) عبد الله بن عمرو بن العاص رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَّا
- ٢٣ سيدنا) عبد الله بن مسعود رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَّا
- ٢٦ سيدنا) العرياض بن سارية رَضِيَ اللهُ عَنْهُ
- ٢٦ سيدنا) عقبه رَضِيَ اللهُ عَنْهُ بن عمرو
- ١٩ سيدنا) عمر فاروق رَضِيَ اللهُ عَنْهُ
- ٣٢ سيدنا) معاذ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ بن جبل
- ٢٥ سيدنا) نعمان بن بشير رَضِيَ اللهُ عَنْهُ
- ٣٢ سيدنا) نواس بن سيمان رَضِيَ اللهُ عَنْهُ
- ٣٥ سيدنا) وابصة بن معبد رَضِيَ اللهُ عَنْهُ

فهرس مراجع و مصادر

الاستيعاب

أسد الغابة في معرفة الصحابة: لابن الاثير جزري، دار الكتب العربي بيروت، بدون تاريخ
 الاصابية في تمييز الصحابة: احمد بن علي بن حجر عسقلاني، تحقيق عبد الله عبد المحسن تركي، طبع اولي ١٣٢٩هـ = ٢٠٠٨ء
 الاعلام قاموس تراجم الاشراف الرجال والنساء من العرب والمستعربين والمستشرقين: خير الدين الزركلي دار العلم للملايين بيروت،
 اشاعت: ١٥، مئى ٢٠٠٢ء

الهدية والنهاية: لأبي الفداء اسماعيل بن عمر بن كثير القرشي البصري، مؤسسه التاريخ العربي بيروت، بدون تاريخ
 تاريخ الإسلام ووفيات المشاهير والأعلام: أبو عبد الله محمد بن أحمد بن عثمان بن قايماز الذهبي، دار احياء التراث العربي
 بيروت، بدون تاريخ

تحفة الطالبين في ترجمة الامام النووي، علي بن ابراهيم بن داود بن سلمان بن سليمان، أبو الحسن، علاء الدين ابن العطار
 تذكرة الحفاظ، لحافظ الذهبي، دار احياء التراث العربي، مكة المكرمة، بدون تاريخ
 تهذيب الاسماء واللغات، دار الكتب العلمية بيروت لبنان، بدون تاريخ

تهذيب الكمال في اسماء الرجال، لحافظ يوسف المزني، تحقيق: يشار عواد، مؤسسه الرسالية بيروت، الطبعة الاولى ١٣٠٨هـ = ١٩٨٨ء
 سنن ابن ماجه، أبو عبد الله محمد بن يزيد قزويني، تحقيق: ناصر الدين الباني، مكتبة المعارف رياض الطبعة الاولى بدون تاريخ
 سنن ابي داود، سليمان بن اشعث جتاني، تحقيق: ناصر الدين الباني، مكتبة المعارف رياض ١٣٢٣هـ

سنن ترمذي، محمد بن عيسى بن سورة ترمذي، دار احياء التراث العربي بيروت لبنان، طبع اولي بدون تاريخ
 سنن دار قطني، علي بن عمر دار قطني، مؤسسه الرسالية بيروت لبنان، الطبعة الاولى ١٣٢٣هـ = ٢٠٠٢ء

سنن الدارمي، أبو محمد عبد الله بن عبد الرحمن بن فضل دارمي، دار المعرفه بيروت لبنان، الطبعة الاولى ١٣٢١هـ = ٢٠٠٠ء
 سنن الكبرى للبيهقي، احمد بن الحسين البيهقي، تحقيق: عبد القادر عطاء، دار الكتب العلمية بيروت لبنان، طبع: ١٣٢٣هـ = ٢٠٠٣ء

١٩٨٢ء = سير اعلام النبلاء، محمد بن احمد بن عثمان ذهبي، تحقيق: شعيب الارنوط، مؤسسه الرسالية بيروت، الطبعة الثانية ١٣٠٢هـ =
 شرح السنه، أبو محمد الحسين بن مسعود بن محمد بن الفراء البغوي الشافعي، المكتبة الاسلامي، دمشق بيروت ١٣٠٣هـ = ١٩٨٣ء
 صحيح بخاري (المسند من حديث رسول الله ﷺ ومنه وايامه)، محمد بن اسماعيل بخاري، دار احياء بيروت، الطبعة الاولى ١٣٢٢هـ

صحيح مسلم، مسلم بن الحجاج القشيري نيسابوري، مكتبة الايمان جامعة الازهر مصر، بدون تاريخ
 طبقات الشافعية الكبرى، لتاج الدين عبد الوهاب بن تقي الدين السبكي، مصر بدون تاريخ

طبقات الشافعية، أبو بكر بن أحمد، تقي الدين ابن قاضي شهبه، بدون تاريخ و طبع
 طبقات الشافعيين، حافظ ابن كثير، بدون تاريخ و طبع

العبر في خبر من غير، لحافظ الذهبي، نفس الدين محمد بن احمد بن عثمان ذهبي، دار الكتب العلمية بيروت، بدون تاريخ
 فوات الوفيات، محمد بن شاكر الملقب بصلاح الدين، بدون تاريخ و طبع

مرآة الجنان وعمرة القنطان في معرفة ما يعسر من حوادث الزمان، لأبو محمد عفيف الدين عبد الله بن أسعد بن علي بن سليمان
 اليافعي، بدون تاريخ و طبع

مسند الامام احمد بن محمد بن حنبل، تحت اشراف عبد الله بن عبد المحسن تركي، مؤسسه الرسالية، الطبعة الاولى ١٣١٩هـ = ١٩٩٨ء
 مسند الشافيين، سليمان بن احمد طبراني، تحقيق: حمدي عبد المجيد سلفي، مؤسسه الرسالية بيروت، الطبعة الاولى ١٣٠٩هـ = ١٩٨٩ء

محترم مسلمانو زور ڀرو!

په پښتو ژبه کېښ په اول ځل د امام نووي رَحْمَةُ اللهِ د کتاب ”الاربعين“ ترجمه ستاسو په خدمت کېښ وړاندې کولې شې۔ دا کتاب په اصل کېښ په عربي ژبه کېښ وؤ۔ په دې کېښ د رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَحَادِيث مُبَارَك بيان کړې شوي دي۔ دا ترجمه بامحاوره ، په روانه او آسانه پښتو ژبه او د يوسفزو په لهجه کېښ کړې شوې ده۔ اُميد دے پچې د طلباؤ او د عوامو د پاره به ډيره فائده منده وي۔ ټولو لوستونکو ته درخواست دے پچې دا کتاب په خپله مطالعه کېښ هم اوساتي او خپلو کشرانو ته د هم د دې د مطالعې کولو او يادولو تر غيب ورکړي۔

الله تعالیٰ د مونږ ټولو له د دې أَحَادِيثو د لوستو ، په دې باندې د عمل کولو او بل ته د خودلو توفيق را کړي۔ آمين يارب العالمين

ابو محمد ، امان الله خان ، غفر له المنان

خادم الطلبة بدارالعلوم تعليم القرآن ، جلبئی (صوابی)

د ملاويدو پته

دارالعلوم تعليم القرآن ، محله: سيدان ، جلبئی (صوابی)

0313-9843566 ، 0313-9934782